

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

30 Σεπτεμβρίου 2020

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 4242

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. 123187/Θ2

Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος θρησκευτικής εξειδίκευσης «Θέματα Δογματικής Θεολογίας Β΄ Τάξης Γενικού Εκκλησιαστικού Λυκείου».

**Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις:

α) των άρθρων 19, 20 και 24 του ν. 3432/2006 (Α΄ 14) «Δομή και Λειτουργία της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης» όπως ισχύει,

β) της παρ. 2 του άρθρου 2 και την παρ. 2 του άρθρου 42 του ν. 4186/2013 «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις» (Α΄ 193).

2. Την εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής όπως διατυπώθηκε με τις υπ΄ αρ. 18/23-05-2019, 19/30-05-2019, 39/26-09-2019 και 28/05-06-2020 πράξεις του Δ.Σ. του.

3. Τη γνώμη του Εποπτικού Συμβουλίου Δευτεροβάθμιας Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης όπως διατυπώθηκε στις υπ΄ αρ. 1η/7-06-2019 και 3η/16-07-2020 πράξεις του.

4. Την υπό στοιχεία 108806/Θ2/24-08-2020 απόφαση Υπουργού με θέμα «Αναμόρφωση των Ωρολογίων Προγραμμάτων Σπουδών των Εκκλησιαστικών Γυμνασίων και Γενικών Εκκλησιαστικών Λυκείων» (Β΄ 3625).

5. Το π.δ. 18/2018 «Οργανισμός Υπουργείου Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων» (Α΄ 31).

6. Το π.δ. 81/2019 «Σύσταση, συγχώνευση, μετονομασία και κατάργηση Υπουργείων και καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους - Μεταφορά υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων» (Α΄ 119).

7. Το π.δ. 83/2019 «Διορισμός Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης, Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών» (Α΄ 121).

8. Την υπό στοιχεία 1614/Υ1/08-1-2020 κοινή απόφαση της Υπουργού και του Υφυπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων «Μεταβίβαση δικαιώματος υπογραφής "Με εντολή Υπουργού" και "Με εντολή Υφυπουργού" στους

Γενικούς Γραμματείς και Προϊσταμένους των Γενικών Διευθύνσεων, Διευθύνσεων, Αυτοτελών Διευθύνσεων, Τμημάτων και Αυτοτελών Τμημάτων, του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθώς και ορισμός κυρίων διατακτών του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων» (Β΄ 8).

9. Το γεγονός ότι δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού του Υ.ΠΑΙ.Θ. για τις δαπάνες που καλύπτονται από αυτόν, σύμφωνα με την υπό στοιχεία Φ.1/Γ/433/118038 /Β1/09-09-2020 εισήγηση του άρθρου 24 του ν. 4270/2014 (Α΄ 143), όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 6 του άρθρου 10 του ν. 4337/2015 (Α΄ 129) της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, αποφασίζουμε:

Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του μαθήματος θρησκευτικής εξειδίκευσης «Θέματα Δογματικής Θεολογίας Β΄ Τάξης Γενικού Εκκλησιαστικού Λυκείου» ορίζεται ως εξής:

**ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΘΕΜΑΤΑ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Σκοπός του μαθήματος

Σκοπός του μαθήματος «Θέματα Δογματικής Θεολογίας» είναι η οικοδόμηση από τους μαθητές των σχολείων Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης μιας στοιχειώδους θεολογικής μόρφωσης και κατάρτισης στο πεδίο της Ορθόδοξης Δογματικής Θεολογίας. Η υλοποίηση αυτού του σκοπού επιδιώκεται μέσα από την ερμηνευτική προσέγγιση των δογμάτων της Εκκλησίας, σε άρρηκτη σχέση με τη λατρευτική ζωή, την πίστη και το βίωμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας αλλά και με τα θεμελιώδη υπαρξιακά προβλήματα του ανθρώπου. Η ανάλυση του Συμβόλου της Πίστεως, μέσα από τη θεματολογία του μαθήματος, μπορεί να εξασφαλίσει με πληρότητα την ανάδειξη του περιεχομένου, της σημασίας αλλά και της ερμηνευτικής προσέγγισης των δογμάτων της Εκκλησίας, κατά τρόπο κατανοητό από τους μαθητές και γενικότερα από τον σύγχρονο άνθρωπο. Τα δόγματα δεν είναι κάποιες αφηρημένες διανοητικές συλλήψεις, αλλά εκκλησιαστικά γεγονότα τα οποία μαρτυρούν την εμπειρία της Εκκλησίας για τον Τριαδικό Θεό που αποκαλύπτεται και ενεργεί μέσα στην ιστορία. Το εκκλησιολογικό αυτό υπόβαθρο

των δογμάτων φανερώνεται και από το γεγονός ότι τα δόγματα εκφράζουν την ταυτότητα της Εκκλησίας ως έναν τρόπο σχέσης του ανθρώπου με τον Θεό, τους άλλους ανθρώπους και τον κόσμο ολόκληρο. Συνεπώς, η Δογματική Θεολογία, κατά την ορθόδοξη αντίληψη, δεν ταυτίζεται με έναν δογματισμό νομοκανονικής υφής και θεσμοποίησης, ώστε να αντλήσει από αυτόν το κύρος της. Εκθέτοντας και ερμηνεύοντας τα δόγματα της Εκκλησίας, φανερώνει τη σημασία που έχει η πίστη και η διδασκαλία της Εκκλησίας για την ύπαρξη του ανθρώπου και του κόσμου. Πέρα από την απλή έκθεση των δογμάτων και την κατανόηση του ιστορικού πλαισίου έκφρασης και διατύπωσής τους, η Δογματική Θεολογία ως ερμηνεία των δογμάτων στοχεύει στην ανάδειξη του σωτηριολογικού και υπαρξιακού τους περιεχομένου για τον άνθρωπο και τον κόσμο.

Γενικοί στόχοι της διδασκαλίας

Πρώτα και κύρια είναι ανάγκη να αναδειχθούν και να αξιοποιηθούν οι εμπειρίες, οι γνώσεις, οι αναζητήσεις, τα ενδιαφέροντα και οι απορίες των μαθητών. Στο πλαίσιο αυτό και στη διαδικασία του μαθήματος «Θέματα Δογματικής Θεολογίας» οι μαθητές χρειάζεται:

- Να εξοικειωθούν με το σημασιολογικό περιεχόμενο των εννοιών μιας στοιχειώδους δογματικής ορολογίας.
- Να αντιλαμβάνονται το ιστορικό και κυρίως το σωτηριολογικό και υπαρξιακό περιεχόμενο των δογμάτων της Εκκλησίας.
- Να αναγνωρίζουν το βιβλικό υπόβαθρο της δογματικής διδασκαλίας των Οικουμενικών Συνόδων και το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο της γένεσης των μεγάλων αιρέσεων.

- Να κατανοούν τη σημασία που έχει για τη ζωή της Εκκλησίας και τον κόσμο το Τριαδικό δόγμα, που αποκαλύπτει τον Θεό ως κοινωνία Προσώπων.

- Να διερευνούν μορφές έκφρασης του Τριαδικού δόγματος μέσα από τη βαπτισματική, λειτουργική-ευχαριστιακή και εν γένει κοινοτική εμπειρία της Εκκλησίας.

- Να ερμηνεύουν τα βασικά στοιχεία της Ορθόδοξης διδασκαλίας της Εκκλησίας για τον Θεό, τον κόσμο και τον άνθρωπο, διακρίνοντάς τα από άλλες θρησκευτικές ή φιλοσοφικές αντιλήψεις.

- Να εντάσσουν την Ενανθρώπηση και τους κύριους σταθμούς του σωτηριώδους έργου του Χριστού στην πορεία της Θείας Οικονομίας.

- Να αναγνωρίζουν αποτυπώσεις του χριστολογικού δόγματος στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας.

- Να ερμηνεύουν το έργο του Αγίου Πνεύματος στη ζωή της Εκκλησίας, κυρίως μέσα από τη λειτουργική και ασκητική εμπειρία της.

- Να αναλύουν την ταυτότητα, τις ιδιότητες και το πολίτευμα της Εκκλησίας ως σώματος Χριστού και με επίκεντρο το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας.

- Να διακρίνουν τις διαφορές στις εκκλησιολογικές προσεγγίσεις της Ορθόδοξης Ανατολής από τη Χριστιανική Δύση (Καθολικοί και Προτεστάντες).

- Να ερμηνεύουν θεολογικά τη βαπτισματική και λειτουργική εμπειρία της Εκκλησίας.

- Να αντιλαμβάνονται την άρρηκτη σχέση της εκκλησιαστικής ζωής και θεολογίας με την εσχατολογική πραγματικότητα της Βασιλείας.

- Να συνδέουν την εσχατολογική προοπτική της Εκκλησίας με τη μαρτυρία, την ενεργό και υπεύθυνη δράση και την εν γένει παρουσία και διακονία της στον κόσμο.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ & ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

<p>1. «Πιστεύω»: Πίστη και δόγμα στη ζωή της Εκκλησίας</p> <p>2. «Είς ἕνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα»: Ο Ένας και Τριαδικός Θεός της Εκκλησίας</p> <p>3. «Πουητήν οὐρανοῦ καί γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καί ἀορατῶν»: Ο Θεός ποιητής και δημιουργός</p> <p>4. «Καί εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ τόν μονογενή, τόν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων»: Ο Χριστός της Εκκλησίας, ο μονογενής Υἱός και προαιώνιος Λόγος του Θεού</p> <p>5. «Καί εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό κύριον, τό ζωοποιόν, τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καί Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καί συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν»: Το Ἅγιο Πνεῦμα και η συμβολή του στο έργο της σωτηρίας</p> <p>6. «Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καί ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁμολογῶ ἕν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»: Το μυστήριο της Εκκλησίας</p> <p>7. «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καί ζωὴν τοῦ</p>	<p>1.1. Πίστη, εμπειρία και γνώση</p> <p>1.2. Η δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας</p> <p>1.3. Η υπαρξιακή και σωτηριολογική σημασία των δογμάτων</p> <p>2.1. Ο Θεός της Βίβλου</p> <p>2.2. Ο Θεός Παντοκράτωρ: Ο Κύριος της κτίσης και της ιστορίας</p> <p>2.3. Ο Θεός Πατέρας και το μυστήριο της Αγίας Τριάδος</p> <p>3.1. Η δημιουργία της κτίσης</p> <p>3.2. Η «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ» δημιουργία του ανθρώπου</p> <p>3.3. Η πτώση και το πρόβλημα του κακού</p> <p>4.1. «Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο»: Η πίστη της Εκκλησίας στον μονογενή Υἱό και Λόγο του Θεού</p> <p>4.2. «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα»: Ο Υἱός του Θεού γίνεται Υἱός του Ανθρώπου</p> <p>4.3. «Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς»: Η Σταύρωση, η Ανάσταση και η Ανάληψη του Χριστού</p> <p>4.4. Χριστολογικές ἐρίδες και πατερική παράδοση</p> <p>4.5. «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος»: Η εσχατολογική προσδοκία της Βασιλείας του Θεού</p> <p>5.1. Η πίστη της Εκκλησίας για το Ἅγιο Πνεῦμα</p> <p>5.2. Το Filioque και η ορθόδοξη διδασκαλία για την εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος</p> <p>5.3. Το Ἅγιο Πνεῦμα στη ζωή της Εκκλησίας</p> <p>6.1. Η Θεανθρώπινη συγκρότηση της Εκκλησίας</p> <p>6.2. Η Θεία Ευχαριστία ως το καθολικό μυστήριο της Εκκλησίας</p> <p>6.3. Το πολίτευμα της Εκκλησίας</p> <p>6.4. Εκκλησιολογικές προσεγγίσεις του Χριστιανισμού στη Δύση</p> <p>6.5. Ενότητα και καθολικότητα της Εκκλησίας</p> <p>7.1. Η προσδοκία της Βασιλείας του Θεού</p> <p>7.2. Η «ὄγδοη ἡμέρα»</p>
--	--

μέλλοντος αιώνας. Αμήν»: Η κοινωνία των εσχάτων

1^η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ «Πιστεύω»: Πίστη και δόγμα στη ζωή της Εκκλησίας

1.1. Πίστη, εμπειρία και γνώση

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα (Π.Μ.Α.)	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. συνδέουν την πίστη με τη βιωματική και εμπειρική γνώση του Θεού στη ζωή της Εκκλησίας, εντοπίζουν δογματικές και συμβολικές εκφράσεις της πίστεως στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η σχέση πίστης, εμπειρίας και γνώσης <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η πίστη ως εμπειρικό γεγονός στην εκκλησιαστική κοινότητα 1.2. Η αποκάλυψη του Θεού στον άνθρωπο 1.3. Η γνώση του ανθρώπου για τον Θεό 2. Η δογματική και συμβολική θεολογία της Εκκλησίας <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Δογματικές και συμβολικές εκφράσεις της πίστεως στη λειτουργική ζωή της εκκλησιαστικής κοινότητας 2.2. Το έργο του Αγίου Πνεύματος στις συνοδικές αποφάσεις και στη διατύπωση των δογμάτων της 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1 / 2] «Καταιγισμός ιδεών» με θέμα «δογματική θεολογία»: Ανάδειξη προγενέστερων γνώσεων, μαθησιακών αναγκών και προτάσεων. Ακολουθεί περιδιάβαση στα βασικά περιεχόμενα του μαθησιακού αντικείμενου. 2. [1 / 2] «TWPS»: Με αφετηρία το θέμα «πίστη και δόγμα» απαντούν στα ερωτήματα «τι γνωρίζω, τι χρειάζομαι, τι περιμένω». Έκφραση προσδοκίων και προγραμματισμός επεξεργασίας της ΘΕ. 3. [1] «ΑΤ: Δημιουργικές ερωτήσεις»: Διαβάζουν τις φράσεις «Θεόν ούδεις εύρακε πώποτε» (Ιω 1, 18), «κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον» (Εφ 3, 3) και «ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκράκαμεν [...] ἐφανερώθη ἡμῖν» (Α Ιω 1, 1-3) και εκτελούν τη δραστηριότητα. 4. [2.1] «Εικονική περιήγηση» και «Διδάσκοντας μέσα από την τέχνη - Artful Thinking» (ΑΤ): Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Στη σελίδα «Εικονική περιήγηση σε Εκκλησία» της Πλατφόρμας Ψηφιακών Διδακτικών Σεναρίων «Αίσωπος» του ΙΕΠ (http://aesop.iiep.edu.gr/node/7484) αναζητούν εικόνες και παραστάσεις στις οποίες αποτυπώνεται εικαστικά η δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας και εκτελούν τη δραστηριότητα. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1] «Αναδόμηση κειμένου»: Αφού διαβάσουν το απόσπασμα Πραξ 2, 42-47, δημιουργούν σύντομο κείμενο με θέμα «Η πίστη ως εμπειρία της εκκλησιαστικής κοινότητας». 2. [1.2 / 1.3] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Διερευνούν, καταγράφουν και συζητούν το νόημα βιβλικών παραθεμάτων με θέμα την πίστη, τη γνώση και την αποκάλυψη. Ενδεικτικά: «Τί ύμιας ώφελήσω, εάν μη ύμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει ἢ ἐν γνώσει ἢ ἐν προφητεῖᾳ ἢ ἐν διδαχῇ.» (Α Κορ 14, 6). 3. [1.2 / 1.3] «ΑΤ: Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Διερευνούν την εικόνα του Θ. Μπαθά, <i>Το όραμα του Ευαγγελιστή Ιωάννη</i>. Συζητούν για τα όρια της ανθρώπινης γνώσης και εμπειρίας. 4. [2.1] «Επίσκεψη στον ναό» και «Ομαδοσυνεργασία»: Σε φύλλο εργασίας καταγράφουν ορατά στοιχεία, π.χ. αρχιτεκτονικά μέρη, εικόνες, σύμβολα, σκεύη, τα οποία κατά τη γνώμη τους εκφράζουν ένα «δόγμα» της Εκκλησίας. 5. [2.2] «Εννοιολογικός χάρτης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν τα χωρία Β Πε 1, 21-Α Κορ 2, 10-13-12, 3-12, 7. Δημιουργούν έναν εννοιολογικό χάρτη με τα συμπεράσματά τους. <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπαισίωση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.2 / 1.3] «Αντιγωνία»: Λαμβάνοντας υπόψη την επιφύλαξη του Αποστόλου Παύλου ότι «ἡ γνώσις φυσιοῦ, ἡ δὲ ἀγάπη

Εκκλησίας	<p>οικοδομῆς» (Α Κορ 8, 2) συζητούν με θέμα «οὐδέν τῆς γνώσεως τιμιώτερον· ἢ γάρ γνώσις φῶς ἐστὶ τῆς ψυχῆς» (Ιωάννης Δαμασκηνός, <i>Περὶ Γνώσεως</i>, PG 94, 529A).</p> <p>2. [1.1 / 2.2] «Ἐπίλυση προβλημάτων»: Υποψήφιος ιερέας μελετᾷ τις βιβλικές φράσεις «μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε [...] οὐ γάρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον» (Μκ 13, 11) καὶ «ὅταν δὲ ἔλθῃ ἡ ἐκείνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ιω 16, 13). Διατυπώνουν τὶς δικές τους σκέψεις γιὰ νὰ τον βοηθήσουν νὰ κατανοήσῃ τὰ χεῖρα στο πλαίσιο τῆς μελλοντικῆς ἀποστολῆς του.</p> <p>3. [2.1] «Συλλογικός ρόλος με ΤΡΣ»: Σὲ ρόλο ἐνὸς ἀγιογράφου οἱ οἰκίους κατὰ τὴν ἀγιογράφηση ἐνὸς σύγχρονου ναοῦ προβληματίζεται πῶς θὰ οργανώσει τὸν δογματικὸ κύκλο, ἐπιλέγουν ἕνα δογματικὸ θέμα ἀπὸ τὴ σελίδα τῶν περιεχομένων τοῦ Φακέλου Μαθημάτων καὶ προτείνουν τὸν τρόπο ζωγραφικῆς ἐκφρασῆς του.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1] «Ψηφιακὸ σταυρόλεξο»: Συμπληρώνουν συνεργατικὰ τὸ σταυρόλεξο με θέμα «Τὸ ζήτημα γιὰ τὸν Θεὸ» στο http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3810?locale=el. Ζυγίζουν τυχόν δυσκολίες.</p> <p>2. [1.1] «Θετικὸ-Αρνητικὸ»: Παίρνουν θέση σὲ μια νοητὴ γραμμὴ διαβάθμισης, ἀνάλογα με τὸ κατὰ πόσον συμφωνοῦν ἢ διαφωνοῦν, οἱ ἴδιοι ἢ στο πλαίσιο ἐνὸς συλλογικοῦ ρόλου, με τὴ διαπίστωση: «Ἡ πίστη χωρὶς ἔργα εἶναι νεκρὴ» (Ἰακ 2, 17). Ἐξηγοῦν τὴ θέση τους.</p> <p>3. [1 / 2] «Θρασαυρὸς κειμένων»: Στὸ ἱστολόγιο τῆς τάξης δημοσιεύουν ἀντιπροσωπευτικὲς βιβλικές, ὑμνολογικές καὶ πατερικές φράσεις ποὺ ἐκφράζουν τὸ νόημα τῶν ὅρων «πίστη», «ἀποκάλυψη» καὶ «δόγμα» καὶ καλοῦν τοὺς συμμαθητὲς τους νὰ τὶς σχολιάσουν. Κάθε μαθητὴς ἀναλαμβάνει νὰ βρεῖ μια σχετικὴ φράση καὶ νὰ σχολιάσει δύο διαφορετικὲς ἀναρτήσεις.</p> <p>Εναλλακτικὲς προτάσεις</p> <p>1. [1] «Διαθεματικὴ δραστηριότητα»: Σὲ συνεργασία με τὸν ἐκπαιδευτικὸ τοῦ μαθήματος «Θέματα Ποιμαντικῆς», ετοιμάζουν σύντομο κείμενο με στόχο τὸν σχεδιασμὸ μιας δραστηριότητας με θέμα «τί ἐστὶν ἀλήθεια;» (Ιω 18, 38), λαμβάνοντας ὑπόψη ὅτι προορίζεται νὰ ἀξιοποιηθῇ ἐν τῇ ομάδᾳ μαθητῶν Λυκείου τῆς ἐνορίας τους στο πλαίσιο τῶν συνάξεών τους,</p>
-----------	---

1.2. Ἡ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικὲς Δραστηριότητες
Οἱ μαθητές: 1. διακρίνουν τὸ δόγμα ὡς ἐκφραση τῆς καθολικότητας τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως ἀπὸ τὴ μονομέρεια τῆς αἵρεσης,	1. Δόγμα καὶ αἵρεση 1.1. Ἡ καθολικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας καὶ πίστεως 1.2. Ἡ μονομέρεια τῆς αἵρεσης 2. Τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο διαμόρφωσης τῆς δογματικῆς διδασκαλίας 2.1. Ἡ ἀρχαιοελληνικὴ	Ὄργανωτικὴ/μαθησιακὴ προετοιμασία 1. [1] «Ὀμαδικὸς κόμπος»: Βιωματικὴ δραστηριότητα προβληματισμοῦ. Οἱ μαθητὲς σὲ κύκλο κρατώντας χεῖρα με χεῖρα. Μετὰ τὸ σύνθημα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ περπατοῦν ἀκάνονιστα χωρὶς νὰ ἀφήσουν τὰ χεῖρα τους, μέχρι νὰ δημιουργηθῇ ἕνας μεγάλος «κόμπος». Στὸ δεύτερο σύνθημα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προσπαθοῦν νὰ «ξεμπλέξουν» τὸν κόμπο καὶ νὰ ἐπανέλθουν στὸν ἀρχικὸ κύκλο, ὁμοίως, χωρὶς νὰ ἀφήσουν τὰ χεῖρα τους. Ἀκολουθεῖ συζήτηση ὅπου ἐκφράζουν τὰ βιώματά τους γύρω ἀπὸ τὶς ἐννοιες: ἐνότητα, ἐπικοινωνία, καθοδήγηση, κίνηση, ἀποκοπή (ἀπὸ τὸ σύνολο). Συσχετίζουν αὐτὲς τὶς ἐννοιες με ἀντίστοιχες ἐμπειρίες ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ κοινότητι. 2. [1] «Ἰστοεξερεύνηση με ομαδοσυνεργασία»: Σὲ ψηφιακὸ λεξικὸ (ἐνδεικτικὰ: http://www.greek-language.gr) ἀναζητοῦν σημασίες τῶν λέξεων «καθολικὸς/καθολικότητα» καὶ «αἵρεση». Ζυγίζουν τὸ ἐκκλησιαστικὸ νόημα τῶν ὅρων. Καταγράφουν ἱστορικὰ ἢ θεολογικὰ παραδείγματα ποὺ τεκμηριώνουν τὸ συμπέρασμα τους.

<p>2. αναγνωρίζουν πτυχές της πρόσληψης αλλά και της υπέρβασης της αρχαίας ελληνικής σκέψης από τη χριστιανική θεολογία, οριοθετούν την οργανική σχέση και ενότητα μεταξύ Αγίας Γραφής και Παράδοσης, λειτουργικής ζωής και δογματικής έκφρασης.</p>	<p>αντίληψη για τη γνώση</p> <p>2.2. Η διπλή μεθοδολογία της περιφερικής παράδοσης για τη γνώση</p> <p>2.3. Αποφατική και καταφατική θεολογία</p> <p>3. Αγία Γραφή και Παράδοση της Εκκλησίας</p> <p>3.1. Η Αγία Γραφή ως έκφραση της πίστης, της λατρείας και της ζωής της πρωτοχριστιανικής κοινότητας</p> <p>3.2. Η Παράδοση ως προέκταση της Αγίας Γραφής και ερμηνεία της εκκλησιαστικής πίστης και ζωής σε κάθε εποχή</p> <p>3.3. Η κατήχηση ως μυσταγωγική πορεία στην πίστη, στη λατρεία και στη ζωή της Εκκλησίας</p>	<p>3. [2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, ακούγοντας τον ύμνο «Η γέννησις Σου, Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν» (Απολυτικό των Χριστουγέννων, ἦχος δ'), Εντοπίζουν ομοιότητες και διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε αρχαιοελληνικές αντιλήψεις ή ὁρους και στη χριστιανική πίστη στον «Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης».</p> <p>3.1] «ΑΤ: Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, μελετώντας εικόνες των Ευαγγελιστών στα τέσσερα σφαιρικά τρίγωνα (λοφία) του προύλου από το νέο Καθολικό του Μεγάλου Μετεώρου και επιχειρούν να ερμηνεύσουν το συμβολικό βάρος της θέσης τους στην εκκλησιαστική αρχιτεκτονική.</p> <p>3.2 / 3.3] «ΑΤ: Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Μελετούν απόσπασμα από το βιβλίο Jacques Lacarrière, <i>Οι ένθεοι</i>, μτφρ. Φ. Αρβανίτης, εκδ. Χατζήγνηκολη, 1999. Εκτελούν τη δραστηριότητα εστιάζοντας στην αντοχή της εκκλησιαστικής εικονογραφίας στον χρόνο και στον μυσταγωγικό χαρακτήρα της.</p>
<p>3. Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <p>1. [1] «Μελέτη περίπτωσης»: Μελετούν το Β Τμ 2, 11-13: 22-26 (πρβλ. Ττ 3, 8-11) και καταγράφουν ποια είναι τα χαρακτηριστικά του «πιστού λόγου» και των «αντιδιατιθεμένων» ή του «αιρετικού ανθρώπου», σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Απόστολος Παύλος.</p> <p>2. [2.1 / 2.2] «Αντιγνωμία»: Μελετούν δύο σύντομα κείμενα, ένα γύρω από την αρχαιοελληνική και ένα γύρω από τη χριστιανική αντίληψη για τη γνώση (ενδεικτικά: Αριστοτέλης, <i>Μετά τα Φυσικά Α</i>, 981b, 25-31 και 982b 1-6, και Β, 1000b, 10-23: Γρηγόριος Θεολόγος, <i>Λόγος ΚΖ'</i>, PG 36, 25A: Μάξιμος Ομολογητής, <i>Κεφάλαια διάφορα θεολογικά τε και οικονομικά και περί αρετής και κακίας</i>, PG 90, 1225B). Στην αντιγνωμία, η μία ομάδα υποστηρίζει την πρώτη αντίληψη και η άλλη τη δεύτερη. Εξάγονται συμπεράσματα που φωτίζουν τη διαφορά.</p> <p>3. [2.3] «ΑΤ: Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Μελετούν σύντομο πατερικό κείμενο για τη διάκριση ασοφατικής και καταφατικής θεολογίας (ενδεικτικά: Ιωάννης Δαμασκηνός, <i>Ἐκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου πίστεως</i>, Κείμενο-Μετάφραση-Εισαγωγή-Σχόλια Ν. Μασούκα, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 36-38: Μάξιμος Ομολογητής, <i>Μυσταγωγία</i>, PG 91, 664AB). Διερευνούν την εικόνα του Θεοφάνους <i>Η Μεταμόρφωσις</i> και εντοπίζουν καταφατικά και ασοφατικά στοιχεία στο περιεχόμενό της.</p> <p>4. [3.1] «Εξερεύνηση στην Κ.Δ.»: Αναζητούν σε κείμενα της Κ.Δ. τυχόν λόγους που αναφέρουν οι συγγραφείς για τους οποίους έγραψαν τα κείμενά τους (ενδεικτικά: Ακ 1, 2-4: Πράξ 1, 1: Β Πε 1, 13) και τυχόν οδηγίες προς τους παραλήπτες (ενδεικτικά: Κολ 4, 16: Ττ 3, 12-15). Οργανώνουν τα συμπεράσματά τους γύρω από τη σημασία των κειμένων της Κ.Δ. στη ζωή της πρωτοχριστιανικής κοινότητας.</p> <p>3.2] «Αντιγνωμία»: Αφού μελετήσουν απόσπασμα από το βιβλίο του π. Σταμάτη Σκλήρη, <i>Εν εσώπρω</i>, εκδ. Μ. Γρηγόρης, Αθήνα 1992, οργανώνουν και υλοποιούν αντιγνωμία με θέμα «Τι σημαίνει πιστότητα στην Παράδοση: Αντιγραφή ή δημιουργία;».</p>	<p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλαισίωση</p> <p>1. [1 / 2 / 3] «ΑΤ: Δραστηριότητα επεξεργασίας» και «Πέντε π και ένα γ: Ποιος, πού, τότε, ποιο, πώς, γιατί»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, μελετώντας την παράσταση του Μιχαήλ Δαμασκηνού, <i>Η Α' Οικουμενική Σύνοδος</i>.</p> <p>3.2] «Ομαδοσυnergασία με ΤWPS»: Συζητούν και σημειώνουν σε στήλες τι μπορεί να σημαίνει η φράση « Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδίδαχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν» (Β Θεσ 2, 15), ως προς την πίστη, τη λατρεία και τη ζωή της εκκλησιαστικής κοινότητας: α) για τους παραλήπτες της Επιστολής του Αποστόλου Παύλου, και β) για τους σημερινούς χριστιανούς.</p> <p>3.2] «Δημιουργία χρονογραμμής»: Στο τετράδιό τους, δημιουργούν μια χρονογραμμή, με θέμα «Αγία Γραφή και Παράδοση της Εκκλησίας», στην οποία εντάσσουν σημαντικούς ιστορικούς σταθμούς της καταγραφής της Παράδοσης</p>	

		<p>της Εκκλησίας.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «Ψηφιακό κομίζ»: Απαντούν συνεργατικά στο κομίζ με θέμα «Αιρέσεις» στο http://photodentro.edu.gr/lor/1/8521/1282?locale=el. Συζητούν και καταλήγουν σε συμπέρασμα που σημειώνουν στο τετράδιό τους ως προ το ζήτημα «Ποια είναι η διαφορά δόγματος και αίρεσης?». [1 / 2 / 3] «Λέξεις-κλειδιά» και «Εννοιολογικός χάρτης»: Δημιουργούν εννοιολογικό χάρτη με θέμα «Η δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας», στον οποίο διασυνδέουν τις λέξεις-κλειδιά της ενότητας με τις κατάλληλες ρηματικές φράσεις. [3] «Παραγωγή κειμένου»: Με αφετηρία εικόνες και παραστάσεις του Παντοκράτορα (ενδεικτικά: Μονής Δαφνίου ή Μονής Σινά) συντάσσουν κείμενο με τίτλο «Ο Λόγος του Θεού και τα λόγια του Θεού». <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [3.3] «Διαθεματική δραστηριότητα»: Με τον εκπαιδευτικό του μαθήματος «Στοιχεία Λειτουργικής και Τελετουργικής» συζητούν για τη λειτουργική σημασία: α) της θέσης και του τρόπου ανάγνωσης του Ευαγγελίου στη Θεία Ευχαριστία, και β) της απαγγελίας του Συμβόλου της Πίστεως στο Βάπτισμα και στη Θεία Ευχαριστία.
--	--	--

1.3. Η υπαρξιακή και σωτηριολογική σημασία των δογμάτων

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> αναδεικνύουν την οργανική σχέση και αλληλεπίδραση μεταξύ δόγματος, λατρείας και ήθους στη ζωή της Εκκλησίας, διαπιστώνουν το σωτηριολογικό και υπαρξιακό περιεχόμενο των δογμάτων της Εκκλησίας. 	<p>1. Δόγμα και ήθος στην Εκκλησία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η πίστη ως προσωπική σχέση αγάπης και ελευθερίας 1.2. Πίστη και γνώση στη λειτουργική και μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας <p>2. Η σωτηριολογική και υπαρξιακή σημασία των δογμάτων</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Η σωτηριολογική και υπαρξιακή ερμηνεία των δογμάτων ως διαρκής επικαροποίηση του Ευαγγελίου 2.2. Η πίστη ως εσατολογικό 	<p>Ενδεικτικές Δραστηριότητες</p> <p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1] «Βιωματική δραστηριότητα» με έμπνευση από το χωρίο «ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ» (Ιω 14, 24): Οι μαθητές οργανώνονται σε δύο ομάδες, από τις οποίες η μία εμπυχώνει τον ρόλο «βίωνω αγάπη και εμπιστοσύνη» και η άλλη τον ρόλο «βίωνω δυσφορία και δυσπιστία». Εκ περιτροπής και επγραμματικά εκφράζουν κάθε φορά μία εμπειρία σύμφωνα με τον ρόλο τους, επιδιώκοντας όσο γίνεται να είναι κοινή σε όλους. Κάθε φορά που τα μέλη της μιας ομάδας αναφέρουν μια εμπειρία, όσα μέλη της δεύτερης ομάδας θεωρούν ότι έχουν βιώσει κάτι ανάλογο αλλάζουν ομάδα. Η δραστηριότητα συνεχίζεται μέχρι να πει καθένας μια εμπειρία. Στο τέλος συζητούν κριτικά τις εμπειρίες τους και το τελικό αποτέλεσμα στη διαμόρφωση των ομάδων. [1 / 2] «Καταιγισμός ιδεών» και «Ιστοξερέυνηση σε λεξικό»: Με καταιγισμό ιδεών αναφέρουν έννοιες γύρω από το νόημα του όρου «πίστη». Σε ψηφιακό λεξικό (ενδεικτικά: http://www.greek-language.gr) αναζητούν τα αντώνυμα αυτών των εννοιών. Συζητούν για τη δυναμική της χριστιανικής πρότασης γύρω από το νόημα της πίστης ως προσωπικής σχέσης αγάπης και ελευθερίας. [2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, ακούγοντας τον ύμνο «Όσοι εις Χριστόν ἐβαπτίσθητε». Στη συνέχεια διατυπώνουν σκέψεις σχετικά με το τι μπορεί να σημαίνει να ενδύεται κάποιος τον Χριστό σήμερα. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1] «Διαμαθητικός διάλογος»: Με αφορμή τον λόγο του Χριστού «ἐάν μείνητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνη» (Ιω 15, 7) συζητούν κατά πόσον το περιεχόμενο της πίστης και τα δόγματα της Εκκλησίας είναι κάποιες θεωρητικές αρχές ή παραπέμπουν στην προσωπική σχέση με τον Χριστό. [1.2] «Νοητικός χάρτης»: Δημιουργούν έναν νοητικό χάρτη με θέμα την «πίστη» και έναν με θέμα τη «γνώση», όπως λειτουργούν στη λατρεία και στη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας. Συνδέουν τις έννοιες του νοητικού χάρτη με πλαίσια στα οποία εντάσσουν σύντομες επεξηγηματικές φράσεις τις οποίες επλέγουν από το υλικό του Φακέλου Μαθήματος.

<p>γεγονός: «Εστι δὲ πίστις ἐπιζομένων ὑπόστασις» (Εβρ 11,1)</p>	<p>Συζητούν κατά πόσον η πίστη είναι συνυφασμένη με τη γνώση στη λειτουργική και μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας.</p> <p>3. [2] «ΑΤ: Δημιουργικές ερωτήσεις»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, χωρισμένοι σε τρεις ομάδες και μελετώντας τα αποσπάσματα: α) «ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει [...] καὶ ὑποτάξει αὐτῷ τὰ πάντα» (Φλ 3, 20-21), β) «διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἀγιάσῃ [...] ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητούμεν» (Εβρ 13, 12-14), και γ) «Χριστιανοὶ γὰρ οὔτε γῆ οὔτε φωνὴ [...] καὶ πάσα πατρις ξένη» (Προς Διόννητον V). Στη συνέχεια διατυπώνουν σκέψεις για τον εσχολογικό χαρακτήρα της πίστης.</p> <p>4. [2.1] «Ρόλος στον τοίχο»: Βιώνουν σε συλλογικό ρόλο τα συναισθήματα του Αιθίοπα αξιωματούχου κατά τη συνάντησή του με τον Φίλιππο (Πραξ 8, 26-40). Εκφράζουν ιδέες και συζητούν για τις ἐγνοίες και τις σκέψεις του ρόλου κατά τις φάσεις α) πριν γνωρίσει τη Βίβλο, β) μετά την επαφή του με τη Βίβλο, γ) μετά τη συνάντηση με τον Φίλιππο, δ) μετά τη βάρπτισή του.</p> <p>5. [2.2] «Μελετή περίπτωσης»: Μελετούν περίπτωση αγίου ή μάρτυρα της Εκκλησίας στη ζωή του οποίου αναδεικνύεται η εσχολογική διάσταση της πίστης (π.χ. Απόστολος Παύλος, πρβλ. Β Τιμ 4, 6-8).</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλασίωση</p> <p>1. [1.1] «Ρόλος στον τοίχο»: Βιώνουν σε συλλογικό ρόλο τα συναισθήματα ενός ιερέα ο οποίος αναλογίζεται τη φράση του Χριστού «Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν» (Ιω 15, 20) και αποτυπώνουν τις σκέψεις τους σε μεγάλο χαρτί όπου ιχνογραφείται η φιγούρα του ιερέα. Επαναλαμβάνουν τη δραστηριότητα, με αφετηρία την υπόλοιπη φράση «Εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν» (Ιω 15, 20). Συζητίζουν με δικές τους σκέψεις και συναισθήματα.</p> <p>2. [1.1] «Παγωμένες εικόνες»: Με ἐμπνευση ἀπὸ το χωρίο «γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ιω 8, 32) εκφράζουν σχετικές εμπειρίες ἀπὸ τὴ σύγχρονη ζωὴ με παγωμένες εικόνες. Προσεγγίζουν κριτικά αυτές τις εικόνες.</p> <p>3. [1.2 / 2.2] «Ομαδοσυnergασία με TPS»: Χωρισμένοι σε ομάδες μελετούν επιλεγμένα κείμενα (ενδεικτικά: α) Για την απεικόνιση των μαρτύρων, στο Γρηγόριος Νύσσης, <i>Εγκώμιον εἰς τὸν μέγαν μάρτυρα Θεόδωρον</i>, ΡG 46, 737-740, β) «Εκκλησία ἐστὶν ἐπίγειος οὐρανός, ἐν ᾗ ὁ ἐπουράνιος Θεὸς ἐνοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ», στο Γερμανὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, <i>Εκκλησιαστικὴ ἱστορία καὶ μυστικὴ θεωρία</i>, ΡG 98, 384-436B).</p> <p>4. [2.1] «Κύκλος συνείδησης»: Βιώνουν σε συλλογικό ρόλο τα συναισθήματα του ανθρώπου που ἀκούσε τὴ βιβλικὴ ἐντολὴ «Πίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου» (Πραξ 16, 31). Οἱ μαθητὲς κινούμενοι σε κύκλο εκφράζουν διλήμματα και συναισθήματα αὐτοῦ του ἀνθρώπου. Συζητῶν κριτικά τὸ ζήτημα τῆς σωτηριολογικῆς και υπαρξιακῆς ἐρμηνείας τῶν δογμάτων.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1.1] «ΑΤ: Δημιουργικές ερωτήσεις»: Εκτελούν τὴ δραστηριότητα, μελετώντας ἕνα εἰκαστικὸ ἔργο με θέμα «Ἡ πίστη πειρασμὸ τοῦ Χριστοῦ στὴν ἔρημο (ενδεικτικά: Ἐλενας Μουφρίου). Σὴ συνέχεια, συντάσσουν κείμενο με θέμα «Ἡ πίστη ως σχέση ἀγάπης και ἐλευθερίας».</p> <p>2. [2.1] «Ομαδοσυnergασία με TPS»: Με αφετηρία τὴ διαπίστωση τοῦ Αποστόλου Παύλου «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήνερα, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν» (Α Κορ 15, 17) εκφράζουν σκέψεις πάνω στο ερώτημα «ἀφραγε, ποιες θα ἦταν οἱ συνέπειες τῆς κατάρνησης ἐνὸς δογματος στὴ ζωὴ τῆς Εκκλησίας και στὴ ζωὴ τῶν πιστῶν»;</p> <p>3. [2] «Καρέκλα ἐρωτήσεων»: Βιώνουν σε συλλογικό ρόλο τὰ γεγονότα γύρω ἀπὸ τὴ μεταστροφή τοῦ Αποστόλου Παύλου. Απὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ρόλου τους υποβάλλουν ἐρωτήσεις στον μαθητὴ που υποδύεται τὸν ρόλο τοῦ Αποστόλου Παύλου. Στὴ συζήτηση ἀναδεικνύεται ἡ σωτηριολογικὴ, υπαρξιακὴ και εσχολογικὴ διάσταση τῆς πίστης και τῆς ἐρμηνείας τῆς.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p>
--	---

		<p>1. [1.1 / 1.2 / 2.2] «Επίσκεψη στον ναό»: Στις εικόνες του ναού αναζητούν περιπτώσεις αγίων της Εκκλησίας που βίωσαν την πίστη ως σχέση αγάπης και ελευθερίας ή ως υπόθεση μετοχής στη λειτουργική και μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας ή ως εσχατολογικό γεγονός και συζητούν γύρω από τα γεγονότα της ζωής τους που τεκμηριώνουν αυτή τη θέση.</p>
--	--	---

2^η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ
«Είς ένα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα»: Ο Ένας και Τριαδικός Θεός της Εκκλησίας

2.1. Ο Θεός της Βίβλου

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> διερευνούν μαρτυρίες της Αγίας Γραφής για τη δράση και την αποκάλυψη του Θεού στην κτίση και στην ιστορία, αντιλαμβάνονται την πορεία της αποκάλυψης του Θεού, σύμφωνα με το σχέδιο της Θείας Οικονομίας για τη σωτηρία του κόσμου και του ανθρώπου. 	<ol style="list-style-type: none"> Μαρτυρίες για τον Έναν Θεό στη Βίβλο <ol style="list-style-type: none"> Βιβλικές μαρτυρίες και αντιλήψεις για τον Θεό Ο ιστορικός χαρακτήρας της αποκάλυψης του Θεού Το νόημα της αποκάλυψης του Θεού για τον κόσμο και τον άνθρωπο <ol style="list-style-type: none"> Ο Θεός συνομιλεί με τον άνθρωπο Η τήρηση των εντολών ως οδός θεογνωσίας Η ιστορία της Θείας Οικονομίας για τη σωτηρία του κόσμου και του ανθρώπου: «Σκιά γάρ τά τής Παλαιάς εικόν δέ τά τής Νέας Διαθήκης ἀλήθεια ἡ τῶν μελλόντων κατάστασις» (Μάξιμος Ομολογητής) 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας τον ψλ 8 («Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν») και καταγράφουν τις αντιλήψεις για τον Θεό που περιέχονται σε αυτόν (πρβλ. και ψλ 102). [1.1] «Επίλυση προβλήματος με ομαδοσυνεργασία»: Σε συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας στον ψλ 8, εξετάζουν με ποιους τρόπους δρα και φανερώνει ο Θεός τον εαυτό του στην κτίση και στην ιστορία, αντιπαραβάλλοντας: α) τον στίχο 2 («ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπείά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν») με τον στίχο 3 («ἐκ στόματος νηπιῶν καὶ θηλαζόντων κατηρίσθη αἶνον ἔνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ καταλύσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητήν»), και β) τον στίχο 4 («ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς, ἔργα τῶν δακτύλων σου, σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ οὐ ἐμελείωσας») με τον στίχο 5 («τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμήσῃς αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν;»). [1.2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας τους ερμούς του Μεγάλου Παρακλητικού Κανόνα και εντοπίζουν πρόσωπα και γεγονότα που επιβεβαιώνουν τον ιστορικό χαρακτήρα της αποκάλυψης του Θεού στον κόσμο. [2.1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας και μελετώντας το κείμενο από τους ψλ 134 και 135 («Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε, δοῦλοι, δοῦλοι, Κύριον» και «Εξομολογήσαθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀναθός»). Στη συνέχεια εντοπίζουν τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους ο Θεός αποκαλύπτεται στην κτίση και στην ιστορία του ανθρώπου, συντάσσοντας σχετικό κατάλογο. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1 / 1.2] «ΑΤ: Σκέφτομαι, Αμφιβάλλω, Εξερουνώ»: Αφού χωριστούν σε ομάδες, μελετούν τις εικόνες <i>Ρίζα του Ιεσσαί</i> (Μουσείο Πούσκιν), <i>Το Όραμα του προφήτη Ιεζεκιήλ</i> (Μονή Οσίου Δαβίδ, Θεσσαλονίκη), <i>Το όραμα του Ιακώβ</i> (Μαρκ Σαγκάλ) και <i>Η φιλοξενία του Αβραάμ</i> (Άγιος Βιτάλιος, Ραβέννα), τις οποίες αντιπαραβάλλουν με τα αντίστοιχα βιβλικά χωρία. Στη συνέχεια, δίνουν δύο δικούς τους τίτλους στην εικόνα τους, ώστε: α) να αναδεικνύεται ο ιστορικός χαρακτήρας της θείας αποκάλυψης, και β) ο τρόπος που ο άνθρωπος προσλαμβάνει την αποκάλυψη και γνωρίζει τον Θεό. [2] «Ανάλυση και παραγωγή κειμένου»: Μελετώντας απόσπασμα από το άρθρο Σ. Αγουρίδη, «Η βιβλική θεώρηση της Ορθόδοξης λατρείας και πνευματικότητας», <i>Δελτίο Βιβλικών Μελετών</i>, τόμ. 1, τχ.1, 1979, σ. 3-21, γράφουν μία παράγραφο με θέμα «Ο Θεός της Βίβλου και η ανθρώπινη ιστορία». [2.2] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερώτηση»: Ακούν τους ύμνους «Πάτερ αναθέ» (Δοξαστικό Αΐνων Κυριακής του Ασώτου, ήχος πλ. β') και «Διπανήσας ασώτως» (Ιδιόμελο Αΐνων Κυριακής του Ασώτου, ήχος πλ. δ'). Εξηγούν για ποιους λόγους η αθέτηση των εντολών εκτρέπει τον άνθρωπο από τη θεογνωσία. [2.2] «Ανάλυση κειμένου» και «Διαμαθητικός διάλογος»: Με αφορμή το Α Ιω 2, 3-11 (πρβλ. και Ιω 14, 15-16) συζητούν για την οργανική σχέση της τήρησης των εντολών με τη γνώση του Θεού και την αγάπη προς τους αδελφούς, επισημαίνοντας τις επιπτώσεις της απουσίας τους.

<p>5. [2.2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας τον ύμνο «Η καρδιά μου τῷ φόβῳ σου σκεπτάθω, ταπεινοφρονούσα, μή ὑψωθείσα ἀπόπειση, ἕκ σοῦ Πανοικτίριον» (Β' Αντιφώνο Αναβαθμῶν, ἤχος πλ. δ') και συνδέουν τον φόβο του Θεού με την αγάπη προς αυτόν.</p> <p>6. [2.3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2» και «Αντιγινωμία»: Εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας και μελετώντας τον ψλ 90 («Ο κατοικῶν ἐν βορρῆϊ τοῦ ὕψιστου»). Στη συνέχεια εκτελούν αντιγινωμία με θέμα: «Ο Κύριος ἐστὶν το κρησφύγετό μου και ο προστάτης μου. Κακό κανένα δε θα πέσει πάνω μου και συμφορά δε θα σιμώσει τη σκηνή μου». Εντοπίζουν τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους συνομιλεῖ ο Θεός με τον άνθρωπο, συντάσσοντας σχετικό κατάλογο.</p>	<p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλασίωση</p> <p>1. [1.1 / 1.2] «ΑΤ: Αρχή, μέση, τέλος»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, ἔχοντας ως σημείο αναφοράς τον στίχο 13 από τον ψλ 90 («ἐπὶ ἀσπίδα και βασιλισκόν ἐπιβῆση και καταπατήσεις λέοντα και δράκοντα»), καθώς και το ψηφιδωτό με το ίδιο θέμα από τον Ἅγιο Απολλινάριο Ραβέννας.</p> <p>2. [2.2] «Παραγωγή κειμένου»: Αφού διαβάσουν τους στίχους ψλ 50, 6 («σοὶ μόνῳ ἤμαρτον και τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα»), ψλ 50, 11 («ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου και πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον») και ψλ 50, 19 («θυσιὰ τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον, καρδιὰν συντετριμμένην και τεταπεινωμένην ὁ Θεός οὐκ ἐξουδενώσει»), συντάσσουν κείμενο με θέμα «Η μετάνοια ως οδὸς θεογονίας».</p> <p>3. [2.3] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, μελετώντας τις εικόνες <i>Η διάβαση της Ερυθρῆς Θάλασσας</i>, <i>Το ὄραμα του αποστόλου Παύλου</i> και <i>Η Ανάληψη του Κυρίου</i>, του Θ. Μίτροβιτς (Todor Mitrovic). Εντοπίζουν τις εικαστικές διατυπώσεις της «σκιάς», της «εικόνας» και της «αλήθειας». Σχετίζουν το συμπέρασμα τους με την αναφορά του Μαξίμου Ομολογητῆ «σκιά γάρ τὰ τῆς Παλαιᾶς· εἰκὼν δὲ τὰ τῆς Νέας Διαθήκης· ἀλήθεια ἡ τῶν μελλόντων κατὰστασις» (Μάξιμος Ομολογητῆς, <i>Εἰς το περί της ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας</i>, PG 4,137D).</p>	<p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1.2] «ΑΤ: Σκέφτομαι, Αμφιβάλλω, Εξερευνώ»: Αφού χωριστούν σε ομάδες, μελετούν τις εικόνες <i>Μωυσῆς και φλεγόμενη βάτος</i> (Δούρα Ευρωπός), <i>Η παράδοση του Νόμου στον Μωυσή</i> (Μονή Αγ. Αικατερίνης Σινά), <i>Η διάβαση της Ερυθρῆς Θάλασσας</i> (Δούρα Ευρωπός), <i>Το ὄραμα του προφήτη Ἰεζεκιήλ</i> (Δούρα Ευρωπός), <i>Η Βάπτιση</i> (Μονή Δαφνίου), <i>Ο θρίαμβος του Σταυρού</i> (Βασιλική Αγ. Κλήμεντα, Ρώμη), <i>Η Θεοτόκος θρονοκρατούσα με ἀγγέλου, Αγ. Γεώργιος και Αγ. Θεόδωρος</i> (εγκουστική Μονῆς Σινά), <i>Δικαίων ψυχὰι ἐν χειρὶ Θεοῦ</i> (Μονή Μανάσια, Σερβία) και οργανώνουν ψηφιακό portfolio με θέμα «Το χέρι του Θεού στην τέχνη της Βίβλου».</p> <p>2. [2.2] «Παραγωγή κειμένου»: Με αφετηρία τον ὕμνο «Ὁ στερέωσας κατ' ἀρχάς, τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει» (Αναστάσιμος Κανόνας, Εἰρμός γ' Ὠδῆς, ἤχος πλ. δ'), συντάσσουν κείμενο με τίτλο «Η γνώση του Θεού και η τήρηση των εντολῶν του».</p> <p>3. [2.3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2» και «Δημιουργία χρονογραμμῆς»: Εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας τους ειρμούς του Μεγάλου Παρακλητικῆ Κανόνα και τοποθετοῦν σε χρονογραμμῆ πρόσωπα και γεγονότα μέσα από τα οποία εκδιπλώνεται το σχέδιο της Θείας Οικονομίας.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [2.3] «Βιβλιοπαρουσίαση»: Μελετούν και παρουσιάζουν το κεφάλαιο «Ὁ μέγας ἱεροεξεταστής» από τους <i>Αδελφούς Καραμαζόφ</i> του Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι, αναλύοντας τον κρίσιμο ρόλο της ελευθερίας στη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό.</p>
--	---	---

2.2. Ο Θεός Παντοκράτωρ: Ο Κύριος της κτίσης και της ιστορίας

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ερμηνεύουν τις θεοφάνειες της Π.Δ. ως αποκάλυψη και ενέργεια του Θεού στην ιστορία, διαπιστώνουν την εν Χριστώ φανέρωση του Τριαδικού Θεού στην ιστορία μέσα από τα κείμενα της Κ.Δ. 	<p>Βασικά Θέματα</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η παρουσία και δράση του Τριαδικού Θεού στην Π.Δ. <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Οι θεοφάνειες στην ιστορία του Ισραήλ 1.2. Προφητεία και αποκάλυψη 2. Η παρουσία και δράση του Τριαδικού Θεού στην Κ.Δ. <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Μαρτυρίες της Κ.Δ. για τον Τριαδικό Θεό 2.2. Η είσοδος του Θεού στην ιστορία δια του Ιησού Χριστού: «Το μυστήριο τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων [...] ἐφανερώθη» (Κολ 1, 26) 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1] «Ιστοξέρευνηση στην Π.Δ.»: Με ψηφιακή εφαρμογή αναζήτησης στην Π.Δ. αναζητούν στα κείμενα της αναφορές για θεοφάνειες, που μαρτυρούν ότι ο Θεός δρα και σχετίζεται προσωπικά με τον άνθρωπο (ενδεικτικά: Γεν 12,1- Εξ 3, 2-6- Εξ 33, 10-11). 2. [1.2] «Διερεύνηση στα προφητικά βιβλία της Π.Δ.»: Διερευνούν τις εισαγωγικές φράσεις στους προφητικών βιβλίων της Π.Δ. (ενδεικτικά: Ωσηέ, Μιχαίας, Ιωήλ, Ησαΐας, Ιερεμίας, Ιεζεκιήλ). Καταγράφουν φράσεις που δηλώνουν τους τρόπους με τους οποίους ο Θεός εμφανίζεται και καλεί τους προφήτες. 3. [2] «Ιστοξέρευνηση στην Κ.Δ.»: Με ψηφιακή εφαρμογή αναζήτησης στην Κ.Δ. εντοπίζουν μαρτυρίες για την αποκάλυψη του μυστηρίου του Θεού δια του Ιησού στον κόσμο. Ενδεικτικοί όροι για τη διεξαγωγή της αναζήτησης: «ἐφανερώθη», «λύτρωσις». 4. [2.2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τον ύμνο «Τὸ ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον, καὶ ἀγγέλοις ἄγνωστον μυστήριον» (Αναστάσιμ Θεοκόμο, ἤχος δ') και εκτελούν τη δραστηριότητα. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1 / 1.2] «ΑΤ: Σκέφτομαι, Αμφιβάλλω, Εξερουνώ»: Σε ομάδες, μελετούν παραστάσεις με θέμα: Ο Μωυσής παραλαμβάνει τις εντολές στο όρος Σινά (ενδεικτικά: Η παράδοση του Νόμου στον Μωυσή, Μονή Αγ. Αικατερίνης Σινά). 2. [1.1 / 1.2 / 2.2] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συσχετίζουν το περιεχόμενο από τα συζητηρά προσόμοια του Εσπερινού και το Δοξαστικό της Κυριακής των Προπατέρων με την ενανθρώπιση του Ιησού Χριστού. 3. [1.1 / 1.2 / 2.2] «ΑΤ: Σκέφτομαι, Αμφιβάλλω, Εξερουνώ»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, αναγνωρίζοντας στις εικόνες Η Σοφία του Θεού (από την Αγία Σοφία στο Νάβγκοροδ) και Ο Χριστός άνθρωπος και ο Αυτοκράτορας Λέων ΣΤ' σε προσκύνηση (από την Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολης) τον άσαρκο λόγο του Θεού ως Μεγάλης Βουλής Άγγελο. 4. [1.2] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερώτηση»: Αφού διαβάσουν τη διήγηση γύρω από το όραμα του Ιεζεκιήλ (Ιεζ 1, 1-28) τη συσχετίζουν με την εικόνα Το Όραμα του Ιεζεκιήλ (Μονή Οσίου Δαβίδ Θεσσαλονίκης). 5. [2.1] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν το βιβλικό απόσπασμα Γαλ 4, 4-6 και συζητούν για το θεολογικό περιεχόμενό του ως προς το τριαδικό δόγμα. 6. [2.2] «Καταιγισμός ιδεών» και «Ομαδοσυνεργασία»: Με αφετηρία το απόσπασμα «Ότι ἀρχὴν πρὸ πάντων τῶν καισμάτων ὁ Θεὸς γενέννηκε δύνανιν τινα ἐξ ἑαυτοῦ λογικὴν, ἥτις καὶ δόξα Κυρίου ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου καλεῖται, ποτὲ δὲ Υἱός, ποτὲ δὲ Σοφία, ποτὲ δ' ἄγγελος» (Ιουστίνος, Προς Γρύφωνα Ιουδαίου Διάλογος, ΡΕ 6, 616C) προχωρούν σε καταγισμό ιδεών για τις λέξεις «δόξα Κυρίου», «Σοφία» και «ἄγγελος». Συζητούν στις ομάδες τους για τη δυναμική εννοιολογική σχέση αυτών των όρων με τον Χριστό. <p>Εφαρμογή/έκφραση/ανταίσιωση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1 / 2.1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Μελετούν και συγκρίνουν την παράσταση στον τρούλο της Μονής της Χώρας (Ο Χριστός με τους προφήτες) με αυτήν του τρούλου της Αγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης (Ο Χριστός με τους αποστόλους).

		<p>2. [1] «Επίλυση προβλήματος»: Με αφετηρία όσα έμαθαν, αποτιμών τη θέση των Πατέρων της Εκκλησίας ότι οι Θεοφάνειες της Π.Δ. είναι φανερώσεις του άκτιστου Θεού και δεν είναι κτιστά σύμβολα (ενδεικτικά: Γρηγόριος Παλαμάς, <i>Αντιρρητικός προς Ακίνδυνον</i>, 3, 16, 59, στο Π. Χρήστου, Γρηγόριου του Παλαμά συγγράμματα, τόμος Γ', σ. 206· πρβλ. Ν. Ματσούκας, <i>Δογματική και Συμβολική Θεολογία</i>, τ. Β', εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 58-74).</p> <p>3. [2.1] «Ομάδοσυνεργασία με ΤΡΣ»: Αφού μελετήσουν το απόσπασμα Α Κορ 1, 18-31, εκφράζουν σκέψεις πάνω στο θέμα «Η Σοφία του Θεού και η σοφία των ανθρώπων».</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1.1 / 1.2 / 2.1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, μελετώντας δύο παραστάσεις από το Ψαλτήριο του Παρισιού <i>Ο προφήτης Δαβίδ με τη Σοφία και την Προφητεία και Ο προφήτης Ησαΐας με τη νύκτα και τον όρθρο</i> σε συνδυασμό με την παράσταση <i>Ο ευαγγελιστής Μάρκος και η αλληγορία της θείας Σοφίας</i> από τον πορφύρο κώδικα (Rossano codex, φ. 121). Εξηγούν τον λόγο της παρουσίας των μορφών που πλαισιώνουν τους δύο προφήτες αλλά και τον ευαγγελιστή.</p> <p>2. [1.2 / 2.2] «Θρησκευτικό κείμενο» και «Ενωσιολογικό χάρτη»: Αναζητούν αναφορές στη Σοφία του Θεού σε κείμενα της Π.Δ. (ενδεικτικά: Πρμ 9,1-6· Σολ 7, 21-30· Ησ 11,1-3), της Κ.Δ. (ενδεικτικά: Α Κορ 1, 18-31· Ακ 11, 49) και σε υμνολογικά κείμενα της Εκκλησίας (ενδεικτικά: «Σοφία, δικαιοσύνη, Κύριε», Κανόνας α' της Μεσοπεντηκοστής, ήχος δ', Ωδή α'. «Τῆς σοφίας τὸ ὕδωρ καὶ τῆς ζωῆς», Κάθισμα Μεσοπεντηκοστής, ήχος πλ. δ'). Οργανώνουν χάρτη εννοιών με τα συμπέρασματά τους γύρω από τη σημασία της με τον Υιό και Λόγο του Θεού.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [2.2] «Συνθετική δημιουργική εργασία»: Με αναφορά στις Θεοφάνειες της Π.Δ. και στις μαρτυρίες της Κ.Δ. εκπονούν σύντομη συνθετική ή πολυτροπική εργασία με θέμα «ἠησούς Χριστός: ὁ πρωτότοκος τῆς κτίσεως καὶ δημιουργὸς πάντων τῶν γεγονότων» (Αναστάσιμο Κάθισμα, ήχος γ').</p>
--	--	--

2.3. Ο Θεός Πατέρας και το μυστήριο της Αγίας Τριάδος

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <p>1. εμβαθύνουν στη βιβλική διδασκαλία για τον Τριαδικό Θεό, εκτιμούν τη σημασία του τριαδολογικού δόγματός στην ιστορική πορεία και στη ζωή της Εκκλησίας.</p>	<p>1. Η βιβλική μαρτυρία για τον έναν και Τριαδικό Θεό</p> <p>1.1. Η οικονομία του Χριστού και η φανέρωση του μυστηρίου της Αγίας Τριάδος</p> <p>1.2. Ο Χριστός φανερώνει τον Πατέρα: «εἷς Θεὸς ὁ πατήρ» (Α Κορ 8, 6)</p> <p>2. Το μυστήριο της Αγίας</p>	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <p>1. [1] «Ιστοεξερεύνηση στην Κ.Δ.»: Με ψηφιακή εφαρμογή αναζήτησης στην Κ.Δ. αναζητούν τον όρο «Πατήρ». Διακρίνουν χαρακτηριστικές αναφορές στον Θεό Πατέρα και καταγράφουν πώς περιγράφεται η σχέση του Θεού Πατέρα με τον Χριστό (ενδεικτικά: Μτ 11, 25-27· Ιω 1, 14· Ιω 3, 16· Ιω 14, 5-14· Ιω 14, 28· Ιω 20, 17· Ρωμ 8, 14-17· Εφ 1, 3· Εφ 1, 17· Εφ 4, 6· Γαλ 1, 3-5· Α Κορ 8, 6· Β Κορ 13, 13· Κολ 1, 3· Ιακ 1, 17).</p> <p>2. [1.1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»»: Ακούν τους ἕμνους «Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτίζομένου σου Κύριε» (Απολυτικό Θεοφανείων, ήχος α'), «Φῶς ἀναλωῖτον Λόγε, φωτὸς Πατρὸς ἀγενήτου» (Ἐξοπιστελλάριο Μεταμόρφωσης, ήχος γ'), «Πάτερ παντοκράτορ, Λόγε, καὶ Πνεῦμα» (Κανόνας Πάσχα, Ωδή η', ήχος α') και εκτελούν τη δραστηριότητα. Προσδιορίζουν το θεολογικό περιεχόμενο των ἕμνων ως προς το τριαδικό δόγμα.</p> <p>3. [2.2] «Διερεύνηση σε μινολογικά κείμενα»: Αφού χωριστούν σε ομάδες, μελετούν και εντοπίζουν τριαδολογικές αναφορές στους τριαδικούς κανόνες του Μεσοπεντηκοσίου (ή στους Αναβαθμούς του Όρθρου) των οχτώ ήχων. Καταρτίζουν κατάλογο με τα κύρια θεολογικά ζητήματα που αναδεικνύονται σε αυτούς.</p> <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p>

<p>Τριάδος στην Εκκλησία</p> <p>2.1. Αγία Τριάδα και Εκκλησία</p> <p>2.2. Το δόγμα της Αγίας Τριάδος στη λειτουργική και μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας</p> <p>2.3. Το Σύμβολο της Πίστεως ως δογματική έκφραση της σχέσης της Εκκλησίας με τον Πατέρα διά του Υιού εν Αγίω Πνεύματι</p>	<p>1. [1] «Μελέτη περίπτωσης» και «Εννοιολογικός χάρτης»: Μελετούν τα βιβλικά χωρία Μτ 11, 25-27' Ιω 1, 1-14' Κολ 1, 9-20. Δημιουργούν εννοιολογικό χάρτη με θέμα τη φανέρωση της Αγίας Τριάδος από τον Υιό.</p> <p>2. [1.2] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συσχετίζουν τα βιβλικά χωρία Α Κορ 8, 6 και Εφ 4, 6 με την πατερική θέση ότι ο Θεός Πατήρ είναι η «μόνη πηγή τής υπερουσίας Θεότητας» (Διονύσιος Αεροπαγίτης, <i>Περὶ Θεῶν ὀνομάτων</i>, 2, 5, PG 3, 668B).</p> <p>3. [2.1] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Συσχετίζουν το χωρίο Εφ 1, 3-4 με την αναφορά του οσίου Πορφυρίου του Κουσοκαλυβίτου «Η Εκκλησία είναι άκτιστη, όπως και ο Θεός είναι άκτιστος» (Γέροντος Πορφυρίου Κουσοκαλυβίτου, <i>Βίος και Λόγος</i>, εκδ. Ι. Μονή Χρυσοπηγής, Χανιά 2005, σ. 193), μελετώντας το τελευταίο απόσπασμα στην ευρύτερη συνάφειά του.</p> <p>4. [2.2] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερώτηση»: Κατά ομάδες, διερευνούν εκκλησιαστικές εικόνες οι οποίες αναπαριστούν βιβλικές αναφορές για τη φανέρωση του Τριαδικού Θεού ή παραπέμπουν στη δογματική διδασκαλία γύρω από το τριαδικό δόγμα (π.χ. Φιλοξενία του Αβραάμ, Μεγάλης Βουλής Άγγελος, Βάπτιση του Χριστού, Μεταμόρφωση, Πεντηκοστή). Συνδέουν το περιεχόμενο των εικόνων με τα αντίστοιχα βιβλικά χωρία.</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπαισίωση</p> <p>1. [1] «Παραγωγή κειμένου με ομαδοσυnergασία»: Συντάσσουν σύντομο θεολογικό κείμενο στο οποίο αναπτύσσουν με συντομία τη φράση του Αποστόλου Παύλου «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλῆρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς» (Κολ 2, 9).</p> <p>2. [1 / 2.2] «Επίλυση προβλήματος με TPS»: Εξετάζουν πώς ερμηνεύεται το ότι στο μυστήριο του Βαπτίσματος κάθε πιστός βαπτίζεται «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» και στη συνέχεια ομολογείται ότι «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδώσασθε» (Ακολουθία του Βαπτίσματος).</p> <p>3. [2.2] «Επίλυση προβλήματος με ομαδοσυnergασία»: Εξετάζουν γιατί οι δεήσεις της Θείας Λειτουργίας (π.χ. Ειρηνικά, Εκτενής, Πληρωτικά) κατακλείονται με τη δοξολόγηση του Τριαδικού Θεού.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1] «Παραγωγή κειμένου»: Με αφετηρία τους ὕμνους «Τὰ Τρία Ἐν, Οὐσιότητα, καὶ τὸ Ἐν, Προσώποις τρία ὕμνῳ» (Κανόνας α' της Κυριακής των Αποκρεω, Ωδή ζ', ἤχος πλ. β') και «Ὁ ὢν ἀγέννητος Πατήρ, καὶ τῆς ἰδίας οὐσίας» Τριαδικός Κανόνας Μεσονυκτικού, Ωδή γ', ἤχος πλ. δ') συντάσσουν σύντομο κείμενο με θέμα το δόγμα για την Αγία Τριάδα.</p> <p>2. [1 / 2] «Αναδόμηση κειμένου»: Με αφετηρία το απόσπασμα «Δέσποτα τῶν ἀπάντων, Κύριε οὐρανοῦ καὶ γῆς [...] ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά» (Ευχὴ Αναφοράς Θείας Λειτουργίας Μ. Βασιλείου) δημιουργούν σύντομο κείμενο με θέμα «Το μυστήριο της Αγίας Τριάδος και η σωτηρία του κόσμου».</p> <p>3. [2.3] «Δημιουργικές συνδέσεις με TPS»: Μελετούν το απόσπασμα Κολ 1, 9-20. Συνδέουν τους στίχους ή επιμέρους φράσεις του αποσπάσματος με άρθρα του Σύμβολου της Πίστεως με τα οποία σχετίζονται θεολογικά. Αιτιολογούν την επιλογή τους όπου χρειάζεται.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [2.2] «Διαθεματική δραστηριότητα διερεύνησης»: Με τη συνδρομή του εκπαιδευτικού του μαθήματος «Στοιχεία Λειτουργικής και Τελετουργικής» προσδιορίζουν το ιδιαίτερο θεολογικό και λειτουργικό νόημα που έχουν τα Δοξαστικά τροπάρια, οι Τριαδικοί Κανόνες της Ακολουθίας του Μεσονυκτικού της Κυριακής και οι Τριαδικοί ὕμνοι του Τριωδίου.</p>
---	---

3^η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

«Ποιητήν ούρανοῦ καὶ γῆς, ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων»: Ο Θεός ποιητής και δημιουργός

3.1. Η δημιουργία της κτίσης

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> Θεμελιώνουν ερμηνευτικά το δόγμα περί δημιουργίας στη βιβλική διήγηση και στην πατερική ερμηνεία της, εξετάζουν τη βιβλική διδασκαλία για τη δημιουργία της κτίσης στο ιστορικό της πλαίσιο, έναντι του θρησκευτικού και επιστημονικού κοσμοειδώλου της εποχής της, αποτιμούν υπαρξιακές συνέπειες της δημιουργίας ως προς τη σχέση Θεού, κόσμου και ανθρώπου. 	<ol style="list-style-type: none"> Η βιβλική διδασκαλία περί δημιουργίας <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η ερμηνευτική της βιβλικής διήγησης (Γεν 1-2) 1.2. Η εκ του μη ὄντος δημιουργία στη βιβλική και πατερική θεολογία 1.3. Η διάκριση κτιστού και ακτίστου Το ιστορικό, επιστημονικό και θρησκευτικό πλαίσιο <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Η αρχαιοελληνική αντίληψη για τον «κόσμο» και την προέλευσή του 2.2. Το επιστημονικό κοσμοειδῶλο της εποχής Οι υπαρξιακές συνέπειες της «εκ του μηδενός» δημιουργίας της κτίσης <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Ο κόσμος ως ἔργο του Θεού στον ἄνθρωπο 3.2. Οι συνέπειες της κτιστότητας των ὄντων 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «Δημιουργία ψηφιακής παρουσίασης»: Προετοιμάζουν παρουσίαση με εφαρμογή ψηφιακής αφήγησης με θέμα τη βιβλική διήγηση για τη δημιουργία, χρησιμοποιώντας κατάλληλο εικαστικό υλικό από την εκκλησιαστική εικονογραφία (ενδεικτικά: ψηφιδωτά του Καθεδρικού Ναού στο Μονρεάλε) με στόχο να αξιοποιηθεί κατά την επεξεργασία του θέματος. [1.1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τον ειρμό της Ζ' Ωδής του Κανόνα του Ακαθίστου «Ὁκ ἐλάτρευσαν τῆ κτίσει οἱ θεόφρονες παρά τὸν κτίσαντα» και εκτελούν τη δραστηριότητα. Συζητούν για τον θεολογικό σκοπό της βιβλικής διήγησης για τη δημιουργία (Γεν 1-2). [1.2 / 3.1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν ψαλλόμενο τον στίχο του Ψλ 18 «Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ σπερέμμα» (Ψλ 18, 1) και εκτελούν τη δραστηριότητα. [2] «Καταιγισμός ιδεών»: Εκτελούν τη δραστηριότητα διαβάζοντας τις φράσεις του Ηράκλειτου «τὰ πάντα ρεῖ» και «κόσμον τὸν αὐτὸν πάντων οὐτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ' ἦν αἰεὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται». [2.1] «Ιστοεξερεύνηση»: Αναζητούν αντιλήψεις για τον «κόσμο» και την προέλευσή του, στην ιστοσελίδα «Αρχαιογνωσία και Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση / Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι» στην <i>Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα</i>, στο http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/philosophia/index.html. [3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας στίχους από τους Ψλ 22 και 102, 13-17. Επισημαίνουν τα ἔγγραφα του Θεοῦ στον ἄνθρωπο τόσο κατά τη δημιουργία αλλά και τις συνέπειες της κτιστότητας. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Προβάλλουν ψηφιακή παρουσίαση με εικόνες της δημιουργίας, συνδέουν τις εικόνες με τις πληροφορίες της βιβλικής διήγησης (Γεν 1-2) και επισημαίνουν τα κύρια θεολογικά νοήματα που τις αφορούν. [1] «Σύγκριση κειμένων»: Μελετούν το εισαγωγικό απόσπασμα από την Ευχὴ του Μεγάλου Αγιασμοῦ «Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου... φόβῳ τῆς ἀπροσίτου σου δόξης κατακαλύπτονται». Καταγράφουν και συζητούν τα κοινὰ σημεία και τις διαφορές του περιεχομένου του αποσπάσματος με τη βιβλική διήγηση για τη δημιουργία (Γεν 1-2). [2] «Αντιγνώμη»: Αφού συμβουλευτούν σχετικά κείμενα από τον Φάκελο Μαθήματος, η μία ομάδα εκφράζει επιχειρήματα υπέρ και η ἄλλη εναντίον της αρχαιοελληνικής θέσης «Μηδέν τε ἐκ τοῦ μη ὄντος γίνεσθαι μηδέ εἰς τὸ μη ὄν φθίρεσθαι» (Δημόκριτος). [3.1] «TPS με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν το απόσπασμα από την Ευχὴ της Αναφοράς της Λειτουργίας του Χρυσοστόμου «Ἄξιον καὶ δίκαιον σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ εὐχαριστεῖν [...] κεκρανῶτα, καὶ λέγοντα». Καταγράφουν και συζητούν τους λόγους για τους οποίους οι πιστοὶ ευχαριστοῦν τον Θεὸ σχετικά με τη δημιουργία, ὅταν προσφέρουν την Ευχαριστία. [3.2] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Μελετούν πατερικό κείμενο γύρω από τη σημασία και τις

	<p>συνέπειες της κτιστότητας (ενδεικτικά: Μ. Βασιλείος, <i>Ομιλία Α' εις τὴν Ἐξήμερον</i>, PG 29, 4A). Εκτιμούν κριτικά τις συνέπειες αυτές, συσχετίζοντας τη βασική θέση του κείμενου με την αναφορά του Αποστόλου Παύλου «Οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν» (Ρωμ 8, 22).</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αντιπαιδείωση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.2 / 1.3] «Επίλυση προβλήματος»: Κάποιοι άνθρωποι προβληματίζονται για τη χριστιανική αντίληψη γύρω από την ὕλη, π.χ. τη σημασία της προσφοράς υλικών αγαθών στη Θεία Ευχαριστία, τον καθγιασισμό του φυσικού περιβάλλοντος στη γιορτή των Θεοφανείων, την προσκύνηση των ιερών λειψάνων, κλπ. Οι μαθητές εξηγούν με απλά λόγια τη θέση της Εκκλησίας για το ζήτημα αυτό. [1.2 / 1.3] «Ἐνωσιες-κλειδιά»: Από το κείμενο της Θείας Λειτουργίας του Ιωάννου Χρυσοστόμου, βρῖσκουν και σημειώνουν στο τετράδιό τους θεολογικούς όρους οι οποίοι είναι συνώνυμοι ή σχετίζονται με τον θεολογικό όρο «ἀκτίστος» ο οποίος αποδίδεται στον Θεό. [1 / 3] «Ποιητικό... παζλ»: Από τους ψλ 18, 76, 102, 103 και 138 επιλέγουν ελεύθερα 8-10 μεμονωμένους στίχους τους οποίους συναρμολογούν μεταξύ τους, επιδιώκοντας το κείμενο που θα παραχθεί να εκφράζει όσο γίνεται περιεκτικότερα την πίστη της Εκκλησίας για τη δημιουργία. [2.2] «Ζωγραφική αναπαράσταση»: Ξυγραφούν ομαδοσυνεργατικά το κοσμοείδωλο της εποχής της Π.Δ. σύμφωνα με πληροφορίες που αντλούν από το απόσπασμα ψλ 103, 1-6. Συγκρίνουν το σχέδιό τους με τον τρόπο εικονογράφησης του σύμπαντος σε μια χριστιανική εικόνα (ενδεικτικά: <i>Η τέταρτη ημέρα της δημιουργίας</i>, Καθεδρικός Ναός Μονρεάλε). [3.1] «Ποιητική σύνθεση»: Συμπληρώνουν με δικά τους λόγια το υπόλοιπο μέρος του ὕμνου μετά το προοίμιο «Ὁ οὐρανὸν τοῖς ἄστροις, κατακοσμήσας ὡς Θεός...» (Αὐτάμελο ἐξάποστολελάρριο, ἤχος γ') ακολουθώντας τα δομικά και μετρικά χαρακτηριστικά του, ὥστε να δημιουργηθεῖ ἕνα προσόμοιο τροπάριο το οποίο θα αναφέρεται στη δημιουργία της κτίσης. <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.2 / 1.3 / 3.2] «Παραγωγή κειμένου»: Δημιουργούν σύντομο κείμενο με θέμα τη διάκριση κτιστού και ακτίστου στο οποίο εντάσσουν τους θεολογικούς όρους «ἀναρχος», «εκ του μη ὄντος», «τρεπτότητα» και «φθαρτότητα». [2] «Ομαδοσυνεργασία με ΤΡΣ»: Στο κείμενο της ομιλίας του Αποστόλου Παύλου στην Αθήνα (Πραξ 17, 22-32) υποσημειώνουν τα σημεία εκείνα τα οποία αναφέρονται στην πίστη της Εκκλησίας για τη δημιουργία και τα οποία θα αποδεχόταν δύσκολα ένας αρχαῖος Αθηναῖος. Εξηγούν την επιλογή τους. [3.1] «Διαμαθητικός διάλογος»: Ζυήτηούν τη θέση του Αποστόλου Παύλου «ὅτι πᾶν κτίσιμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀτόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον» (Α Τιμ 4, 4). <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.3 / 2.1 / 3.1] «Διαθεματική συνθετική εργασία»: Εκπονούν ομαδοσυνεργατικά συνθετική δημιουργική εργασία μικρῆς ἐκτασης με θέμα «Από τον Δημόκριτο και τον Αναξαγόρα στις σύγχρονες θεωρήσεις για την κοσμογονία».

3.2. Η «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ» δημιουργία του ἀνθρώπου

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Οι μαθητές: 1. εξετάζουν	1. Η διδασκαλία της Αγίας Γραφής για τη	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «Διερεύνηση στην Π.Δ.»: Εντοπίζουν τις περικοπές για τη δημιουργία του ἀνθρώπου στο κείμενο της Γένεσης (Γεν

<p>εμπνηνευτικά τη βιβλική διήγηση για τη δημιουργία του ανθρώπου επισημαίνοντας την άρρηκτη και οργανική σχέση μεταξύ ανθρώπου και κτίσης,</p> <p>2. συναισθάνονται την ευθύνη του ανθρώπου για την ασκητική και ευχαριστιακή χρήση της κτίσης.</p>	<p>δημιουργία του ανθρώπου</p> <p>1.1. «Χούν λαβών από τής νής» (Γεν 2, 7): Η προέλευση του ανθρώπου από τη φύση και η οργανική σχέση του με αυτήν</p> <p>1.2. Η «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Θεού» δημιουργία του ανθρώπου</p> <p>1.3. Η κτιστότητα σώματος και ψυχής</p> <p>1.4. Ισοτιμία και κοινωνία μεταξύ των δύο φύλων</p> <p>2. Ο προσωπικός χαρακτήρας και ο ιερατικός προορισμός του ανθρώπου</p> <p>2.1. Η σημασία και το περιεχόμενο του «κατ' εικόνα»: Αυτεξούσιο, λογικό και κοινωνικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης</p> <p>2.2. Ο άνθρωπος ως βασιλιάς και ιερέας: Η ασκητική και ευχαριστιακή χρήση της κτίσης</p>	<p>1, 26-31-2, 7-25) και σημειώνουν επιγραμματικά έναν κατάλογο με τα κύρια θεολογικά ζητήματα που αναδεικνύονται από το κείμενο. Συγκρίνουν αδρομερώς τις δύο διηγήσεις.</p> <p>2. [1] «ιστοξερεύνηση» και «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Αναζητούν εικόνες που έχουν ως θέμα ή εκφράζουν τα θεολογικά ζητήματα που εντόπισαν στο προηγούμενο θέμα, π.χ. δημιουργία από το χώμα, πνοή ζωής, δημιουργία της γυναίκας, παράδεισος κ.ά.)</p> <p>3. [1] «ιστοξερεύνηση με ΤΡS»: Αναζητούν έργα τέχνης με θέμα τη δημιουργία του ανθρώπου. Στην ομάδα τους συζητούν και αποφασίζουν ποιο από αυτά είναι πιο κοντά στη βιβλική διήγηση.</p> <p>4. [2.1.] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας το «Η γένεσις - Το άξιον εστί» (Ποίηση: Ο. Ελύτης, Μουσική: Μ. Θεοδωράκης) εστιάζοντας στη διαλεκτική σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο.</p> <p>5. [2.2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ψάλλουν ομαδικά τον ύμνο «Εκ μη ὄντων τὰ πάντα παραγαγών, καὶ συνέχων πανσόφως καὶ κυβερνῶν» (Ακολουθία υπέρ του περιβάλλοντος 1^{ης} Σεπτεμβρίου, Κάθισμα Ὁρθρου, ἤχος πλ. δ') και εκτελούν τη δραστηριότητα.</p> <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <p>1. [1.1 / 1.3] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν την έννοια της «κτιστότητας» του ανθρώπου, μέσα από απόσπασμα πατερικού κειμένου (ενδεικτικά: Μ. Βασίλειος, <i>Ὁμιλία Α' εἰς τὴν Ἐξαήμερον</i>, ΡG 29, 7Α).</p> <p>2. [1.2] «Σύνταξη περιληψής»: Μελετούν πατερικό κείμενο για την «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Θεού» δημιουργία του ανθρώπου (ενδεικτικά: Γρηγόριος Νύσσης, <i>Ποίησωμεν ἀνθρώπων κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, Λόγος Α', ΡG 44, 272C-276A</i>) και συνοψίζουν επιγραμματικά την πατερική θέση σε αυτό το θέμα.</p> <p>3. [1.2 / 2.1] «Νοητικός χάρτης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν πατερικό κείμενο με θέμα το «αυτεξούσιο» (ενδεικτικά: Ιωάννης Δαμασκηνός, <i>Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως</i>, Κείμενο-Μετάφραση-Εισαγωγή-Σχόλια Ν. Μαστούκα, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 186-190) και δημιουργούν νοητικό χάρτη με έννοιες που εκφράζουν το νόημα του ὄρου.</p> <p>4. [1.3] «Επίλυση προβλήματος»: Αφού προσεγγίσουν τη χριστιανική αντίληψη για την κτιστότητα σώματος και ψυχής (ενδεικτικά: Ιωάννης Δαμασκηνός, <i>Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως</i>, Κείμενο-Μετάφραση-Εισαγωγή-Σχόλια Ν. Μαστούκα, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 148-156) αποτιμούν άλλες προσεγγίσεις, π.χ. προϋπαρξη και αθανασία της ψυχής, μετεναόρκωση.</p> <p>5. [3.1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συσχετίζουν το νόημα της τέλεσης της Θείας Ευχαριστίας με τη θέση ότι ο άνθρωπος είναι «ιερέας και βασιλιάς» της δημιουργίας (ενδεικτικά: Μητρ. Ιωάννης Ζηζιούλας, <i>Η κτίσις ως Ευχαριστία</i>, Ακρίτας 1992, σ. 93-96 / Μητρ. Κάλιστος Γουέερ, <i>Ο Ορθόδοξος δρόμος</i>, Ίδρυμα Γουλιανόρη-Χορν 1984, σ. 62-63).</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπαισίωση</p> <p>1. [1] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Συσχετίζουν εορτολογικά και λατρευτικά γεγονότα του 24ώρου, του εβδομαδιαίου και του ετήσιου λατρευτικού κύκλου με τα γεγονότα της δημιουργίας του κόσμου και του ανθρώπου.</p> <p>2. [1.1 / 1.2 / 1.3] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερωτήση»: Μελετούν το έργο του Μιχαήλ Αγγέλου, <i>Η δημιουργία του Αδάμ</i> (Καπέλα Σιξτίνα). Εκφράζουν θεολογικά σχόλια και προσωπικές κρίσεις.</p> <p>3. [1.4] «Αντινομία»: Λαμβάνοντας υπόψη το θεολογικό νόημα της βιβλικής διήγησης για τη δημιουργία της γυναίκας, συζητούν το θέμα «Ισοτιμία ή ισοτιμία;».</p> <p>4. [2.1] «Εικαστική έκφραση»: Δημιουργούν εικαστική σύνθεση (σχέδιο, ζωγραφική, κολλάζ κ.ά.) με θέμα «Ενώπιος ενώπιω» (πρβλ. «έλλάγησε Κύριος προς Μωυσήν ενώπιος ενώπιω, ως εἶ τις λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον» [Εξ 33,</p>
--	---	--

11).	<p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1, 2] «Εννοιολογικός χάρτης»: Δημιουργούν χάρτη με τις κύριες έννοιες του μαθήματος τις οποίες διασυνδέουν με ρηματικές φράσεις και συνδεύουν με πλαίσια στα οποία καταχωρίζουν σχετικά χωρία της Π.Δ. [2.1] «Θετικό-Αρνητικό»: Παίρνουν θέση σε μια νοητή γραμμή διαβάθμισης, ανάλογα με το κατά πόσον συμφωνούν ή διαφωνούν οι ίδιοι ή στο πλαίσιο ενός συλλογικού ρόλου με τη θέση «Ο άνθρωπος είναι αυτεξούσιος και ελεύθερος». Εξηγούν τη θέση τους. [2.2] «Δημιουργική γραφή»: Με αφορμή την ημέρα προσεχής για το φυσικό περιβάλλον (1^η Σεπτεμβρίου) ετοιμάζουν σύντομο κείμενο για το θέμα αυτό, το οποίο δημοσιεύουν στο ιστολόγιο της τάξης. <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [2.2] «Δημόσια παρέμβαση»: Οργανώνουν, κατά ομάδες, μια παρέμβαση με θέμα «Η ασκητική και ευχαριστιακή χρήση της κτίσης», την οποία υλοποιούν σε μια εκδήλωση του σχολείου με θέμα την προστασία του περιβάλλοντος. Η παρέμβαση μπορεί να είναι πολυτροπική παρουσίαση, δράση ευαισθητοποίησης, εκδήλωση καλλιτεχνικής έκφρασης, έρευνα δράσης κ.ά. Εναλλακτικά θέματα για αντίστοιχες εκδηλώσεις: «Χούν λαβών από τής γής» [1.1], «Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί» [1.4].
------	--

3.3. Η πτώση και το πρόβλημα του κακού

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> αποτιμούν τις ανθρωπολογικές και κοσμολογικές διαστάσεις της πτώσης, προβληματίζονται για την τραγωδία της κτίσης και την προστητική της σωτηρίας. 	<p>1. Η βιβλική διδασκαλία για το κακό</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Το προπατορικό αμάρτημα: Η διακοπή της σχέσης του ανθρώπου με τον Θεό 1.2. Οι συνέπειες της πτώσης και το πρόβλημα του κακού 1.3. Οι «δερμάτινοι χιτώνες» <p>2. Η τραγωδία της κτίσης και η προστητική της σωτηρίας</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Η τραγωδία του κακού και η προσμονή σωτηρίας 2.2. Η χριστολογική 	<p>Ενδεικτικές Δραστηριότητες</p> <p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «Πέντε π και ένα γ': Ποιος, πού, πότε, ποιο, γιατί»: Διαβάζουν τη βιβλική διήγηση για την πώση του ανθρώπου (Γεν 3, 1-24). Καταγράφουν επιγραμματικά τα γεγονότα και τις πληροφορίες που συναντούν. [1.1 / 1.2 / 2.1] «ΑΤ: Δημιουργικές ερωτήσεις»: Διαβάζουν το απόσπασμα «Φεῖ! διατί ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν λόχμην [...] Πόθεν τὸ κρᾶτος τῆς ἁμαρτίας;» (Αλ. Παπαδιαμάντης, <i>Ἀμαρτίας φάντασμα</i>). Συμπληρώνουν με δικά τους ερωτήματα και παραδείγματα τη σκέψη του συγγραφέα. [2.2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τον ύμνο «Ἀγαλιάσθω ἡ κτίσις, οὐρανοὶ εὐφραίνεσθωσαν» (Ἀναστάσιμα ἀπόστιχα, ἦχος α') και εκτελούν τη δραστηριότητα. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1] «Παραγωγή κειμένου με ΤWPS»: Συμβουλευούνται σύγχρονο θεολογικό κείμενο για την πτώση του ανθρώπου (ενδεικτικά: Μητρ. Κάλλιστος Γουέαρ, <i>Ο Ορθόδοξος δρόμος</i>, Ίδρυμα Γουλιανόρ-Χορν 1984, σ. 66-69). Συντάσσουν σύντομο κείμενο με θέμα «Το προπατορικό αμάρτημα» δίνοντας έμφαση στο θεολογικό νόημα της βιβλικής διήγησης. [1.2] «Ομαδοσυνεργασία με TPS»: Μελετούν το απόσπασμα «Ἄγιος εἶ, ὡς ἀληθῶς, καὶ πανάγιος [...] διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου» (Ευχή Αναφορᾶς Θείας Λειτουργίας Μ. Βασιλείου). Αιτιολογούν γιατί το κακό θεωρείται ως «μη ον». [1.2] «Διαμαθητικός διάλογος»: Συμβουλευούνται πατερικό ή σύγχρονο θεολογικό κείμενο που αναφέρεται στις συνέπειες του κακού (ενδεικτικά: «ἀνυπόστατον τὸ κακόν» στο Μάξιμος Ομολογητής, <i>Σχόλια εἰς τὸ του Αγ. Διονυσίου Ἀεροπλάγτου</i>, ΡG 4, 53B Ν. Μασσούκας, <i>Επιστήμη και φιλοσοφία στην Εξήμερο του Μ. Βασιλείου</i>, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 38). Εκφράζουν σκέψεις γύρω από το θέμα. [2] «ΑΤ: Σκέφτομαι, Αμφιβάλλω, Εξερευνώ»: Διερευνούν τον ύμνο «Εἰκὼν εἰμι, τῆς ἀρρήτου δόξης σου» (Ακολουθία εἰς κοιμημένους, ἦχος πλ. α').

	προσωπική του κόσμου και του ανθρώπου	<p>5. [2.2] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας» και «ΑΤ: Ερμηνεία και αιτιολόγηση»: Με αφετηρία τα χωρία του Αποστόλου Παύλου Α Κορ 15, 22, Α Κορ 15, 45 και Κολ 3, 9-10 αιτιολογούν γιατί ο Χριστός χαρακτηρίζεται «νέος Αδάμ».</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλασίωση</p> <p>1. [1.3] «ΑΤ: Αντλαμβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω»: Μελετούν εικόνα με θέμα τους «δεσμάτινους χιτώνες» (ενδεικτικά: μωσαϊκά Capella Pallatina, Σικελία). Τη συγκρίνουν με το νόημα του ύμνου «Όσοι εις Χριστόν έβαπτίσθητε, Χριστόν ένεδύσασθε» (πρβλ. Γαλ 3, 27).</p> <p>2. [2.2] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερεύνηση»: Μελετούν εικόνα της Ανάστασης του Χριστού (ενδεικτικά: Η Ανάσταση, Μονή της Χώρας) και αιτιολογούν την παρουσία των πρωτοπλάστων στην εικόνα.</p> <p>3. [2.2] «ΑΤ: Ερμηνεία και αιτιολόγηση με ΤΡS»: Εξετάζουν και αιτιολογούν την αναφορά του Ισαάκ του Σύρου ότι ακόμη και τα άγρια θηρία αντιλαμβάνονται το ανακαινιστικό έργο του Χριστού (Ισαάκ ο Σύρος, <i>Τα σωζόμενα ασκητικά, Λόγος Κ</i>, έκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 96).</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1.1 / 1.2 / 2.2] «Σύνταξη περίληψης»: Αναδεικνύουν επιγραμματικά τα θεολογικά νοήματα του αποσπάσματος Ρωμ 5, 12-21.</p> <p>2. [2.1] «Εννοιολογικός χάρτης»: Δημιουργούν χάρτη εννοιών με θέμα «Η τραγωδία του κακού».</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [1 / 2] «Συνθετική δημιουργική εργασία»: Εκπονούν ομαδοσυνεργατικά συνθετική δημιουργική εργασία μικρής έκτασης, με θέμα «Η διδασκαλία για την πώση του ανθρώπου στην υμνολογία (ή στην εικονογραφία) της Εκκλησίας».</p>
--	---------------------------------------	---

4^η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

«Καί εις Ένα Κύριον Ίησουν Χριστόν, τόν Υιόν του Θεου τόν μονογενή, τόν έκ του Πατρός γεννηθέντα πρό πάντων τών αιώνων»: Ο Χριστός της Εκκλησίας, ο μονογενής Υιός και προαιώνιος Λόγος του Θεού

4.1. «Φώς έκ φωτός, Θεόν άληθινόν έκ Θεου άληθινοϋ, γεννηθέντα ου ποιηθέντα, όμοούσιον τώ Πατρί, δι' ου τά πάντα έγινεν»: Η πίστη της Εκκλησίας στον μονογενή Υιό και Λόγο του Θεού

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <p>1. διερευνούν Χριστολογικές μαρτυρίες της Π.Δ. και της Κ.Δ., αναλύουν τη διδασκαλία της Α' Οικουμενικής Συνόδου για τον</p>	<p>1. Οι ρίζες της Χριστολογίας στην Π.Δ. και στην Κ.Δ.</p> <p>1.1. Χριστολογικές μαρτυρίες στην Π.Δ. και στην Κ.Δ.</p> <p>1.2. Ο Χριστός φανερώνει την Αγία Τριάδα</p>	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <p>1. [1.1] «Ιστοξερεύνηση με ομαδοσυνεργασία»: Στα λειτουργικά κείμενα των ακολουθιών των μεγάλων δεσποτικών εορτών εντοπίζουν σύντομα βιβλικά αποσπάσματα (π.χ. στα αναγνώσματα του Εσπερινού) με χαρακτηριστικές μεσαιονικές και χριστολογικές αναφορές.</p> <p>2. [1.1] «Ιστοξερεύνηση στο ταμείο της Κ.Δ.»: Χρησιμοποιώντας λέξεις και φράσεις κλειδιά (π.χ. «ΰνα πληρωθή τó ρηθέν», «Εμμανουήλ», «Χριστός», «Μεσσίας», «Λόγος») εντοπίζουν στην Κ.Δ. χριστολογικές αναφορές που παραπέμπουν στην Π.Δ. και δείχνουν ότι η χριστολογία της Κ.Δ. έχει τις ρίζες της στην Π.Δ.</p> <p>3. [1.1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τον ύμνο του Μεγάλου Αποδείπνου «Μεθ' ήμων ό Θεός» και εκτελούν τη δραστηριότητα. Συζητούν για το βιβλικό υπόβαθρο και το χριστολογικό νόημα του περιεχομένου του, ιδιαίτερα μετά</p>

<p>Υιό και Λόγο του Θεού.</p>	<p>1.3. Οι αξιώσεις του Χριστού</p> <p>2. Η διδασκαλία της Εκκλησίας για τον Υιό και Λόγο του Θεού</p> <p>2.1. Προκλήσεις από τον χώρο της φιλοσοφίας</p> <p>2.2. Η Α' Οικουμενική Σύνοδος:</p> <p>«Ομοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο»</p> <p>2.3. Η συμβολή των Καππαδοκῶν Πατέρων: «Μία ουσία, τρεις υποστάσεις»</p>	<p>το σημείο «Ο λαός ὁ πορευόμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα».</p> <p>4. [1.2 / 2.2 / 2.3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, ακούγοντας τον επιλύχνιο ύμνο του Εσπερινού «Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης ἀθανάτου Πατρὸς».</p> <p>5. [2] «Πέντε π και ένα γ: Ποιός, πού, πότε, ποιο, πώς, γιατί» και «Νοητικός χάρτης»: Δημιουργούν χάρτη εννοιῶν με θέμα την Α' Οικουμενική Σύνοδο, στον οποίο οργανώνουν τα στοιχεία τους γύρω από τα ερωτήματα της τεχνικής «πέντε π και ένα γ».</p> <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <p>1. [1.1] «ΑΤ: Σκέφτομαι, Αμφιβάλω, Εξερευνῶ»: Διερευνῶν ἐκκλησιαστικὴ εἰκόνα με θέμα «Ο Μεγάλος Βουλῆς Ἄγγελος» (ενδεικτικά: <i>Ο Μεγάλος Βουλῆς Ἄγγελος</i>, Μονὴ ἁγίου Κλημεντος, Ἀχρίδα, 1295). Συζητῶν το θέμα της εικόνας με τα χωρία Ησ 9, 6· 11, 1-3.</p> <p>2. [1.1 / 1.2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυnergασία»: Μελετῶν τα βιβλικά αποσπάσματα Ιω 17, 1-26· Κολ 1, 9-20· Φιλ 2, 5-11 και καταγράφουν το χριστολογικὸ περιεχόμενό τους.</p> <p>3. [1.3] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Προσεγγίζουν τη θέση ὅτι ο Χριστός εἶναι «τὸ πλῆρωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν» (Θεῖα Λειτουργία Ἰωάννου Χρυσοστόμου) με βάση τα βιβλικά αποσπάσματα Α Κορ 1, 23· 30-31· Εβρ 1, 1-14· Εφ 1, 20-23.</p> <p>4. [2.1] «Ομαδοσυnergασία με TPS»: Λαμβάνοντας υπόψη διαδεδομένες αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη δημιουργία (βλ. Δ.Ε. 3.1) εξετάζουν τυχόν φιλοσοφικές επιδράσεις στη θέση του Αρείου ὅτι ο Υιός εἶναι κτίσμα (βλ. Μ. Αθανάσιος, <i>Κατὰ Ἀρειανῶν, Λόγος Α'</i>, ΡG 26, 21Α και Ι. Πόταβιτς, <i>Ἀνθρώπος και Θεάνθρωπος</i>, μτφρ. Αθ. Γιέβτιτς, εκδ. Παπαδημητρίου, Ἀθήνα 1974, σ. 185).</p> <p>5. [2.2] «ΑΤ: Ακούω, ἰσχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Διερευνῶν το περιεχόμενο των ὕμνων «Ἐκ γαστροῦ ἐτέθης πρὸ ἐωφόρου» (Στιχηρὰ Εσπερινού, ἦχος πλ. β') και «Ὁλην συγκροτήσαντες, τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστήμην» (Στιχηρὰ των Αἰών, ἦχος πλ. β') της εορτῆς των Πατέρων τῆς Α' Οικουμενικῆς Συνόδου.</p> <p>6. [2.2] «Μελέτη περίπτωσης με ΤWPS»: Μελετῶν τη χριστολογικὴ διδασκαλία του Μεγάλου Αθανασίου σε κατάλληλο απόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργο του (ενδεικτικά: Μ. Αθανάσιος, <i>Κατὰ Ἀρειανῶν, Λόγος Γ'</i>, ΡG 26, 328C).</p> <p>7. [2.3] «TPS» και «ἰστοξερευνηση»: Προσδιορίζουν τη βασικὴ συμβολὴ των Καππαδοκῶν Πατέρων μελετώντας απόσπασμα ἀπὸ σύγχρονο θεολογικὸ ἔργο (ενδεικτικά: «Η συμβολὴ των Καππαδοκῶν Πατέρων - Η πατερικὴ ἔννοια τοῦ προσώπου» στο Μητρ. Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας, <i>Μαθήματα Χριστιανικῆς Δογματικῆς</i> (ψηφιακὴ ἔκδοση) και Αθ. Γιέβτιτς, <i>Χριστὸς ἀρχὴ καὶ τέλος</i>, εκδ. Ἰδρυμα Γουλανδρῆ-Χορν, Ἀθήνα 1983, σ. 228-229). Σε ἔργα Καππαδοκῶν Πατέρων στο διαδίκτυο αναζητῶν ενδεικτικὲς αναφορὲς των ὄρων «υπόσταση» και «πρόσωπο».</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπαισίωση</p> <p>1. [1.2] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συζητῶν τον εικονισμό του Χριστοῦ ως Παντοκράτορα με τα βιβλικά αποσπάσματα «ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν» (Εξ 3, 14), «ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς και ἡ ἀλήθεια και ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ» (Ιω. 14, 6), «ὁ ἑωρακὸς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα» (Ιω. 14, 9) και «ἀπὶ ἄφρι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως και ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ» (Μτ 26, 64).</p> <p>2. [1.3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Εκτελούν τη δραστηριότητα, ακούγοντας τους ὕμνους «Κύριε, πρὸς τὸ μυστήριον το ἀπόρρητον» και «Κύριε, τα τελευταία φρονεῖν» (Απόστιχα των Αἰώνων τῆς Μ. Δευτέρας, ἦχος πλ. α').</p> <p>3. [2] «Επιλυση προβλημάτων»: Εξετάζουν τις συνέπειες που θα εἶχε στη δογματικὴ διδασκαλία της Εκκλησίας η τυχὸν ἀτόρριψη του ομοουσίου (πρβλ. Γρηγόριος Θεολόγος, <i>Λόγος Μ'</i>, <i>Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα</i>, ΡG 36, 417BC).</p> <p>4. [2.2] «Δραστηριότητα ρόλων»: Αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους ως εἰς ἄν ἦταν παρόντες στη Νίκαια κατὰ τη διεξαγωγὴ</p>
-------------------------------	---	---

		<p>της Α' Οικουμενικής Συνόδου. Βιώνουν νοερά τα γεγονότα και σχολιάζουν, από τη σκοπιά του ρόλου τους, τις ειδήσεις γύρω από αυτήν.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «Θραυρός κειμένων»: Στο τετράδιό τους σημειώνουν χαρακτηριστικές βιβλικές φράσεις στις οποίες θεμελιώνεται η χριστολογική διδασκαλία της Εκκλησίας. [1 / 2] «Σύνταξη περιλήψης»: Στο τετράδιό τους συντάσσουν σύντομο κείμενο με θέμα τη διδασκαλία της Εκκλησίας για τον Υιό και Λόγο του Θεού. [1.2 / 2.3] «Παραγωγή κειμένου»: Ακούγοντας τον ύμνο «Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζόμενου σου Κύριε» (Απολυτικό Θεοφανείων, ἦχος α'), συντάσσουν κείμενο με θέμα «Από τις χριστολογικές μαρτυρίες της Κ.Δ. στη δογματική διδασκαλία των Καππαδοκῶν Πατέρων». [2] «ΑΤ: Συγκρίνοντας και συνδέοντας»: Συγκρίνουν την αναφορά του Συμβόλου της Πίστεως στον Υιό του Θεού με το σχετικό απόσπασμα στο έργο του Μ. Αθανασίου, <i>Ἐκθεσις Πίστεως</i>, ΡΓ 25, 200-201Α. <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [2.2] «Συνθετική εργασία»: Εκπονούν σύντομη συνθετική εργασία με θέμα «Από τη βιβλική χριστολογία στο Σύμβολο της Πίστεως».
--	--	---

4.2. «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελήθονα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα»: Ο Υιός του Θεού γίνεται Υιός του Ανθρώπου

Π.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. συσχετίζουν την ενανθρώπιση του Υιού του Θεού με την προοπτική της σωτηρίας του κόσμου, 2. αναπτύσσουν τη δογματική διδασκαλία της Δ' Οικουμενικής Συνόδου για τον Ιησού Χριστό. 	<p>1. Η ενανθρώπιση του Θεού και η σωτηρία του κόσμου</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η έλευση του Θεού στον κόσμο: «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν» 1.2. Η σάρκωση του Υιού και Λόγου «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου» 1.3. Ενανθρώπιση και θέωση <p>2. Η διδασκαλία της Εκκλησίας για τον Ιησού</p>	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1 / 1.2 / 1.3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2» και «Νοητικός χάρτης»: Ακούν τον ύμνο «Ο άχώρητος παντί, πῶς έχωρήθη ἐν γαστρὶ;» (Κάθισμα Ὁρθρου Χριστουγέννων, ἦχος δ') και εκτελούν τη δραστηριότητα. Δημιουργούν νοητικό χάρτη με τα δογματικά θέματα που αναδεικνύονται από τον ύμνο. [1] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Συσχετίζουν προγενέστερες γνώσεις γύρω από το νόημα των όρων «Πρωτοευαγγέλιο», «δεσμῶναι χιτώνες», «Θεία Οικονομία» με το χωρίο «μένει ἔστι τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον» Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγελίῳς, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπίστευθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ» (Α Τιμ 3, 16). [2.1] «Εκπαιδευτικό λογισμικό Φωτόδενδρο»: Συμβουλευόμαστε τα μαθησιακά αντικείμενα «Χρονογραμμή: Η Γ' και η Δ' Οικουμενική Σύνοδος - Σύγκληση και αποφάσεις» στο http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-1266 και «Εννοιολογικός χάρτης: Η Γ' και η Δ' Οικουμενική Σύνοδος - Αποφάσεις και σημασία» στο http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-1146. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας με TPS»: Μελετούν το χριστολογικό περιεχόμενο του οίκου του Ακαθίστου ύμνου «Σῶσαι θέλω τὸν κόσμον» και το συσχετίζουν με τα βιβλικά χωρία «ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ» (Λκ 2, 11) και «συγκαταθήσων τῷ εὐαγγελίῳ, κατὰ δύναμιν Θεοῦ [...] διὰ τοῦ εὐαγγελίου» (Α Τιμ 1, 8-10). [1.2] «ΑΤ: Ακούω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Διερευνούν το θεολογικό περιεχόμενο του ύμνου «Ο Βασιλεὺς τῶν

<p>Χριστό</p> <p>2.1. Το δόγμα της Χαληδόνας: Τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος</p> <p>2.2. Η συμβολή της Θεοτόκου στο μυστήριο της ενανθρώπισης και η τιμή της Εκκλησίας προς το πρόσωπό της</p> <p>2.3. Το χριστολογικό δόγμα στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας</p>	<p>οὐρανῶν» (Θεοτικό Εσπερινού, ἦχος πλ. δ').</p> <p>3. [1.3] «Μελέτη περιπτώσεων και σύνταξη κειμένου»: Μελετούν το βιβλικό απόσπασμα Εφ 1, 3-14, το οποίο συσχετίζουν με το περιεχόμενο του ὕμνου «Βηθλεὲμ ἐπομάζου, εὐτρεπιζέσθω ἡ φάτιν» (Ιδιόμelo Α΄ Ὁρας, Μεγάλες Ὁρες των Χριστουγέννων, ἦχος πλ. δ'). Πρβλ. και Μάξιμος Ομολογητής, <i>Τόμος Δογματικὸς πρὸς Μαρῖνον Διάκονον</i>, ΡG 91, 77C. Συντάσσουν σύντομο κείμενο με θέμα «Ενανθρώπιση, σωτηρία και θέωση».</p> <p>4. [2.1] «Ενωσιολογικός χάρτης»: Μελετούν το βασικό χριστολογικό απόσπασμα «Ἐπόμενοι τοῖνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν» ἀπὸ τον Ὁρο της Χαληδόνας (Ι. Καρμίρης, <i>Τα Δογματικὰ και Συμβολικὰ Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικῆς Εκκλησίας</i>, Τόμος Α΄, Αθήνα 1960, σ. 175) και δημιουργοῦν χάρτη εννοιῶν με θέμα τη χριστολογική διδασκαλία της Δ' Οικουμενικῆς Συνόδου.</p> <p>5. [2.2] «Ομαδοσυνεργασία με TPS»: Μελετούν τον ὕμνο «Τίς μή μακαρίσει σε, Παναγία Παρθένε;» (Θεοτικό Εσπερινού, ἦχος πλ. β'). Καταγράφουν και αναπτύσσουν τους λόγους για τους οποίους ο ποιητής ὑμνεῖ την Θεοτόκο.</p> <p>6. [2.3] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Μελετούν σύγχρονο θεολογικό κείμενο το οποίο αναδεικνύει τη σημασία του χριστολογικού δόγματος στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας (ενδεικτικά: Αρχιμ. Βασίλειος, <i>Εισοδικόν</i>, Ι. Μ. Σταυρονικήτα, 1978, σ. 21 και 38). Στις ευχές της Θείας Λειτουργίας αναζητούν φράσεις που τεκμηριώνουν και προεκτείνουν τη θέση του συγγραφέα.</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπαισίωση</p> <p>1. [1] «Αναδόμηση κειμένου»: Ανασυντάσσουν και αναπτύσσουν περαιτέρω τη φράση του Γρηγορίου Θεολόγου «τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπτευτον· ὃ δὲ ἤνωται τῷ Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται» (Γρηγόριος Θεολόγος, <i>Ἐπιστολὴ 101, Πρὸς Κληδόνιον</i>, ΡG 37, 181C). Θα μπορούσαν να ξεκινήσουν το κείμενό τους με τη φράση «Ο Χριστός κατά την ενανθρώπιση προσέλαβε...».</p> <p>2. [1 / 2] «Διαμαθητικός διάλογος»: Εκφράζουν σκέψεις σχετικά με το κατά πόσον οι αγώνες των Πατέρων της Εκκλησίας που προασπίστηκαν το χριστολογικό δόγμα είναι επίκαιροι στην εποχή μας.</p> <p>3. [1/2] «ΑΤ: Δίνοντας τίτλους»: Αφού χωριστούν σε ομάδες, εκτελούν τη δραστηριότητα ακούγοντας τους ειρμούς ἀπὸ τον Κανὸνα των Χαιρετισμῶν «Ἄνοιξω τὸ στόμα μου». Δίνουν σε κάθε τροπάριο ἕνα δικό τους τίτλο αξιοποιώντας εικόνες και φράσεις.</p> <p>4. [1 / 2] «TPS» και «Ελεύθερη συζήτηση»: Σχολάζουν ατομικά και στη συνέχεια στην ομάδα τους την ἄποψη ὅτι «ολόκληρη ἡ ιστορία της Θείας Αποκαλύψεως δεν νοείται παρά ως μια συνεχῆς πορεία σαρκώσεως του Λόγου του Θεοῦ μέσα στο ιστορικό γίνεσθαι» (Γ. Μαρτζέλος, «Η σάρκωση του Λόγου ως θεμελιώδης ιεραποστολική αρχή της αρχαίας Εκκλησίας», στο <i>Ορθόδοξο δόγμα και θεολογικός προβληματισμός. Μελετήματα δογματικῆς θεολογίας Γ΄</i>, εκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 56). Συζητοῦν στην ολομέλεια τις θέσεις των ομάδων.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1 / 2] «Λέξεις-κλειδιά»: Στο τετράδιό τους σημειώνουν ὄρους και φράσεις-κλειδιά της ενότητας, γύρω ἀπὸ το χριστολογικό δόγμα.</p> <p>2. [1] «Δημιουργική γραφή»: Σχολάζουν ελεύθερα τη φράση του Αγίου Αθανασίου «Αὐτὸς γὰρ (ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος) ἐνηνθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν» (Μ. Αθανάσιος, <i>Περὶ της ἐνανθρωπήσεως του Λόγου</i>, ΡG 25, 192B).</p> <p>3. [2.1] «Εκπαιδευτικό λογισμικό Φωτόδενδρο»: Εκτελούν την άσκηση αντιστοίχισης με θέμα «Ο σκοπός της ενανθρώπισης του Χριστοῦ» στο http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-8657 και λύνουν το ψηφιακό σταυρόλεξο με θέμα «Ο ρόλος των Οικουμενικῶν Συνόδων στη ζωή της Εκκλησίας» στο http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-1046.</p>
--	---

		<p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [1 / 2] «Δημιουργία παρουσίασης»: Αξιοποιώντας φράσεις και παραστάσεις από τους 24 Οίκους του Ακαθίστου Ύμνου, ετοιμάζουν μια παρουσίαση με 24 διαφάνειες. [2.3] «Διαθεματική και συνθετική δημιουργική εργασία»: Εκπονούν σύντομη εργασία με θέμα «Το χριστολογικό δόγμα στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας». Το εκπονητέο τέχνημα μπορεί να είναι πολυτροπικό κείμενο, αφήγηση ή ψηφιακή παρουσίαση.
--	--	---

4.3. «Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς»: Η Σταύρωση, η Ανάσταση και η Ανάληψη του Χριστού

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> ερμηνεύουν τη Σταύρωση και τον θάνατο του Χριστού ως κρίσιμα γεγονότα της Θείας Οικονομίας για την ανάφραση της θηητότητας, αντιλαμβάνονται την Ανάσταση του Χριστού ως νίκη κατά της φθοράς και του θανάτου για την ανθρωπότητα και για ολόκληρο τον κόσμο, εντάσσουν την Ανάληψη του Χριστού και την έλευση του Αγίου Πνεύματος στην πορεία εκπλήρωσης της Θείας Οικονομίας. 	<ol style="list-style-type: none"> Η κάθοδος στην Άδη <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η Σταύρωση: «Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν» 1.2. Η κορύφωση της κένωσης: «Καὶ παθόντα καὶ ταφέντα» Η έγερση εκ νεκρῶν <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Η Ανάσταση: «Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ» 2.2. Η Ανάσταση του Χριστού στο κέντρο της λειτουργικής ζωής της Εκκλησίας Η πλήρωση της Θείας Οικονομίας <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Η Ανάληψη: «Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς» 3.2. Η προσμονή του Παρακλήτου και η πρόσκληση ελεύθερης μετοχής στο Σώμα του Χριστού 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1 / 2] «Ιστοεξερεύνηση στην Κ.Δ.»: Με ψηφιακή εφαρμογή αναζήτησης στην Κ.Δ. εντοπίζουν χαρακτηριστικές αναφορές για τη Σταύρωση και την Ανάσταση στις Επιστολές του Αποστόλου Παύλου. Ενδεικτικές λέξεις-κλειδιά για την αναζήτησή τους: «Ανάστασις», «ανεστήθη», «εσταυρώθη» κλπ. [1 / 2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τους ὕμνους «Τῶν Ἀγγέλων ὁ δῆμος» (Αναστάσιμο Ευλογητήριο, ἦχος πλ. α') και «Ἀνῆλθες ἐπὶ Σταυροῦ Ἰησοῦ» (Απόστιχα Εσπερινού, ἦχος πλ. δ') και εκτελούν τη δραστηριότητα. [1 / 2] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2» και «Νοητικός χάρτης»: Ακούν τον ὕμνο «Ὁ μοναγενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ» (Θεῖα Λειτουργία Ἰωάννου Χρυσοστόμου) και δημιουργοῦν χάρτη ενοσιῶν με τα χριστολογικά θέματα που αναδεικνύει ο ὕμνος. [1 / 2 / 3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Αφού χωριστούν σε ομάδες, ακοῦν ἀπὸ τον δίσκο <i>Διαδεκάαρτο</i> (2007 και Live 2015) τα μουσικά κομμάτια: «Μεγάλη Πέμπτη (Σταύρωση)» (Μουσική: Χρ. Τσαμουλῆς, Στίχοι: Ν. Γκάτσος), «Ἡ μέρα της Λαμπρῆς (Ανάσταση)», (Μουσική: Χρ. Τσαμουλῆς, Ποίηση: Δ. Σολωμός) και «Ὅταν πια δε θα ἴμαι ἐδῶ (Ανάληψη)», (Μουσική: Χρ. Τσαμουλῆς, Στίχοι: Αρθ. Ρεμπώ). Στη συνέχεια αναζητοῦν συνδέσεις και αναφορές στην εκκλησιαστική ὑμνολογία της Μεγάλης Εβδομάδας. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1] «ΑΤ: Αντλαμβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω»: Μελετοῦν τους ὕμνους «Ἐπαθες διὰ σταυροῦ, ὁ ἀπαθὴς τῆ Θεότητι» (τροπάριο των Αἰνῶν, ἦχος πλ. δ'), «Τῶν Πατρικῶν σου κόλπιων, μὴ χωρισθεῖς» (τροπάριο των Αἰνῶν, ἦχος δ'), «Κύριε, ὡστερ ἐξῆλθες ἐσφραγισμένου τοῦ τάφου» (τροπάριο των Αἰνῶν, ἦχος πλ. α'). [1.1] «ΑΤ: Αντλαμβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω» και «Ακούγοντας 2 επί 10»: Εκτελούν τη δραστηριότητα μελετώντας συνδυαστικά τον Λόγο του Αγίου Επιφανίου Αρχιεπισκόπου Κύπρου, <i>Εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ ζωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ἀρμαθαΐας</i> και τον ὕμνο του Γεωργίου Ακροπολίτη «Τὸν ἦλιον κρῦψαντα τὰς ἰδίας ἀκτίνας» (Ὁρθρος Μ. Σαββάτου, ἦχος πλ. α'). [1.2] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις: Συσχετίζουν την εικόνα <i>Ἡ εἰς Ἄδου Κάθοδος</i> με τον ὕμνο «Ὅτε κατῆλθες πρὸς τὸν θάνατον» (Αναστάσιμο Απολυτικό, ἦχος β'). [1 / 2] «Ανάπτυξη κειμένου με ομαδοσυnergασία»: Αναπτύσσουν το θεολογικό περιεχόμενο του ὕμνου «Ἐξηγόρασας ἡμᾶς, ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου» (κάθισμα Ὁρθρου Μ. Παρασκευῆς, ἦχος δ'). Κατὰ την εργασία τους συμβουλευοῦνται το βιβλικό απόσπασμα Ρωμ 5, 6-21.

		<p>5. [2.1] «ΑΤ: Δημοιοργικές συνδέσεις»: Διαβάζουν και συζητούν την Προφητεία του Ιεζεκιήλ «Εγένετο ἐπ' ἐμὲ χεῖρ Κυρίου [...] λέγει Κύριος Κύριος» (Ιεζ 37, 1-14), από τον Όρθρο του Μ. Σαββάτου, με εικαστικές εκφράσεις της.</p> <p>6. [2.2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνομιλία»: Εξετάζουν τη φράση του Αποστόλου Παύλου «Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν» στη συνάφειά της με το ευρύτερο κείμενο (Α Κορ 15, 1-24).</p> <p>7. [2.2] «Ομαδοσυνομιλία με TPS»: Με αφετηρία το βιβλικό απόσπασμα Ρωμ 6, 3-11 και τον Κατηχητικό Λόγο του Ιωάννου Χρυσόστομου, εξάγουν συμπεράσματα γύρω από τη σχέση της Ανάστασης με τη Θεία Ευχαριστία και γενικότερα για τη θέση της στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας.</p> <p>8. [3.1] «Ομαδοσυνομιλία με TPS»: Εξετάζουν πώς η Ανάληψη και η Πεντηκοστή εντάσσονται στη Θεία Οικονομία, σύμφωνα με το περιεχόμενο των ύμνων «Κύριε, τῆς οἰκονομίας πληρώσας τὸ μυστήριον» (Δοξαστικό Εσπερινού της Ανάληψης, ἦχος πλ. β'), «Ἐτέχθης ὡς αὐτὸς ἠθέλησας» (Απόστιχα Εσπερινού της Ανάληψης, ἦχος β') και «Κατελθὼν οὐρανὸν εἰς τὰ ἐπίγεια» (Κάθισμα του Όρθρου της Ανάληψης, ἦχος πλ. α').</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλαισίωση</p> <p>1. [1 / 2 / 3] «ΑΤ: Δίνοντας τίτλους»: Σε επιλεγμένες εικόνες της Σταύρωσης και της Ανάστασης και της Ανάληψης βάζουν εναλλακτικούς τίτλους δικής τους έμπνευσης και τους αιτιολογούν με θεολογικά επιχειρήματα.</p> <p>2. [3.2] «Επίλυση προβλήματος» και «Εννοιολογικός χάρτης»: Με αφετηρία την Ευχή Θ' της Θείας Μετάληψης «Ο μόνος καθαρὸς καὶ ἀκέραιος Κύριος» [Συμῶν του Μεταφραστού], εξετάζουν α) ποια είναι η εσχολογική προσοπτική της Θείας Οικονομίας, και β) πώς σχετίζονται οι σταθμοί της Θείας Οικονομίας με τη Θεία Ευχαριστία.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1] «Επίλυση προβλήματος με ομαδοσυνομιλία»: Μελετούν εικόνα της Σταύρωσης και αιτιολογούν θεολογικά την αναφορά της επιγραφής επί του Σταυρού «Ο Βασιλεύς της δόξης».</p> <p>2. [1 / 2 / 3] «Διερεύνηση στα λειτουργικά βιβλία της Εκκλησίας»: Εντοπίζουν κατάλληλους ύμνους, οι οποίοι εκφράζουν διάφορες πτυχές της δογματικής διδασκαλίας για τη Σταύρωση, την Ανάσταση και την Ανάληψη.</p> <p>3. [1 / 2 / 3] «Ψηφιακή παρουσίαση»: Με εφαρμογή ψηφιακής αφήγησης οργανώνουν παρουσίαση με τις βασικές θεολογικές θέσεις της ενότητας.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [2.2] «Διαθεματική συνθετική εργασία»: Με τη συνδρομή του εκπαιδευτικού του μαθήματος «Στοιχεία Λειτουργικής και Τελετουργικής» εκπονούν σύντομη συνθετική εργασία με θέμα «Η Ανάσταση του Χριστού στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας».</p>
--	--	--

4.4. Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Οι μαθητές: 1. εντοπίζουν τις κύριες αποκλίσεις των αιρέσεων κατά την περίοδο	1. Αρετικές μονομέρειες και αποκλίσεις από τη χριστολογική διδασκαλία της Εκκλησίας	Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία 1. [1 / 2] «Δημιουργία χρονογραμμής»: Δημιουργούν μια χρονογραμμή με θέμα «Από την Γ' στην ΣΤ' Οικουμενική Σύνοδο». Την εμπλουτίζουν με στοιχεία που αφορούν προκλήσεις αιρέσεων και ονόματα Πατέρων της Εκκλησίας που ασχολήθηκαν με αυτές. 2. [1 / 2] «Ιστοεξερεύνηση σε ψηφιακή εγκυκλοπαίδεια» με «Πέντε π ένα γ: Ποιος, πού, πότε, πώς, γιατί»:

<p>των μεγάλων χριστολογικών ερίδων,</p> <p>2. προσδιορίζουν τη συμβολή μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας στη διατύπωση του χριστολογικού δόγματος.</p>	<p>1.1. Ο Χριστός ως άνθρωπος: Οι θέσεις του Νεστορίου</p> <p>1.2. Ο Χριστός ως Θεός: Ο μονοφυσιστισμός του Ευτυχίου</p> <p>1.3. Από τον μονοφυσιστισμό στον μονοθελητισμό</p> <p>1.4. Η χριστολογική πρόκληση της εικονομαχίας</p> <p>2. Η συμβολή των Πατέρων της Εκκλησίας</p> <p>2.1. Κύριλλος Αλεξανδρείας</p> <p>2.2. Δ' Οικουμενική Σύνοδος</p> <p>2.3. Μάξιμος Ομολογητής</p> <p>2.4. Ιωάννης Δαμασκηνός</p>	<p>Εντοπίζουν σύντομα ιστορικά στοιχεία για τους πρωταγωνιστές των χριστολογικών ερίδων.</p> <p>3. [1 / 2] «Διερεύνηση σε λειτουργικά βιβλία»: Αφού εντοπίσουν τις εορτές μνήμης των Πατέρων των Γ', Δ', Ε', ΣΤ' και Ζ' Οικουμενικών Συνόδων αναζητούν στα αντίστοιχα Μηναία, στην μνολογία και στα συναξάρια των εορτών, στοιχεία γύρω από τη συμβολή τους στη διατύπωση του χριστολογικού δόγματος.</p> <p>4. [1.2 / 1.4] «Καταιγισμός ιδεών»: Αφού διαβάσουν τα αποσπάσματα «Η συνάντηση της σάρκα με το πνεύμα» και «Η ζωγραφική ως θεολογικός στοχασμός» από το βιβλίο του Γ. Τσαρούχη, <i>Ως σπουδίων μονάζον επί δώματος</i>, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1987, διατυπώνουν τις σκέψεις τους για τον ισχυρισμό: «Ο ύπουλος έχθρος του ὀρθόδοξου εἶναι ὁ μονοφυσιστισμός».</p>
		<p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <p>1. [1.1 / 2.1] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυnergασία»: Εντοπίζουν την ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στην Ορθόδοξη διδασκαλία και στις θέσεις του Νεστορίου, μελετώντας αποσπάσματα από κατάλληλα πατερικά κείμενα (ενδεικτικά: Κύριλλος Αλεξανδρείας, <i>Περί της Ενανθρωπήσεως του Μονογενοῦς</i>, PG 75, 1280B· Κύριλλος Αλεξανδρείας, <i>Επιστολή 46</i>, PG 77, 244AB· Γρηγόριος Θεολόγος, <i>Επιστολή 101</i>, <i>Πρός Κλήρόνιον</i>, PG 37, 177C).</p> <p>2. [1.2 / 2.2] «ΑΤ: Συγκρίνοντας και συνδέοντας»: Εντοπίζουν φράσεις του Ευτυχίου οι οποίες εκφράζουν τις θέσεις του (βλ. Ι. Καρμίρη, <i>Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθόδοξου Καθολικῆς Εκκλησίας</i>, Τόμος Α', Αθήνα 1960, σ. 158-159) τις οποίες συγκρίνουν με τις βασικές θέσεις του Ορθού της Χαλκηδόνας.</p> <p>3. [1.3 / 2.3] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυnergασία»: Εντοπίζουν την ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στην Ορθόδοξη διδασκαλία και στις θέσεις του Μονοθελητισμού και του Μονοενεργητισμού, μελετώντας αποσπάσματα από κατάλληλα πατερικά κείμενα (ενδεικτικά: Μάξιμος Ομολογητής, <i>Δογματικός τόμος προς Στέφανον</i>, PG 91, 157ABC· Ιωάννης Δαμασκηνός, <i>Εκδόσεις ακριβῆς της Ορθόδοξου πίστεως</i>, Κείμενο-Μετάφραση-Εισαγωγή-Σχόλια Ν. Μαστούκα, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 258-262 και 300).</p> <p>4. [1.4 / 2.4] «Σύνταξη κειμένου με ομαδοσυnergασία»: Μελετούν απόσπασμα πατερικού κειμένου γύρω από την τιμή που αποδίδει η ορθόδοξη παράδοση στην κτιστή ύλη (ενδεικτικά: Ιωάννης Δαμασκηνός, <i>Προς τους διαβάλλοντας τας αγίας εικόνας</i>, <i>Λόγος Β</i>, PG 94, 1300B και <i>Λόγος Α'</i>, PG 94, 1236C). Αποτιμούν αυτή την προσέγγιση από τη σκοπιά του χριστολογικού δόγματος.</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλαισίωση</p> <p>1. [1] «Αντιλογία»: Δεδομένου ότι στη χριστολογική έριδα συχνά παρενέβαινε και η πολιτική εξουσία της εποχής (ο αυτοκράτορας), συζητούν κατά πόσο είναι ορθό από θεολογική σκοπιά οι πολιτικοί άρχοντες να αναμειγνύονται στη διευθέτηση των δογματικών θεμάτων ή διαφορών.</p> <p>2. [1 / 2] «Συλλογικός ρόλος» και «Καρέκλα ερωτήσεων»: Οι μαθητές επιλέγουν μια προσωπικότητα που αναμείχθηκε ενεργά στη χριστολογική έριδα. Αναλαμβάνουν ρόλους και ετοιμάζουν ερωτήσεις από τη σκοπιά του ρόλου τους, τις οποίες υποβάλλουν στον ρόλο που υποδύεται την προσωπικότητα που έχουν επιλέξει να εξετάσουν.</p> <p>3. [1.4] «Επίλυση προβλήματος με TPS»: Λαμβάνοντας υπόψη τη θέση του Ιωάννη Δαμασκηνού «Οὐ τὴν ἀόρατον εἰκονίζω Θεότητα, ἀλλ' εἰκονίζω Θεοῦ τὴν ὄραθεῖσαν σάρκα» (Ιωάννης Δαμασκηνός, <i>Προς τους διαβάλλοντας τας αγίας εικόνας</i>, <i>Λόγος Α'</i>, PG 94, 1236C), διατυπώνουν την άποψή τους κατά πόσον μπορεί να αποτυπωθεί με ακρίβεια σε μια εικόνα το χριστολογικό δόγμα. Πβλ. τη θέση «οὐτω φρονούμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν, Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἐν λόγῳ ἐν θυσίᾳ, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασι» (Συνοδικὸς τῆς Ορθοδοξίας).</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p>

		<p>1. [1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συσχετίζουν το περιεχόμενο του ύμνου «Εν δύο ταῖς Θελήσας, και φύσει Πανάμωμε» [Εξαποστειλάριο του Όρθρου των Πατέρων της Δ' Οικουμενικής Συνόδου] με συγκεκριμένες χριστολογικές προκλήσεις και πυχές του χριστολογικού δόγματος.</p> <p>2. [1 / 2] «Λέξεις - κλειδιά»: Στο τετράδιό τους σημειώσουν θεολογικούς όρους και φράσεις-κλειδιά από την ενότητα (χριστολόγος, μονοφυσιτισμός, μονοθελητισμός κ.ά.) στις οποίες δίνουν σύντομους ορισμούς.</p> <p>3. [1 / 2] «Ενωσιολογικός χάρτης»: Δημιουργούν χάρτη εννοιών με τους κύριους θεολογικούς όρους και φράσεις-κλειδιά της ενότητας.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [1] «Διαθεματική συνθετική εργασία»: Εκπονούν σύντομη συνθετική εργασία με θέμα «Οι αντιγαλκιδόνιοι χριστιανοί στην εποχή μας».</p> <p>2. [1.4 / 2.4] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις» και «Συνθετικές εργασίες»: Συνδέοντας βιβλικά, πατερικά και τεχνοκριτικά κείμενα με εικόνες και παραστάσεις, εκπονούν συνθετικές εργασίες με τα εξής θέματα:</p> <p>α) «Η γέννηση του Χριστού» (ενδεικτικά: Ακ 2, 6-20· Ίερομ. Διονύσιος ὁ ἐκ Φουρνᾶ, <i>Ερμηνεία τῆς ζωγραφικῆς τέχνης</i>· εικόνα της Γεννήσεως από τον Άγιο Νικόλαο τον Ορφανό),</p> <p>β) «Ο Επιτάφιος Θρήνος» (ενδεικτικά: Mt 27, 59-61· Ιω 19, 39-41· Ίερομ. Διονύσιος ὁ ἐκ Φουρνᾶ, <i>Ερμηνεία τῆς ζωγραφικῆς τέχνης</i>· εικόνα του Επιτάφιου Θρήνου· Χανς Χολμπαίν ο νεότερος, <i>Christ in tomb - Ο Χριστός Νεκρός</i> (1521)· Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι, <i>Ο γλιθίσις</i>, κεφ. 3).</p> <p>γ) «Η Σταύρωση» (ενδεικτικά: Ιω 19, 31-37· Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Υπόμνημα εις τον Ιωάννην</i> (PG 59, 461-463)· Ιωάννης Δαμασκηνός, <i>Περὶ εικόνων, Λόγος Α'</i>, κεφ. 21, PG 94, 1232-1284· εικόνα της Σταύρωσης από τη Μονή Δαφνίου ή από τη Santa Maria Antiqua, Ρώμη).</p>
--	--	--

4.5. «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος»: Ἡ εσχολογική προσδοκία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <p>1. συναισθάνονται τη σημασία που έχει για την Εκκλησία η εσχολογική προσδοκία για τη μέλλουσα επάνοδο του Χριστού,</p> <p>2. διερμηνεύουν το νόημα των βιβλικών και</p>	<p>1. Η εσχολογική προσμονή και η μέλλουσα κρίση</p> <p>1.1. Η μέλλουσα επάνοδος του Χριστού: «Καὶ πάλιν ἐρχόμενον»</p> <p>1.2. Η κρίση και η Βασιλεία: «Κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς»</p> <p>1.3. Η εγκαίνιασμένη εσχολογία στη</p>	<p>Ενδεικτικές Δραστηριότητες</p> <p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <p>1. [1.1] «Βωματική δραστηριότητα» (βασισμένη σε διήγηση του Αββά Δωροθέου από το Γεροντικό): «Ας υποθεθεί ότι ο κόσμος είναι ένας μεγάλος κύκλος και οι ακτίνες του κύκλου είναι δρόμοι προς τον Θεό». Οι μαθητές, βιώνοντας αυτή την εικόνα, παύονται ελεύθερα θέση μέσα σε έναν μεγάλο κύκλο με πρόσωπο προς το νοητό κέντρο. Με το σύνθημα του εκπαιδευτικού βαδίζουν αργά προς το κέντρο ή απομακρύνονται από αυτό. Εκφράζουν βιώματα και συμπεράσματα, τα οποία συζητούν με το βιβλικό απόσπασμα Ιω 14, 18-21.</p> <p>2. [1.1] «Ρόλος στον τοίχο»: Οι μαθητές βιώνουν σε συλλογικό ρόλο τα συναίσθηματά και τους προβληματισμούς των μαθητών του Χριστού στις εξής χρονικές στιγμές: α) πανηγυρική είσοδος στα Ιεροσόλυμα, β) Σταύρωση, γ) εμφάνιση του Χριστού μετά την Ανάσταση, δ) Ανάληψη, ε) σε μια ευχαριστιακή σάναξη μετά την Πεντηκοστή. Εκφράζουν και συζητούν συναίσθηματά και σκέψεις τους.</p> <p>3. [1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούουν τον ύμνο «Τὰς τοῦ Κυρίου γνόντες ἐντολὰς» (Δοξαστικό Εσπερινού της Κυριακής των Απόκρεω, ἦχος βαρύς) και εκτελούν τη δραστηριότητα.</p> <p>4. [2.1] «Ιστοεξερεύνηση στην Κ.Δ.»: Με ψηφιακή εφαρμογή αναζητήσης εντοπίζουν στην Κ.Δ. αναφορές των ὁρων</p>

<p>πατερικών αναφορών για τη μέλλουσα κρίση και τη Βασιλεία.</p>	<p>ζωή της Εκκλησίας</p> <p>2. Η έλευση της Βασιλείας</p> <p>2.1. Βιβλικές και πατερικές μαρτυρίες για τον παράδεισο και την κόλαση</p> <p>2.2. Χιλιαστικές και άλλες αιρετικές προσεγγίσεις</p> <p>2.3. Η Βασιλεία του Θεού: «Τά πάντα και έν πάσι Χριστός» (Κολ 3, 11)</p>	<p>«παράδεισος» και «κόλασις».</p> <p>5. [2] «ΑΤ: Κοιτάζοντας 10 επί 2»: Μελετούν και συγκρίνουν εικόνες του παραδείσου (ενδεικτικά: Έλενας Μουράριου).</p> <p>Βιομητική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <p>1. [1.1 / 1.2] «ΑΤ: Αντιλαμβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω»: Διερευνούν εικόνα της μέλλουσας κρίσης από τη μεταβυζαντινή παράδοση (ενδεικτικά: Φραβερίτζας, <i>Η Δευτέρα Παρουσία</i>, 1640-1641) και αντίστοιχη εικόνα από τη δυτική παράδοση (ενδεικτικά: Μιχαήλ Άγγελος, <i>Η Δευτέρα Παρουσία</i>, Καπέλα Σιζτίνα, 1512· Raphael Coxie, <i>Η μέλλουσα κρίση</i>, 1540).</p> <p>2. [1.1 / 2.1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συσχετίζουν τα συμπεράσματά τους από την προηγούμενη δραστηριότητα με τις βιβλικές διηγήσεις των Μακαρισμών (Μτ 5, 3-12) και της μέλλουσας κρίσης (Μτ 25, 31-46). Συμπεραίνουν το θεολογικό νόημα των εικόνων που αξιοποιούνται στην τελευταία διήγηση.</p> <p>3. [1.3] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας με ΤΡΣ»: Προσδιορίζουν το νόημα του όρου «εγκαινιασμένη εσχολογία» (Γ. Φλωρόφοκ, <i>Θέματα Ορθόδοξου Θεολογίας</i>, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα, 1973, σ. 61). Αναζητούν παραδείγματα από την εκκλησιαστική ζωή που εκφράζουν τη θέση του συγγραφέα.</p> <p>4. [1 / 2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν απόσπασμα από σύγχρονο θεολογικό έργο σχετικά με την ιδιαίτερη εικονιστική και παιδαγωγική γλώσσα των έργων της αποκαλυπτικής γραμματείας στη χριστιανική και τη λαϊκή παράδοση (ενδεικτικά: Σ. Αγουρίδη, <i>Η Αποκάλυψη του Ιωάννη</i>, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 63-65).</p> <p>5. [2.1] «Διαθεματική δραστηριότητα»: Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού της ερμηνείας βιβλικών κειμένων εντοπίζουν παραβολές του Χριστού με θέμα τη Βασιλεία, π.χ. του κρυμμένου θησαυρού (Μτ 13, 44), του πολυτίμου μαργαρίτη (Μτ 13, 46), του συναπιού (Μτ 13, 31-32), της ζύμης (Μτ 13, 33), των δέκα παρθένων (Μτ 25, 1-13), του μεγάλου δείπνου (Λκ 14, 16-24), του σπλαχνικού πατέρα (Λκ 15, 11-32), του πλουσίου και του φτωχού Λαζάρου (Λκ 16, 19-31) κ.ά. Συσχετίζουν τις εικόνες που αξιοποιούνται στις παραβολές για την περιγραφή της Βασιλείας.</p> <p>6. [2.1] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν απόσπασμα από σύγχρονο θεολογικό έργο (ενδεικτικά: Μητρ. Ιερόθεος Βλάχος, <i>Η ζωή μετά τον θάνατο</i>, Ι. Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου 1994, 274-283) γύρω από το πώς προσεγγίζουν διάφοροι Πατέρες της Εκκλησίας τους όρους «παράδεισος» και «κόλαση».</p> <p>7. [2.2] «Διερεύνηση σε θεολογικό λεξικό ή θεολογική εγκυκλοπαίδεια»: Σε θεολογικό λεξικό ή θεολογική εγκυκλοπαίδεια (ενδεικτικά: <i>Ηθική και Θρησκευτική Εγκυκλοπαίδεια</i>, Αθήνα 1962, <i>Μεγάλη Ορθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια</i>, Αθήνα 2010-2015) εντοπίζουν σύντομες πληροφορίες για τα θέματα: χιλιασμός / χιλιαστικές τάσεις, αποκατάσταση των πάντων, καθαρτήριο πυρ.</p> <p>8. [2.3] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συσχετίζουν το απόσπασμα του Ιωάννου Χρυσόστομου «Εγώ πατήρ, ἐγὼ ἀδελφός, ἐγὼ Νυμφίος [...] Πάντα μοι σύ και ἀδελφός και συγκληρονόμος και φίλος και μέλος. Τί πλέον θέλεις;» (Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Εἰς τὸ κατά Ματθαῖον Ευαγγέλιον</i>, <i>Ὀμιλία ΟΣΤ</i>, PG 58, 700) με το βιβλικό χωρίο Κολ 3, 11. Επισημαίνουν το θεολογικό και το εσχολογικό νόημα του κειμένου του Ιωάννου Χρυσόστομου.</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλαισίωση</p> <p>1. [1] «Διερεύνηση στα λειτουργικά βιβλία της Εκκλησίας»: Αναζητούν αναφορές για τη μέλλουσα κρίση και τη Βασιλεία στον εορτολογικό και στον λειτουργικό κύκλο της Εκκλησίας.</p> <p>2. [2.1] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερώτηση»: Μελετούν και σχολιάζουν την εικόνα με το όραμα του Αββά Σισώη (ενδεικτικά: <i>Ο όσιος Σισώης</i>, τοιχογραφία στη Μονή Βαρλαάμ στα Μετέωρα). Συσχετίζουν το συμπεράσμα τους με την εξήγηση του οράματος στο συναξάρι του αγίου.</p> <p>3. [2.2] «Ανάλυση διαστάσεων (Dimensional Analysis)»: Αποτιμούν θεολογικά σύγχρονες θρησκευτικές αντιλήψεις ή</p>
--	---	---

		<p>δεισιδαμονίες που χαρακτηρίζονται από μια καταστροφική εσχολογία.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1] «Σύνταξη κειμένου - Θεολογική ερμηνεία εκκλησιαστικής εικόνας»: Ομαδοσυνεργατικά συντάσσουν σύντομο κείμενο στο οποίο καταχωρίζουν θεολογικά σχόλια γύρω από το περιεχόμενο εκκλησιαστικής εικόνας με θέμα τη μέλλουσα παρουσία του Χριστού. 2. [1 / 2] «Εικαστική δημιουργία ή ζωγραφική»: Με έμπνευση από τη διήγηση του οράματος του αββά Μακαρίου στο Γεροντικό, δημιουργούν εικαστική σύνθεση (π.χ. κολάζ, ζωγραφική, ψηφιακή εικόνα, φωτογραφική σύνθεση) με θέμα «Δεν βλέπουμε ο ένας το πρόσωπο του άλλου». 3. [2] «Ψηφιακή παρουσίαση με ομαδοσυνεργασία»: Με εφαρμογή ψηφιακής αφήγησης δημιουργούν παρουσίαση με θέμα την εκκλησιαστική διδασκαλία για τη μέλλουσα κρίση και τη Βασιλεία. <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [2.2] «Διαθεματική συνθετική εργασία»: Εκπονούν σύντομη συνθετική εργασία με θέμα «Αντιλήψεις για τη μετά θάνατον ζωή, τον παράδεισο και την κόλαση, στις θρησκείες του κόσμου». 2. [2] «Βιβλιοπαρουσίαση - κινηματογραφική κριτική»: Αφού διαβάσουν το βιβλίο του Richard Matheson, <i>Θα σε βρω στον Παράδεισο / What Dreams May Come</i>, εκδ. Διόπτρα, Αθήνα 2016, ή δουν την ομώνυμη μεταφορά του σε κινηματογραφική ταινία (σκηνοθεσία Βίνσεντ Γουόρντ, 1998), εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές με την πατερική αντίληψη για τον παράδεισο και την κόλαση.
--	--	--

5^η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

«Καί εις τό Πνεύμα τό Ἅγιον, τό κύριον, τό ζωοποιόν, τό ἁγιωποιόν, τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τό σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τό λαλήσαν διά τῶν προφητῶν»: Το Ἅγιο Πνεύμα και η συμβολή του στο έργο της σωτηρίας

5.1. Η πίστη της Εκκλησίας για το Ἅγιο Πνεύμα

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. αναπτύσσουν τη διδασκαλία της Εκκλησίας για το Ἅγιο Πνεύμα ως πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, περιγράφουν το ιδιαίτερο έργο και τη συμβολή του Ἁγίου Πνεύματος στην ιστορία της Θείας Οικονομίας. 	<p>1. Το Ἅγιο Πνεύμα ως Τριάδος: «Το σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η μαρτυρία της Αγίας Γραφής για το Ἅγιο Πνεύμα 1.2. Η πρόκληση των πνευματολογικῶν αφέσεων 1.3. Η διδασκαλία της Β' Οικουμενικῆς Συνόδου <p>2. Ἅγιο Πνεύμα και ιστορία</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Το Ἅγιο Πνεύμα χορηγός της ζωῆς: «Το ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν» 2.2. Η συνέργεια του Ἁγίου Πνεύματος στη Θεία Οικονομία: Το Ἅγιο Πνεύμα συμπαραίσταται και μαρτυρεῖ τον Ἰησοῦ Χριστό 2.3. Το καθοριστικό έργο του Ἁγίου Πνεύματος στη ζωή της Εκκλησίας: Ο 	<p>Ενδεικτικές Δραστηριότητες</p> <p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1 / 2] «Διερεύνηση στην Π.Δ. και στην Κ.Δ.»: Στο ταμείο της Αγίας Γραφής αναζητούν και εντοπίζουν μαρτυρίες της Αγίας Γραφής για το Ἅγιο Πνεύμα. Διακρίνουν διαφορετικές σημασίες και χρήσεις της λέξης «πνεύμα». Στην ομάδα τους επιλέγουν 2-3 χαρακτηριστικά χωρία, τα οποία αναφέρονται στο πρόσωπο του Ἁγίου Πνεύματος. 2. [1 / 2] «Ιστοεξερεύνηση σε λεξικό»: Σε ψηφιακό λεξικό (ενδεικτικά: http://www.greek-language.gr) διερευνούν τη σημασία και τις διαφορετικές χρήσεις της λέξης «πνεύμα». 3. [1.3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τον ἕμνο «Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Λόγος, φῶς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα» (Εξαποστειλᾶριο Πεντηκοστής, ἦχος γ') και εκτελούν τη δραστηριότητα. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1] «ΑΤ: Ανταλαβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω»: Σε εικόνα της Βάπτισης του Χριστού εντοπίζουν τον τρόπο απεικόνισης του Ἁγίου Πνεύματος, την οποία συγκρίνουν με αντίστοιχους τρόπους απεικόνισης σε εικόνες του Ευαγγελισμοῦ, της Γέννησης του Χριστοῦ και της Πεντηκοστής. Συζητούν τα συμπεράσματά τους με τα χωρία: Ακ 1, 35: Ακ 3, 22: Πραξ 2, 1-4. 2. [1.2] «Ανάλυση διαστάσεων»: Προσδιορίζουν τις πνευματολογικές αποκλίσεις του Μακεδονίου και του Ευνομίου. 3. [1.3] «Πέντε π ένα γ με ΤΡΣ»: Εξετάζουν το ιστορικό πλαίσιο της σύγκλησης της Β' Οικουμενικῆς Συνόδου και τις αποφάσεις της για το ζήτημα του Ἁγίου Πνεύματος. 4. [1.3] «Σύνταξη περιλήψης»: Μελετούν σύντομο πατερικό κείμενο με θέμα τη δογματική διδασκαλία περί Ἁγίου Πνεύματος (ενδεικτικά: Μ. Βασίλειος, <i>Ομιλία περί του ἁγίου Πνεύματος</i>, ΡG 31, 1429CD), συντάσσουν και καταχωρίζουν στο τετράδιό τους σύντομη περίληψη για το θέμα. 5. [2.1] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερώτηση»: Μελετούν τους ἕμνους «Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἦν μὲν αἶν» και «Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, φῶς, καὶ ζωή» (Αἶνοι Πεντηκοστής). Διακρίνουν: α) τις αναφορές στη δογματική διδασκαλία για το Ἅγιο Πνεύμα, β) τα βιβλικά και ιστορικά γεγονότα στα οποία μαρτυρεῖται η παρουσία του Ἁγίου Πνεύματος, γ) τυχόν συμβολικές εκφράσεις που αναφέρονται στο Ἅγιο Πνεύμα. 6. [2.2 / 2.3] «Μελέτη περίπτωσης με ΤΡΣ»: Εξηγούν θεολογικά τις παραδοχές ότι ο Χριστός δια του Ἁγίου Πνεύματος «Εκκλησίας σάρκα ἀνέλαβεν» (Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Ομιλία πρό τῆς ἐξορίας</i>, ΡG 52, 429) και ότι «Αἶ μὲν οὖν ἐκκλησία [...] τῆ παρακλήσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπληθύνοντο» (Πραξ 9, 31). <p>Εφαρμογή/έκφραση/ανταίσιωση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1 / 2.3] «Συλλογικός ρόλος»: Βιώνοντας τον ρόλο των μαθητῶν του Χριστοῦ, εκφράζουν σκέψεις, προσδοκίες και προβληματισμούς τους, όταν άκουσαν τον Χριστό να τους λέει «ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πάσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ιω 16, 13). 2. [2.2] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Συζητούν την φράση του Προδρόμου «αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ

	Χριστός δια του Αγίου Πνεύματος «Εκκλησίας σάρκα άνελαβεν» (Ιωάννης Χρυσόστομος)	<p>καί πυρί» (Μτ 3, 11, πρβλ. και Μκ 1,8) με την αναφορά κατά το μυστήριο του Χρίσματος «ζφρανίς δωρεάς Πνεύματος Αγίου. Άμήν».</p> <p>3. [2.3] «Επίλυση προβλήματος»: Εξετάζουν και αιτιολογούν γιατί στη Θεία Λειτουργία ο ιερέας παρακαλεί «Κατάπειμψον τὸ Πνεῦμα σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ὥρα ταῦτα», καθώς επίσης γιατί μετά τη Θεία Κοινωνία οι πιστοί αναφωνούν «Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον» (Θεία Λειτουργία Ιωάννου Χρυσοστόμου).</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1.3] «Παραγωγή κειμένου»: Λαμβάνοντας πληροφορίες από τον ύμνο «Δεῦτε λαοί, τὴν τρισυπόστατον Θεότητα προσκυνήσωμεν» (Δοξαστικό Εσπερινού Πεντηκοστής, ἤχος πλ. δ') συντάσσουν ένα σύντομο κείμενο, το οποίο αναφέρεται στη διδασκαλία της Εκκλησίας για το Άγιο Πνεῦμα ως πρόσωπο της Αγίας Τριάδος.</p> <p>2. [2.3] «Δημιουργική γραφή»: Συμπληρώνουν τον ύμνο «Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρών, καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὁ θρσαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωῆς χορηγός, ἐλθέ καί...», βάζοντας λόγια δικής τους εμπνευσης μετά το σημείο της διακοπής.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [1.2 / 1.3] «Συνθετική εργασία»: Εκπονούν σύντομη συνθετική εργασία με θέμα «Πατέρες συγγραφείς πραγματειῶν περὶ του Αγίου Πνεύματος» (ενδεικτικά: Μ. Βασίλειος, Μ. Φώτιος, Γρηγόριος Παλαμάς) στην οποία επισημιάνουν το ιστορικό πλαίσιο και τους λόγους που τους οδήγησαν σε αυτές τις συγγραφές.</p>
--	--	--

5.2. Το Filioque και η ορθόδοξη διδασκαλία για την εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <p>1. εκτιμούν το ιστορικό πλαίσιο και το θεολογικό περιεχόμενο της έριδας για το Filioque, αναλύουν τη διδασκαλία της Εκκλησίας για την εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος.</p> <p>2.</p>	<p>1. Το Filioque</p> <p>1.1. Το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο εμφάνισης του Filioque</p> <p>1.2. Το θεολογικό περιεχόμενο και οι εκκλησιολογικές διαστάσεις της έριδας για το Filioque</p> <p>2. Η διδασκαλία της Εκκλησίας για την εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος</p> <p>2.1. Η αΐδια εκπόρευση από τον Πατέρα</p>	<p>Οργανωτική/μυθισιακή προετοιμασία</p> <p>1. [1] «Ενωσιολογική διασάφηση»: Αναζητούν τη σημασία του όρου «Filioque» στα λατινικά.</p> <p>2. [1.1] «Ενωσιολογική και θεολογική διασάφηση»: Αναγνωρίζουν τον όρο «Filioque» στη συνάφειά του ως μεταγενέστερη προσθήκη της λατινικής Εκκλησίας στο Σύμβολο της Πίστεως.</p> <p>3. [2.3] «Εξερεύνηση στην Κ.Δ.»: Αναζητούν στην Κ.Δ. και καταγράφουν μαρτυρίες για την εν χρόνω αποστολή του Αγίου Πνεύματος (ενδεικτικά: Ιω 15, 26· 16, 13-14· 20, 22). Διακρίνουν την εν χρόνω πέμψη και αποστολή από την αΐδια εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος.</p> <p>Βιωματική/ερευνητική/διανοητική επεξεργασία</p> <p>1. [1.1] «Δημιουργία χρονογραμμής»: Δημιουργούν μια χρονογραμμή, με τους κύριους σταθμούς της ιστορικής εξέλιξης από το Σύμβολο Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τη θέσπιση του Filioque από την Εκκλησία της Ρώμης και τα γεγονότα του σχίσματος. Προσδιορίζουν το ιστορικό πλαίσιο της διαφοροποίησης της Εκκλησίας της Ρώμης στο ζήτημα αυτό.</p> <p>2. [1.2] «Ενωσιολογικός χάρτης»: Συμβουλευόμενοι σύγχρονο θεολογικό κείμενο (ενδεικτικά: Μπ. Μπομπρίσκου, «Το Filioque χθες και σήμερα», Μετάφραση: Αρχιμ. Συμεών Κούτσας, <i>Εκκλησία</i>, αρ. 7-8, Απρίλιος 1985, Αθήνα), και δημιουργούν δύο χάρτες με τις βασικές θεολογικές έννοιες και τους όρους του τριαδολογικού δόγματος. Στον πρώτο αναπτύσσεται η Ορθόδοξη προσέγγιση του δόγματος για το Άγιο Πνεῦμα και στον δεύτερο η προσέγγιση του Filioque. Συζητούν για το περιεχόμενο της διαφοράς.</p>

<p>2.2. Η αΐδια έκλαμψη και ανάπαυση του Πνεύματος στον Υιό</p> <p>2.3. Η εν χρόνω πέμψη και αποστολή του Αγίου Πνεύματος από τον Χριστό στον κόσμο</p>	<p>3. [2.1 / 2.2] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Μελετούν πατερικό κείμενο σχετικά με τη διάκριση της αΐδιας εκπόρευσης του Αγίου Πνεύματος από τον Πατέρα από την αΐδια έκλαμψη και ανάπαυση στον Υιό.</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλασίωση</p> <p>1. [1.2 / 2.3] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερώτηση»: Σε νεότερη εικόνα (π.χ. P. Veronese, <i>Ο Παράκλητος στη Βάπτισμα του Χριστού</i>) μελετούν την προβληματική της απεικόνισης του τριαδολογικού δογματός.</p> <p>2. [1.2] «Παρακολούθηση βίντεο 10 επί 2»: Παρακολουθούν απόσπασμα ρεπορτάζ από τη Θεία Λειτουργία που τέλεσε ο Πάπας Ιωάννης Παύλος ΙΙ κατά την επίσκεψη του στην Αθήνα (ενδεικτικά: https://youtu.be/dQCRQOMM-AU) και εκτελούν τη δραστηριότητα.</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1.2] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συμβουλευούνται σύγχρονο θεολογικό κείμενο (ενδεικτικά: Ν. Μασσούκας, <i>Δογματική και Συμβολική Θεολογία</i>, τ. Β', εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 135-136) και αποτιμούν τις εκκλησιολογικές συνέπειες του Filioque.</p> <p>2. [2] «Θησαυρός κειμένων»: Στο τετράδιό τους σημειώνουν βιβλικά και πατερικά χωρία που συνοψίζουν τη διδασκαλία της Εκκλησίας για το Άγιο Πνεύμα.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [1 / 2] «Διαθεματική και συνθετική δημιουργική εργασία»: Εκπονούν κατά ομάδες συνθετική δημιουργική εργασία με θέμα «Το Άγιο Πνεύμα στη θρησκευτική τέχνη Ανατολής και Δύσης».</p>
---	---

5.3. Το Άγιο Πνεύμα στη ζωή της Εκκλησίας

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <p>1. αναγνωρίζουν το έργο του Αγίου Πνεύματος στην ίδρυση και τη ζωή της Εκκλησίας,</p> <p>2. συναισθάνονται τη σημασία της παρουσίας του Αγίου Πνεύματος στη ζωή των πιστών.</p>	<p>1. Άγιο Πνεύμα και Εκκλησία</p> <p>1.1. Η εν Αγίω Πνεύματι ίδρυση και φανέρωση της Εκκλησίας ως Σώματος του Χριστού</p> <p>1.2. Το Άγιο Πνεύμα στη λειτουργική και μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας: «Όλον συγκροτεί τόν Θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας» (Εσπερινός της Πεντηκοστής)</p>	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <p>1. [1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τον ύμνο «Ότε καταβάς τὰς γλώσσας συνέχεε» (Κοντάκιο Πεντηκοστής) και εκτελούν τη δραστηριότητα.</p> <p>2. [1.1] «Ρόλος στον τοίχο»: Διερευνούν σε συλλογικό ρόλο τις σκέψεις και τα συναισθήματα των πρώτων χριστιανών πριν και μετά την Πεντηκοστή. Οι κρίσιμες χρονικές φάσεις για την αποτύπωσή τους ορίζονται στα χωρία: Πραξ 2, 1· Πραξ 2, 4· Πραξ 2, 38· Πραξ 2, 41· Πραξ 2, 42.</p> <p>3. [2] «ΑΤ: Δημιουργικές ερωτήσεις»: Κοιτάζοντας τον πίνακα της Έλενας Τσερκάσβα, <i>Ο Εσπερινός της Αγίας Τριάδος</i> (2002), εκτελούν τη δραστηριότητα.</p> <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <p>1. [1.1 / 1.2] «ΑΤ: Ακούω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Διερευνούν το θεολογικό περιεχόμενο του ύμνου «Πάντα χορηγεί τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον» (Στιχηρά Εσπερινού Πεντηκοστής, ἦχος α΄).</p> <p>2. [1.1 / 1.2 / 1.3] «Ομαδοσυνεργασία με ΤΡS»: Μελετούν το απόσπασμα της Ευχής της Αναφοράς του Ιωάννου Χρυσοστόμου «Ἐτι προσφέρω σοι... ἐν πίστει τετελειωμένον» και αιτιολογούν τις αναφορές στο Άγιο Πνεύμα.</p> <p>3. [1.3 / 2.1] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν την ευχή του αγίου Συμεών του νέου Θεολόγου «Ἐλθέ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλθέ ἡ αἰώνιος ζωή». Συζητούν για ὅσα ο συγγραφέας θεωρεῖ ως δῶρα του Αγίου Πνεύματος στο παρόν και στο μέλλον.</p>

<p>1.3. Η πρόγνωση της Βασιλείας ως έργο του Αγίου Πνεύματος</p> <p>2. Το Άγιο Πνεύμα στη ζωή των πιστών</p> <p>2.1. Το Άγιο Πνεύμα στην εν Χριστώ ζωή των πιστών</p> <p>2.2. Τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος: Ενότητα και ποιικιλία</p>	<p>4. [2.1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τον ύμνο «Επιδημήσαντος ήμῖν» (Ὁρθρος 13^{ος} Σεπτεμβρίου, οἶκος του Κοντακίου, ἦχος δ΄) και εκτελούν τη δραστηριότητα. Συσχετίζουν την εμπειρία του Ευαγγελιστή Ιωάννη με την εμπειρία των πιστών που αναφέρει ο υμνογράφος.</p> <p>5. [2.2] «Παραγωγή κειμένου»: Συνοψίζουν τη θέση του Αποστόλου Παύλου για τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος σύμφωνα με το κείμενο Α Κορ 12.</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλασίωση</p> <p>1. [1.2] «Επίλυση προβλήματος»: Αιτιολογούν γιατί κατά τη χειροτονία του επισκόπου, σύμφωνα με την τάξη της Εκκλησίας, συνηθίζεται να ψάλλονται ὕμνοι από την Ακολουθία της Πεντηκοστής.</p> <p>2. [2] «Θετικό-Αρνητικό»: Παίρνουν θέση σε μια νοητή γραμμή διαβάθμισης, ανάλογα με το κατά πόσον συμφωνούν ή διαφωνούν, εάν οι αρετές είναι προϋπόθεση ή αποτέλεσμα της χάριτος του Αγίου Πνεύματος (πρβλ. «ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἔστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις» (Γαλ 5, 22)).</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1.1] «Διαμαθητικός διάλογος»: Σχολιάζουν ελεύθερα το κείμενο «Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὴν σάρκα ἠγάπησε Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἀπέστειλε τὴν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ Πατὴρ εἰς τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ἐθθοῦσα δὲ ἡ χάρις ὅλα τὰ δῶρα ἐνέθηκε τῷ Χριστῷ, λέγει· Ἐκ τοῦ ἔμοῦ ἠήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν» (Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος</i>, PG 52, 822).</p> <p>2. [1.2 / 1.3 / 2] «Θρησαυρὸς κειμένων»: Σημειώνουν στο τετράδιό τους θεολογικές επωνυμίες και προσδιορισμούς του Αγίου Πνεύματος που βρίσκουν σε λειτουργικά και υμνολογικά κείμενα.</p> <p>3. [2.1] «Επίλυση προβλήματος με TPS»: Εξετάζουν γιατί ο Απόστολος θεωρεί το ανθρώπινο σώμα ναό του Αγίου Πνεύματος (Α Κορ 6, 19).</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [2] «Δημιουργική ζωγραφική»: Με έμπνευση από τη φράση «ἐλθέ καὶ σκηνώσον ἐν ἡμῖν» του ὕμνου «Βασιλεῦ σουράνιε» (Δοξαστικό Ὁρθρου Πεντηκοστής, ἦχος πλ. β΄) δημιουργούν ομαδοσυνοργατικά πρωτότυπο εικαστικό έργο ή φωτογραφική σύνθεση. Δημοσιεύουν τα έργα τους στο ιστολόγιο της τάξης.</p>
--	--

6^η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ
«Είς μίαν, άγιαν, καθολικην και άποστολικην Έκκλησιαν. Όμολογώ έν βάπτισμα εις άφεσις αμαρτιών»: Το μυστήριο της Εκκλησίας

6.1. Η Θεανθρώπινη συγκρότηση της Εκκλησίας

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> αναγνωρίζουν την Εκκλησία ως ευχαριστιακή κοινότητα που συγκροτείται σε Σώμα Χριστού για να ζήσει ο κόσμος, διακρίνουν στα βασικά γνωρίσματα της Εκκλησίας την έφραση του Θεανθρώπινου χαρακτήρα της. 	<ol style="list-style-type: none"> Η συγκρότηση της Εκκλησίας <ol style="list-style-type: none"> Κλήση και σύναξη των πιστών εν Χριστώ Πασχάλιο Δείπνο και Πεντηκοστή Εκκλησία και ιεραποστολή Ευχαριστία και έσχατα Τα γνωρίσματα της Εκκλησίας <ol style="list-style-type: none"> Η ενότητα Η αγιότητα Η καθολικότητα Η αποστολικότητα 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1] «Ιστοεξερεύνηση σε λεξικό»: Σε ψηφιακό λεξικό (ενδεικτικά: http://www.greek-language.gr) αναζητούν την ετυμολογία και σημασίες του όρου «εκκλησία». Συζητούν τη διαφορά αλλά και τη σχέση των σημασιών αυτών μεταξύ τους (π.χ. σύνολο των πιστών, τοπική χριστιανική κοινότητα, η εκκλησία ως διοίκηση, χριστιανικός ναός, εκκλησία του δήμου, σύναξη ανθρώπων κ.ά.) [1] «Διερεύνηση στην Π.Δ. και στην Κ.Δ.»: Εντοπίζουν στην Π.Δ. και στην Κ.Δ. χρήσεις του όρου «εκκλησία». Αναγνωρίζουν τη διαφορά και τη σχέση ανάμεσα στους όρους «εκκλησία» και «εκκλησίες», καθώς και τις περιπτώσεις όπου η «εκκλησία» ταυτίζεται με την ευχαριστιακή σύναξη. [1.3] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τους ύμνους «Πεντηκοστήν έορτάζομεν» και «Έν ταίς αύλαϊς σου ύμνήσω σε» (Στχηρά Έσπερινού της Πεντηκοστής) και εκτελούν τη δραστηριότητα. [2] «ΑΤ: Δίνοντας τίτλους»: Με αφορμή σύγχρονη εικόνα που αναπαριστά την Εκκλησία (ενδεικτικά: Έλενας Μουφάρου), εκτελούν τη δραστηριότητα συνδέοντάς την με τα γνωρίσματα της Εκκλησίας. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1 / 1.2] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Συσχετίζουν το νόημα των χωρίων «ού γάρ εισι δύο ή τρεις συνηγμένοι εις τό έμόν όνομα, εκεί ειμι έν μέσω αύτών» (Μτ 18, 20) και «πάντες γάρ υιοί Θεού έστε διὰ τής πίστεως έν Χριστώ Ίησού» (Γαλ 3, 26). [1.2] «Διερεύνηση στην Κ.Δ.» και «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Αναζητούν στην Κ.Δ. που παραπέμπει ο Απόστολος Παύλος, όταν λέει «έγώ γάρ παρέλαβον από του Κυρίου ό και παρέδωκα ύμιν» (Α Κορ 11, 23), αναφερόμενος στο πασχάλιο ευχαριστιακό δείπνο της Εκκλησίας. Παράλληλα, αναζητούν στην Κ.Δ. και άλλες περιπτώσεις αναφορών στη Θεία Ευχαριστία. Συζητούν για τη σημασία της τέλεσης της Ευχαριστίας στην πρωτοχριστιανική κοινότητα. [1.2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυnergασία»: Εξετάζουν το νόημα της αναγγελίας του Χριστού «όταν δέ έλθη εκείνος, τό Πνεύμα τής άληθείας, όδηγήσει ύμεις εις πάσαν τήν άλήθειαν» (ιω 16, 13) και τη σημασία της Πεντηκοστής για τη συγκρότηση της Εκκλησίας. [1.3] «Ομαδοσυnergασία με TPS»: Με αφετηρία σύγχρονο θεολογικό κείμενο (Θ. Παπαθανασίου, <i>Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται</i>, εκδ. Εν πλώ, Αθήνα, 2009, σ. 83-84) εξετάζουν κατά πόσον η ιεραποστολή αποτελεί προϋπόθεση της εκκλησιαστικής ζωής ή απλή συνέπεια της. [2] «Εννοιολογική και θεολογική διασάφηση»: Προσδιορίζουν το θεολογικό περιεχόμενο των όρων «ενότητα, αγιότητα, καθολικότητα, αποστολικότητα». Συσχετίζουν τα συμπεράσματά τους με τα χωρία Κολ 1, 18· Εφ 5, 25-27· Μτ 18, 20· Εφ 2, 20. [2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυnergασία»: Διερευνούν τη θέση του Μαξίμου Όμολογητού ότι η Εκκλησία είναι εικόνα α) του Θεού, β) του κόσμου, γ) του ανθρώπου (βλ. Μάξιμος Όμολογητής, <i>Μυσταγωγία</i>, εισαγωγή-σχόλια Δ.

		<p>Στανιλόσε, μτφρ. Ι. Σάκαλης, Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1973, σ. 106, 116, 126).</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλασίωση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «ΑΤ: Υποστήριξη, Εκτίμηση, Διερεύνηση»: Συγκρίνουν μεταξύ τους έργα τέχνης με θέμα την Πεντηκοστή (ενδεικτικά: http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lo-r-8521-3832). [1.4] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Με αφετηρία σύγχρονο θεολογικό κείμενο (ενδεικτικά: Μητρ. Περγάμου Ιωάννης Ζηζούλας, «Ευχαριστία και βασιλεία του Θεού», <i>Σύναξη</i>, τ. 49, σ. 7-18 και τ. 51, σ. 83-101) αναγνωρίζουν την Εκκλησία ως λατρεύουσα εσχολογική κοινότητα. <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1 / 2] «Εννοιολογικός χάρτης»: Δημιουργούν χάρτη με τις κύριες έννοιες του μαθήματος τις οποίες διασυνδέουν με ρηματικές φράσεις. [1 / 2] «Δημιουργική γραφή»: Συντάσσουν σύντομο κείμενο στο οποίο σχολιάζουν ελεύθερα την άποψη ότι «η Εκκλησία στη συγκρότησή της υπερβαίνει έναν κοινωνικό οργανισμό, ίδρυμα ή समाτείο». [2] «Δημιουργικές ερωτήσεις»: Εξετάζουν με ποια γνωρίσματα της Εκκλησίας σχετίζεται η φράση «όπου αν φανή ο επίσκοπος, εκεί τὸ πλῆθος ἔστω, ὡσπερ ὅπου ἂν ἦ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐκεῖ καὶ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία» (Ἰγνάτιος Αντιοχείας, <i>Προς Σμυρναίους</i>, PG 5, 713B). <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [1 / 2] «Δημιουργία ψηφιακής παρουσίασης με ομαδοσυνεργασία»: Αναζητούν στο διαδίκτυο μορφές εικονισμού της Εκκλησίας και τις συσχετίζουν με βασικές έννοιες του μαθήματος. Εντάσσουν τις εικόνες που θα βρουν και τα σχολιάζουν σε ψηφιακή παρουσίαση, την οποία δημοσιεύουν στο ιστολόγιο της τάξης.
--	--	--

6.2. Η Θεία Ευχαριστία ως το καθολικό μυστήριο της Εκκλησίας

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> αντιλαμβάνονται ότι η Εκκλησία συγκροτείται και φανερώνεται κατ'εξοχήν στη Θεία Ευχαριστία, διακρίνουν τη σχέση των μυστηρίων με τη Θεία Ευχαριστία και τη σημασία τους για τη μεταμόρφωση του κόσμου και της 	<p>1. Η μυστηριακή υπόσταση της Εκκλησίας</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η Εκκλησία ως Σώμα Χριστού «σημαίνεται εν τοῖς μυστηρίοις» (Νικόλαος Καβάσιλας) 1.2. Ενότητα και κοινωνία 1.3. Εκκλησία, Ευχαριστία και Βασιλεία <p>2. Η μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας</p>	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «Διερεύνηση σε λεξικό»: Αναζητούν το ιδιαίτερο νόημα των όρων Λειτουργία, Ευχαριστία, Κοινωνία και Μετάληψη, όσον αφορά στη σχέση τους με το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. [1 / 1.2] «Ακούγοντας 10 επί δύο»: Ακούν τον ύμνο «Άμην λέγων ἔφησε, τοῖς κλήμασιν ἡ ἄμπελος» (Κανόνας Ὁρθρου Μ. Πέμπτης, Ωδή θ') και εκτελούν τη δραστηριότητα. [1 / 2.1] «ΑΤ: Δίνοντας τίτλους»: Με αφορμή σύγχρονη εικόνα της Αγίας Τριάδος (ενδεικτικά: Έλενας Μουράριου), εκτελούν τη δραστηριότητα συνδέοντας την με τη Θεία Ευχαριστία. <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερεύνηση»: Διερευνούν εικόνα του Χριστού «Εγώ εἰμι ἡ Ἄμπελος» (ενδεικτικά: Θεοφάνης, <i>Χριστὸς ἡ Ἄμπελος</i>, Βυζαντινὸ Μουσεῖο Αθηνῶν) και εκφράζουν κρίσεις για την εκκλησιολογική, ευχαριστιακή και εσχολογική σημασία της (πρβλ. ἰω 15, 5). [1.1] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Εμπιστεύουν και μελετούν στη συνάφειά της την αναφορά του Νικόλαου Καβάσιλα ότι η Εκκλησία «σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις» (Νικόλαος Καβάσιλας, <i>Ἐρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας</i>, ΛΗ', 6 καὶ ΛΘ', 1, PG 150, 452C).

<p>ζωής.</p>	<p>2.1. Βάπτισμα, Χρίσμα και Θεία Ευχαριστία 2.2. Η μυστηριακή και ασκητική ζωή των πιστών 2.3. «Υπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς» (Ιω 6, 51): Πρόσληψη και μεταμόρφωση του κόσμου και της ζωής</p>	<p>3. [1.3] «Διερεύνηση σε κείμενο»: Στη Θεία Λειτουργία του Χρυσοστόμου εντοπίζουν αναφορές για τη Βασιλεία και αναδεικνύουν τη σημασία τους για την εσχολογική προοπτική της Εκκλησίας. [2.1] «Ενωσιολογικός χάρτης»: Μελετούν σύγχρονο θεολογικό κείμενο (ενδεικτικά: Μητρ. Περγάμου Ιωάννης Ζηζιούλας, «Η Βαπτισματική και Ευχαριστιακή βίωση του Μυστηρίου της Εκκλησίας», στο <i>Ευχαριστίας Εξεμπελάριον</i>, εκδ. Ευεργέτης, Μέναρα 2006, σ. 64-73) και δημιουργούν χάρτη εννοιών με θέμα τη σχέση μυστηρίων και Ευχαριστίας. [2.2 / 2.3] «Διερεύνηση σε κείμενο»: Από την Ακολουθία της Θείας Μετάληψης επιλέγουν κρίσιμες φράσεις που δείχνουν τη σημασία που έχει η Ευχαριστία για τη ζωή των πιστών. [2.3] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Συσχετίζουν τα χωρία «ἐνώ ἦλθον ἵνα ζῶν ἔχωσι και περισσὸν ἔχωσιν» (Ιω 10, 10) και «ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς: ἐάν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. και ὁ ἄρτος δὲ ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ μου ἐστίν, ἢ ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς» (Ιω 6, 51).</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλάτωση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1 / 2.2] «Διαμαθητικός διάλογος»: Με αφετηρία την κεντρική θέση που έχει η Θεία Ευχαριστία στην Εκκλησία αναδεικνύουν και συζητούν συνήθεις προβληματικές και στερεοτυπικές προσεγγίσεις για το θέμα αυτό, π.χ. ιδιωτική, ηθικιστική, ωφελμιστική ή μηχανιστική προσέγγιση της Ευχαριστίας, ιδεολογικοποίηση του Χριστιανισμού χωρίς μετοχή στην εκκλησιαστική ζωή κ.ά. [1] «Συλλογικός ρόλος» και «Επίλυση προβλήματος»: Βιώνουν τον ρόλο ενός ιερέα από τον οποίο ένας πιστός ζητά την τέλεση της Θείας Λειτουργίας στο σπίτι του αποκλειστικά για την οικογένειά του. Στο πλαίσιο του ρόλου τους, εξηγούν με συντομία τη θέση της Εκκλησίας για το ζήτημα αυτό. [1.2] «TWPS»: Εκφράζουν προσωπικές κρίσεις για τη σημασία της ενεργού συμμετοχής των πιστών στο μυστήριο της Ευχαριστίας και τις προφορές από τους ίδιους των τμήτων δώρων για την τέλεσή της. [2.3] «Σύνταξη περίληψης»: Μελετούν σύγχρονο θεολογικό κείμενο (ενδεικτικά: <i>Εγκύκλιος της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξου Εκκλησίας</i> (2016), κεφ. ΙΙ, 6· Ν. Ματσούκας, <i>Δογματική και Συμβολική Θεολογία</i>, τ. Β', εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 468) και παρουσιάζουν συνοπτικά τη θέση ότι τα μυστήρια της Εκκλησίας δεν είναι «μαγικές» τελετές. <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «Παραγωγή κειμένου»: Συντάσσουν σύντομο κείμενο όπου αναπτύσσουν τη θέση ότι η Θεία Ευχαριστία αποτελεί «άφραβδονα μελλούσης ζωῆς και βασιλείας» (Λειτουργία του Χρυσοστόμου). [1 / 2] «Θησαυρός κειμένων»: Στο τετράδιό τους σημειώνουν χαρακτηριστικές βιβλικές και πατερικές φράσεις γύρω από το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. [1.2] «Ελεύθερη συζήτηση»: Σχολιάζουν και αποτιμούν τη θέση του π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ ότι «Χριστιανισμός σημαίνει "κοινή ζωή"» (Γ. Φλωρόφσκυ, <i>Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοση</i>, μτφρ. Δ. Τσάμη, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 81). <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [2.1] «Διαθεματική δραστηριότητα»: Με τον εκπαιδευτικό του μαθήματος «Στοιχεία Λειτουργικής και Τελετουργικής» συζητούν για την ιστορική προέλευση και την οργανική σχέση όλων των μυστηρίων με τη Θεία Ευχαριστία.
--------------	---	---

6.3. Το πολίτευμα της Εκκλησίας

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. συναισθάνονται την Εκκλησία ως κοινότητα του λαού του Θεού καθ' όδον προς τα έσχατα, 2. διακρίνουν τη συνύφανση θεομού και χαρίσματος στην οργάνωση και στη ζωή της Εκκλησίας. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η ιστορική και η εσχολογική διάσταση στο πολίτευμα της Εκκλησίας <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η Εκκλησία ως σύναξη του λαού του Θεού 1.2. Ο επίσκοπος ως προσεώς της Θείας Ευχαριστίας 1.3. Το πολίτευμα των εσχάτων 2. Δομή και οργάνωση της Εκκλησίας <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Η συνύφανση θεομού και χαρίσματος 2.2. Τα λειτουργήματα της Εκκλησίας: Κλήρος και λαός 2.3. Η συνοδική λειτουργία της Εκκλησίας 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1./ 2] «Βιωματική δραστηριότητα»: Οι μαθητές στέκονται όρθιοι κατά ομάδες σε κύκλους. Σε κάθε ομάδα ενώνουν τα χέρια τους, πιάνοντας ο καθένας τα χέρια ενός συμμαθητή του, όμως, όχι του δίπλα του. Με το σύνθημα του εκπαιδευτικού προσαθούν να ξεμπλέξουν τα χέρια τους, χωρίς να αφήσει ο ένας τον άλλον, μέχρι να διαμορφωθεί το σχήμα του κύκλου από κάθε ομάδα. Σε κάθε ομάδα ισχύουν διαφορετικοί κανόνες, ως εξής: 1^η) δεν επιτρέπεται καμία συνομιλία μεταξύ των μελών, 2^η) τα μέλη της συνομιλούν ελεύθερα μεταξύ τους, 3^η) ορίζεται ένας συντονιστής και μόνο αυτός επιτρέπεται να μιλάει, 4^η) ζητούν οδηγίες από συμμαθητές εκτός ομάδας και εκτελούν μόνο αυτές τις οδηγίες, 5^η) κατ' εξάφρευση, επιτρέπεται η αποβολή μέλους για την επίτευξη του στόχου. Μετά τη δραστηριότητα συζητούν την εμπειρία τους με αντίστοιχες ιστορικές εμπειρίες γύρω από το ζήτημα του πώς λαμβάνονται οι αποφάσεις στην Εκκλησία. 2. [2] «Ιστοσεφρεύνηση και νοητικός χάρτης»: Διαμορφώνουν έναν χάρτη με τις αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίες και τις ημερομηνίες ίδρυσής τους, παίρνοντας πληροφορίες από τον ιστότοπο του Οικουμενικού Πατριαρχείου (https://www.ec-patr.org/dioceses.php?lang=gr&id=99). <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Με αφετηρία σύγχρονο θεολογικό κείμενο (ενδεικτικά: Χρ. Γιανναράς, <i>Αλφαριθμητά της πίστης</i>, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1983, σ. 183-185) συνδέουν τον βιβλικό όρο «Εκκλησία» με τη σύναξη του λαού του Θεού. 2. [1.2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν σύγχρονο θεολογικό κείμενο γύρω από τη θέση του επισκόπου στην Εκκλησία και στη Θεία Ευχαριστία (ενδεικτικά: Ιωάννης Ζηζιουλάς, <i>Η ενόχης της Εκκλησίας εν τη Θεία Ευχαριστία και τω Επισκόπω κατά τους πρώτους αιώνες</i>, Αθήνα 1965, 190-191). 3. [1.3] «Παραγωγή κειμένου»: Λαμβάνοντας υπόψη τα βιβλικά αποσπάσματα Μκ 10, 35-45· Πραξ 20, 28· Β Τιμ 2, 8-10· Α Πε 5, 1-4, συντάσσουν σύντομο κείμενο με θέμα «Η εσχολογική προοπτική στο πολίτευμα της Εκκλησίας». 4. [2.1 / 1.2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Εξετάζουν την αρμονική σχέση της θεσμικής και της χαρισματικής διάστασης της Εκκλησίας σε σύγχρονο θεολογικό κείμενο (ενδεικτικά: Γ. Φλορόφσκυ «Το Ιερών και το ιστορικών», στο <i>Αγία Γραφή, Εκκλησία, Παράδοση</i>, μτφρ. Δ. Τσάμη, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 61-62· Ν. Ματσούκας, <i>Δογματική και Συμβολική Θεολογία</i>, τ. Β', εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 382). 5. [2.2] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας, με ελεύθερη συζήτηση»: Λαμβάνοντας υπόψη τα αποσπάσματα Α Κορ 12, 12-31· Εφ 4, 11-13· Εβρ 2, 10-12 (πρβλ. Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Ερμηνεία εις την προς Εβραίους</i>, ΡΓ 63, 40) αποτιμούν την ομοτιμία κληρικών και λαϊκών στην Εκκλησία. 6. [2.3] «Νοητικός χάρτης με ομαδοσυνεργασία»: Δημιουργούν νοητικό χάρτη με θέμα «Η συνοδική λειτουργία της Εκκλησίας». Καταγράφουν τυχόν προβληματισμούς που θα προκύψουν στη συζήτηση μεταξύ τους. <p>Εφαρμογή/έκφραση/ανταίσιωση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1] «Ενωτολογικός χάρτης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν το προοίμιο του κειμένου <i>Η αποστολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας εν τω συγχρόνω κόσμω, της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξης Εκκλησίας</i> (2016) και δημιουργούν χάρτη εννοιών με θέμα «Το πολίτευμα της Εκκλησίας». 2. [2.3] «Παίρνοντας απόσταση»: Σε ρόλο κριτικού αναγνωστή εκφράζουν προσωπικές σκέψεις γύρω από τη θέση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδοξίας (2016) ότι «Η Ορθόδοξη Εκκλησία εν τή ενόχτη και καθολικότητι αυτής,

		<p>είναι η Έκκλησία τών Συνόδων» (<i>Εγκύκλιος της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξου Εκκλησίας</i>, κεφ. Ι, 3).</p> <p>[2.3] «Επίλυση προβλημάτων με ομαδοσυnergασία»: Εξετάζουν τις αναφορές «έδοξε τοίς άποστόλοις και τοίς πρεσβυτέρους σών όλη τη Έκκλησία» (Πραξ 15, 22), «έδοξεν ήμίν γενομένοις όμοθυμαδόν» (Πραξ 15, 25) και «έδοξε γάρ τώ Άγίω Πνεύματι και ήμίν» (Πραξ 15, 28), οι οποίες αφορούν στην Αποστολική Σύνοδο, και αποφασίζουν κατά πόσον οι φράσεις αυτές συμφωνούν μεταξύ τους.</p> <p>Αξιολόγησι/ανταροφώδηση</p> <p>1. [1 / 2] «Ενωσιολογικός χάρτης»: Οργανώνουν στο τετράδιό τους χάρτη με τις βασικές έννοιες της ενότητας, με θέμα «Το πολίτευμα της Εκκλησίας».</p> <p>2. [1.2] «Θετικό-Αρνητικό»: Παίρνουν θέση σε μια νοητή γραμμή διαβάθμισης, ανάλογα με το κατά πόσον συμφωνούν ή διαφωνούν ότι η διάφρωση της Εκκλησίας δεν είναι εξουσιαστική-διοικητική αλλά λειτουργική. Εξηγούν τη θέση τους.</p> <p>3. [2.3] «Ψηφιακό κουίζ»: Απαντούν συνεργατικά στο κουίζ με θέμα «Ο ρόλος των Οικουμενικών Συνόδων στη ζωή της Εκκλησίας» στο http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-1or-8521-1254.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [2.3] «Συνθετική δημιουργική εργασία»: Εκπονούν σύντομη συνθετική εργασία με θέμα «Θεμελιώδεις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων για τη θέση του επισκόπου και τη συνοδική λειτουργία της Εκκλησίας».</p>
--	--	--

6.4. Εκκλησιολογικές προσεγγίσεις του Χριστιανισμού στη Δύση

Π.Μ.Α.	Βασικά θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <p>1. αποτιμούν τη θέση του επισκόπου Ρώμης στην Εκκλησία της Δύσης,</p> <p>2. εξετάζουν εκκλησιολογικές θεωρήσεις του Προτεσταντισμού.</p>	<p>1. Ο επίσκοπος Ρώμης και η Εκκλησία της Δύσης</p> <p>1.1. Η θέση του επισκόπου Ρώμης στην αρχαία Εκκλησία</p> <p>1.2. Το πρωτείο του Πάπα Ρώμης</p> <p>1.3. Νεότερες εκκλησιολογικές θεωρήσεις μετά τη Β' Βατικανή Σύνοδο</p> <p>2. Ο Προτεσταντισμός</p> <p>2.1. Από τη Διαμαρτύρηση στον εκκλησιολογικό κατακερματισμό</p> <p>2.2. Σύγχρονες</p>	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <p>1. [1] «Ιστοεξερεύνηση»: Αναζητούν πληροφορίες γύρω από την ιεραρχία και τη διάρθρωση της Καθολικής Εκκλησίας σε παγκόσμιο επίπεδο (βλ. http://www.vatican.va/roman_curia/cardinals/documents/rc_cardinals_gerarchia-cattolica_it.htm), καθώς επίσης σε μια επιμέρους τοπική επαρχία (ενδεικτικά: «Η Καθολική Εκκλησία στην Ελλάδα» στο http://www.catholics.gr/hellas).</p> <p>2. [1 / 2] «Διαδραστικός χάρτης»: Εξετάζουν τη γεωγραφική διασπορά των χριστιανικών ομολογιών στην Ευρώπη μετά τον 16ο αιώνα (στο http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-1or-8521-1244) και στον κόσμο (στο http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-1or-8521-1261).</p> <p>3. [2] «Ερωτηματολόγιο συνέντευξης»: Προετοιμάζουν ερωτηματολόγιο εικονικής συνέντευξης με λειτουργό προτεσταντικής ομολογίας, με θέμα τις απόψεις του Προτεσταντισμού περί Εκκλησίας.</p> <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <p>1. [1.1] «Ενωσιολογικός χάρτης με ομαδοσυnergασία»: Μελετούν σύντομο απόσπασμα από σύγχρονο θεολογικό κείμενο γύρω από τη θέση του επισκόπου Ρώμης στην αρχαία Εκκλησία. (ενδεικτικά: Γρηγ. Λαρεντζάκης, «Ο επίσκοπος και πάπας Ρώμης άγιος Λέων δ' Α' και τό πατικόν πρωτεϊόν», ΣΥΝΘΕΣΙΣ, Ηλεκτρονικό περιοδικό του τμήματος Θεολογίας του Α.Π.Θ., τόμος 4, τεύχ. 2, 2015, σ. 106-107, στο https://ejournals.lib.auth.gr/synthesis/article/viewFile/4878/4877).</p> <p>2. [1.2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυnergασία»: Εξετάζουν τη θέση για τον θεσμό του επισκόπου Ρώμης σε απόσπασμα σύγχρονο θεολογικό κείμενο ρωμαιοκαθολικής προέλευσης (ενδεικτικά: «Ο πάπας και οι επίσκοποι»,</p>

<p>εκκλησιολογικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της οικουμενικής κίνησης</p>	<p>στο F. Krenzer, <i>Σύνοψη Καθολικής πίστης</i>, μτφρ. Μ. Ρούσσος, εκδ. Πορεία Πνευματική, Αθήνα 1982, σ. 151-152).</p> <p>[1-3] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυnergασία»: Μελετούν αποστάγματα από την ομιλία του Πάπα Φραγκίσκου στις 17 Οκτωβρίου 2015, με αφορμή την 50ή επέτειο από τη σύσταση της Συνόδου των Επισκόπων (βλ. http://www.icen.gr/index.php/home/k2-categories/homilies/item/285-50i-epeteioi-aro-ti-systasi-tis-synodou-ton-episkoron-omilia-tou-agiou-patera-fragkiskou). Εξετάζουν τη σημασία της Β' Βατικανής Συνόδου για την Καθολική Εκκλησία και τις θέσεις του κειμένου για τον συνοδικό θεσμό.</p> <p>[2.1] «Διερεύνηση στο Φωτόδενδρο» και «Νοητικός χάρτης»: Δημιουργούν νοητικό χάρτη με θέμα την εξάπλωση και πολυδιάσταση του Προτεσταντισμού, λαμβάνοντας υπόψη και συχετίζοντας τα στοιχεία από το χρονολόγιο στο http://photodentro.edu.gr/agggregator/lo/photodentro-lor-8521-1145 και τον ενωσιολογικό χάρτη στο http://photodentro.edu.gr/agggregator/lo/photodentro-lor-8521-1242.</p> <p>[2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυnergασία»: Διερευνούν εκκλησιολογικές απόψεις του σύγχρονου Προτεσταντισμού σε σύγχρονο θεολογικό κείμενο προτεσταντικής προέλευσης (ενδεικτικά: Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία Θεσσαλονίκης, «Ομολογία Πίστεως», άρθρα 21, 22, 23, στο http://www.eeeth.gr/about/ti-pistevoume).</p> <p>Εφαρμογή/έκφραση/ανταλλαγή</p> <p>1. [1.2] «Διερεύνηση σε διαδικτυακό εκπαιδευτικό λογισμικό»: Συγκρίνουν τον θεσμό του Πάπα Ρώμης στην Καθολική Εκκλησία με αυτόν του Οικουμενικού Πατριάρχη στην Ορθόδοξη Εκκλησία, αντλώντας πληροφόρηση από το http://photodentro.edu.gr/agggregator/lo/photodentro-lor-8521-8806,</p> <p>2. [1.3] «Ελεύθερη συζήτηση»: Εκφράζουν προσωπικές σκέψεις για τις συμβουλές που απευθύνει ο Πάπας Φραγκίσκος σε ιεροσπουδαστές, υποψήφιους κληρικούς της Καθολικής Εκκλησίας, κατά την ομιλία του προς την κοινότητα του Περιφερειακού Ποντιφικού Ιεροσπουδαστηρίου της Σαρδηνίας, στις 17 Φεβρουαρίου 2018, στο Βατικανό (βλ. http://kantam.gr/index.php/el/epikairotita-nea/eidiseis-aro-to-eksoteriko-agiou-pateras/37-2015-03-24-11-26-24/5840-iereis-me-nifalia-kai-diafani-zoi).</p> <p>3. [1 / 2] «Προσομοίωση σύσκεψης»: Οργανώνουν και υλοποιούν σε εικονικό επίπεδο μια σύσκεψη γνωριμίας και διαλόγου μεταξύ των εκπροσώπων των χριστιανικών κοινοτήτων μιας μεγαλούπολης. Θέμα της συνάντησης ορίζεται το βιβλικό «Καί γενήσεται μία ποιμνη, εἰς ποιμὴν» (Ιω 10, 16).</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <p>1. [1] «Παραγωγή κειμένου με ομαδοσυnergασία»: Συντάσσουν σύντομο κείμενο για τη θέση του Πάπα Ρώμης στη Δυτική Εκκλησία.</p> <p>2. [2] «Ψηφιακό γλωσσάρι»: Δημιουργούν ομαδοσυnergασικά ένα δικό τους ψηφιακό γλωσσάρι με θέμα «Το γλωσσάρι της Μεταρρύθμισης», αξιοποιώντας το σχετικό ψηφιακό εργαλείο στο http://photodentro.edu.gr/agggregator/lo/photodentro-lor-8521-9492, παίρνοντας πληροφορίες από τις ιστοσελίδες που προτείνονται. Στους ορισμούς που θα καταχωρίσουν δίνουν έμφαση στην εκκλησιολογική διάσταση.</p> <p>[2] «Ψηφιακό κουίζ»: Απαντούν συνεργαστικά στο κουίζ με θέμα «Οι Προτεστάντες σήμερα» στο http://photodentro.edu.gr/agggregator/lo/photodentro-lor-8521-1157.</p> <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <p>1. [1 / 2] «Ψηφιακή φωτογραφική συλλογή»: Με ομαδοσυnergασία συλλέγουν από το διαδικτυο φωτογραφίες που απεικονίζουν λατρευτικές εκδηλώσεις διάφορων χριστιανικών ομολογιών στη Δύση και τοποθετούν λεζάντες με πληροφορίες σχετικά με τις εκκλησιολογικές προσεγγίσεις τους. Τις εντάσσουν σε ψηφιακή παρουσίαση.</p>
--	---

6.5. Ενότητα και καθολικότητα της Εκκλησίας

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. συσχετίζουν την τοπική με την ανά την οικουμένη Εκκλησία, 2. προσδιορίζουν τα κριτήρια της ορθοδοξίας έναντι της αίρεσης. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τοπική και οικουμενική Εκκλησία <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η διεκλουσινίδα μεταξύ τοπικής και οικουμενικής Εκκλησίας 1.2. Ενότητα και καθολικότητα της Εκκλησίας 2. Τα όρια της Εκκλησίας <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Το κριτήριο της ορθοδοξίας στην πίστη της Εκκλησίας 2.2. Η έκφραση της ενότητας της Εκκλησίας δια του επισκόπου στη Θεία Ευχαριστία 2.3. Η αίρεση ως έκπτωση από την ενότητα και την καθολικότητα της Εκκλησίας 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1] «Διερεύνηση στην Κ.Δ.»: Διερευνούν εάν στην Κ.Δ. είναι γνωστοί οι όροι «επίσκοπος, πρεσβύτερος, επισκοπή, ενορία». 2. [2-3] «Διερεύνηση σε θεολογικό λεξικό ή εγκυκλοπαίδεια»: Σε συλλογή ή λεξικό βιβλικών όρων (ενδεικτικά: <i>Ηθική και Θρησκευτική Εγκυκλοπαίδεια</i>, Αθήνα 1963· <i>Μεγάλη Ορθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια</i>, Αθήνα 2010-2015· <i>Xavier Léon - Dufour, Λεξικό Βιβλικής Θεολογίας</i>, μτφρ. Σ. Αγουρίδης κ.ά., Άρτος Ζωής, Αθήνα 1980) διερευνούν πότε εμφανίστηκαν για πρώτη φορά οι όροι «αίρεση» και «Καθολική Εκκλησία». <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν πατερικό κείμενο γύρω από τη σχέση τοπικής εκκλησιαστικής κοινότητας και οικουμενικής Εκκλησίας (ενδεικτικά: Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Ερμηνεία εις την Α' προς Κορινθίους επιστολήν</i>, <i>Ομιλία Α'</i>, PG 61, 13). Διατυπώνουν με συντομία το συμπέρασμά τους. 2. [1.2] «Διαμαθητικός διάλογος»: Συζητούν γύρω από το θεολογικό περιεχόμενο της φράσης του Κυπριανού Καρχηδόνας «extra ecclesiam nulla salus» (Κυπριανός Καρχηδόνας, <i>Επιστολή 72, 21, Προς Ιουθαϊανό, Περί Βαπτίσματος των Αιρετικών</i>). 3. [1.2] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Διερευνούν το θεολογικό περιεχόμενο των όρων «ενότητα» και «καθολικότητα» σε αποστάγματα σύγχρονων θεολογικών κειμένων (ενδεικτικά: Χρ. Γιανναράς, <i>Η αλήθεια και ενότητα της Εκκλησίας</i>, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1977, σ. 44-45· Π. Γ. Φλορόφσκυ, <i>Θέματα Ορθόδοξου Θεολογίας</i>, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα 1973, σ. 193-195). 4. [2.1 / 2.3] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Συσχετίζουν τη βιβλική φράση «Εγώ είμι η όδος και η αλήθεια και η ζωή» (Ιω 14, 6) με την άποψη ότι «πρωτόθρονη ορθοδοξία είναι πρωτίστως η μετοχή στην Εκκλησία» (βλ. Χρ. Γιανναράς, «Αίρεση και καθολικότητα», στο <i>Αλφασθητάρι της πίστης</i>, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1983, σ. 225-226). 5. [2.3] «Ενωσιολογικός χάρτης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν απόσπασμα από σύγχρονο θεολογικό κείμενο (ενδεικτικά: Ν. Ματσούκας, <i>Ορθοδοξία και αίρεση</i>, εκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 33-34) και δημιουργούν χάρτη εννοιών με θέμα την εμφάνιση των αιρέσεων στην εκκλησιαστική ιστορία. <p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπαίσωση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.2 / 2.2] «Αντινομία»: Συζητούν κατά πόσον είναι αναγκαίο οι πιστοί να μετέχουν στην Ευχαριστία και τα μυστήρια της Εκκλησίας πρωτίστως στην ενορία τους. 2. [2] «Συλλογικός ρόλος» και «Επίλυση προβλήματος»: Ζευγάρι μελλονύμφων χριστιανών, οι οποίοι δεν είναι Ορθόδοφοι, ρωτά Ορθόδοφο κληρικό εάν μπορούν να παντρευτούν σε Ορθόδοξο ναό, με το Ορθόδοξο τυπικό και να κοινωνήσουν στην Ορθόδοξη Θεία Λειτουργία. Οι μαθητές σε συλλογικό ρόλο, ερχόμενοι στη θέση του ιερέα, εξηγούν με απλά λόγια την Ορθόδοξη προσέγγιση στο θέμα αυτό. 3. [2.2] «Διαθεματική δραστηριότητα»: Διερευνούν τη λειτουργική και θεολογική σημασία των αναφορών «Μνήσθητι, Κύριε, πάσης επισκοπής ορθοδόξων, τών ὀρθοτομούτων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας» και «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν...» (Θεία Λειτουργία Ιωάννου Χρυσόστομου).

	<p>Αξιολόγηση/αναστροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] Παραγωγή κειμένου: Με αφετηρία αποσπάσματα από σύγχρονο θεολογικό κείμενο συσχετίζουν τη διδασκαλία περί ενότητας της Εκκλησίας με τη θέση που έχει ο επίσκοπος σε αυτήν (ενδεικτικά: K. Ware, <i>Η Ορθόδοξη Εκκλησία</i>, εκδ. Ακρίτας, 1996, σ. 388 και 394). [2] «Επίλυση προβλήματος με ελεύθερη συζήτηση»: Συζητούν με θεολογικά κριτήρια το ζήτημα «Η Εκκλησία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως μια συνομοσπονδία χριστιανικών ομολογιών, χωρίς να χάσει τα γνωρίσματα της ενότητας και της καθολικότητας». <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [1 / 2] «Συνθετική εργασία» και «Ψηφιακή παρουσίαση»: Οργανώνουν ψηφιακή παρουσίαση με θέμα «Ενότητα και καθολικότητα της Εκκλησίας σύμφωνα με τα κείμενα-αποφάσεις της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξης Εκκλησίας (2016)».	
--	--	--

7^η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

«Προσδοκώ ανάστασιν νεκρών και ζωήν του μέλλοντος αιώνος. Αμήν»: Η κοινωνία των εσχάτων

7.1. Η προσδοκία της Βασιλείας του Θεού

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. συναισθάνονται ότι η Εκκλησία προηγείται «εδώ και τώρα» τη ζωή των εσχάτων καθ' οδόν προς τη Βασιλεία, εντοπίζουν εσχολογικές διαστάσεις στη μυστηριακή και λειτουργική ζωή της Εκκλησίας. 2. εντοπίζουν εσχολογικές διαστάσεις στη μυστηριακή και λειτουργική ζωή της Εκκλησίας. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η προσμονή των εσχάτων <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η εσχολογική προσδοκία 1.2. Η πρόγνωση της Βασιλείας 2. Η λειτουργική ζωή της Εκκλησίας ως εικόνα της Βασιλείας <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Εσχολογικές διαστάσεις στη Ευχαριστία και στη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας 2.2. Η εσχολογική προσμονή στη λειτουργική τέχνη της Εκκλησίας 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν το ακροτελεύτιο απόσπασμα του διαλόγου στον επίλογο του έργου του Ντοστογιέφκι <i>Αδελφοί Καρμαζόφ</i> (Επίλογος, κεφ. III) και εκτελούν τη δραστηριότητα. 2. [1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2»: Ακούν τη φράση «ίδου έρχομαι ταχύ, μακάριος ό τρωών τους λόγους τής προφητείας του βιβλίου τούτου» (Αποκ 22, 7) και εκτελούν τη δραστηριότητα. 3. [1] «Διερεύνηση στην Κ.Δ.»: Εντοπίζουν παραβολές του Χριστού με θέμα τη Βασιλεία. 4. [1.2 / 2.2] «Καταιγισμός ιδεών»: Διαβάζουν τα κείμενα α) «Η εικονογραφία ως τέχνη λειτουργική», στο Φ. Κόντογλου, <i>Έκφρασις της ορθόδοξου εικονογραφίας</i>, τόμ. 2ος, εκδ. «Αστήρ» Αλ. και Ε. Παπαδημητρίου, β' έκδοση Αθήνα, 1960, β) «Εικόνα και εσχολογική μαρτυρία», στο Αρχιμ. Βασίλειος Γοντικάκης, <i>Κάλλος και ησυχία στην αγιορειτική πολιτεία</i>, εκδ. Ι. Μ. Ιβήρων, 2003, γ) «Ο συμβολισμός της Εκκλησίας», στο ΟΙ. Clément, <i>Η Θεολογία τής Εικόνας</i>, στο http://www.mgriobiblios.gr/texts/greek/contacts_clement_theology.html και διατυπώνουν σκέψεις για το θέμα «Αποτυπώσεις της πίστης ως εσχολογικό γεγονός στην τέχνη της Εκκλησίας». <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Παίρνουν πληροφορίες από σύντομα πατερικά κείμενα που αναφέρονται στην ερμηνεία της φράσης «Ελθέτω ή βασιλεία σου» από την Κυριακή Προσευχή (ενδεικτικά: Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Υπόμνημα εις το κατά Ματθαίον, Ομιλία ΙΘ'</i>, PG 56, 279- Μιάξιμος Ομολογητής, <i>Εις την προσευχήν του Πάτερ Ημών</i>, PG 90, 884). Συντάσσουν σύντομο κείμενο για το θεολογικό περιεχόμενο της φράσης. 2. [2.1] «Διερεύνηση σε λειτουργικά κείμενα»: Εντοπίζουν σε λειτουργικά κείμενα της Θείας Ευχαριστίας και των μυστηρίων της Εκκλησίας περιπτώσεις αναφορών στη Βασιλεία. 3. [2.1] «Μελέτη περίπτωσης με ομαδοσυνεργασία»: Μελετούν σύγχρονο θεολογικό κείμενο με θέμα τον εσχολογικό χαρακτήρα της Θείας Ευχαριστίας (ενδεικτικά: Αρχ. Σωφρόνιος, <i>Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστί</i>, εκδ. Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Έσσεξ, 1993, σ. 349-350, 363-365). Συντάσσουν σύντομο ερμηνευτικό σχόλιο γύρω από την εναρκτήρια εκφώνηση της Θείας Λειτουργίας «Εύλογημένη ή Βασιλεία». 4. [2.1 / 2.2] «ΑΤ: Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι»: Διερευνούν εικόνα που εμφανίζει τον Χριστό ως Μέγα Αρχιερέα (ενδεικτικά: <i>Ο Βασίλευς των Βασιλευόντων και Μέγας Αρχιερέυς</i>, Μουσείο Μπενάκη). <p>Εφαρμογή/έκφραση/ανταίτιωση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1] «Επίλυση προβλήματος»: Εκφράζουν τη γνώμη τους για τη μεταφορική σημασία των λέξεων «νυμφώνα» και «ένδυμα» στον ύμνο «Τόν νυμφώνα σου βλέπω, Σωτήρ μου κεκοσμημένον» (Αυτόμelo Εξαποστειλάριο Μ. Εβδομάδας). 2. [2.1 / 2.2] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερώτηση»: Μελετούν την εικόνα του Μιχαήλ Δαμασκηνού, <i>Η Θεία Λειτουργία</i>. Σχετίζουν τα συμπεράσματά τους με τα αναφερόμενα στο Αποκ 4, 1-11. 3. [2.2] «Παραγωγή κειμένου»: Εξηγούν γιατί ο υμνωδός του Πάσχα αναφέρει την Ανάσταση του Χριστού ως «άλλη

		<p>βιοτής, τῆς αἰωνίου, ἀπαρχὴν» (Κανόνας του Πάσχα, Ωδὴ ζ', ἥχος α').</p> <p>Αξιολόγηση/ανατροφοδότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> [1.1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Με βάση το κείμενο των Μακαρισμών (Μτ 5, 1-12) εξάγουν ένα δικό τους συνοπτικό συμπέρασμα σχετικά με το «τι είναι η Βασιλεία». [1.2 / 2.1] «Ψηφιακή αφήγηση»: Με εφαρμογή ψηφιακής αφήγησης δημιουργούν μια παρουσίαση, αντλώντας έμπνευση από τα χωρία «ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔντος ὑμῶν ἔστιν» (Λκ 17, 21) και «ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» (ἰω 18, 36). <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> [2.2] «Διδακτική επίσκεψη στον ναό»: Διερευνούν και τεκμηριώνουν τη θέση ότι ο ορθόδοξος ναός αποτελεί εικόνα της Βασιλείας.
--	--	--

7.2. Η «όγδοη ημέρα»

Π.Μ.Α.	Βασικά Θέματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές:</p> <ol style="list-style-type: none"> εκτιμούν τη μέλλουσα ανάσταση ως προέκταση της νίκης του Χριστού επί του θανάτου, αναγνωρίζουν την προσοπική ανακαίνισής της Δημιουργίας κατά τον μέλλοντα αιώνα. <ol style="list-style-type: none"> 1. Η ανάσταση του γένους των ανθρώπων <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Η ανάσταση ως προέκταση της νίκης του Χριστού επί του θανάτου 1.2. Ανάσταση ψυχών και σωμάτων 2. Η ζωή του «μέλλοντος αιώνας» <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Η προσωπική ελευθερία ως προϋπόθεση της θέωσης 2.2. Η ανακαίνιση της Δημιουργίας: Πρωτολογία και εσχολογία 2.3. «ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα» (Αποκ 21, 5): Η ζωή του μέλλοντος αιώνας 	<p>Οργανωτική/μαθησιακή προετοιμασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «Διερεύνηση στην Κ.Δ.»: Εγχοπίζου και εξετάζου χωρία της Κ.Δ. που αναφέρονται στην ανάσταση των νεκρών (ενδεικτικά: Α Κορ 15, 20· Κολ 1, 18· Α Θεσ 4, 17). [1.1] «ΑΤ: Ακούγοντας 10 επί 2».: Ψάλλου τον ύμνο «Θανάτου ἑορτάζομεν νέκρωσιν, ... ἄλλη βιοτή, τῆς αἰωνίου, ἀπαρχὴν» (Κανόνας του Πάσχα, Ωδὴ ζ', ἥχος α') και εκτελούν τη δραστηριότητα. [2] «Διερεύνηση σε λεξικό»: Αναζητούν συνώνυμες και αντώνυμες λέξεις του ὄρου «αἰώνιος». <p>Βιωματική/ερευνητική/διαλογική επεξεργασία</p> <ol style="list-style-type: none"> [1] «ΑΤ: Εκτίμηση, Υποστήριξη, Διερώτηση»: Διερευνούν εικόνα της Ανάστασης του Χριστού (ενδεικτικά: Η Ανάσταση, Μονή της Χώρας). Αιτιολογούν γιατί ο Χριστός ονομάζεται «πρωτότοκος τῶν νεκρῶν» (Αναστάσιμο απολυτίκιο, ἥχος γ'· πρβλ. Κολ 1, 18). [2] «Συμπεραίνοντας με ΤΡΣ»: Μελετούν πατερικό κείμενο (ενδεικτικά: Μάξιμος Ομολογητής, 200 κεφάλαια προς τον Θεόλαστο, 1η εκατοντάδα, κεφ. 51, 55, 56, 69, Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών, τ. Β', σ. 103-122· Μάξιμος Ομολογητής, Κεφάλαια Σ', Περί θεολογίας και της ενσάρκου οικονομίας του Υιού του Θεού, ΡΓ 90, 1102C, 1104BC, 10108C) γύρω από το νόημα της «όγδοης ημέρας» την οποία ταυτίζουν με την «ανέστερο ημέρα της Βασιλείας» (Κανόνας του Πάσχα, Ωδὴ θ', ἥχος α'). [2.1] «Μελέτη περίπτωσης»: μελετούν απόσπασμα πατερικού κειμένου που αναφέρεται στην προσωπική ελευθερία ως προϋπόθεση της θέωσης (ενδεικτικά: «Γρηγόριος Νύσσης, Περί του θίου Μωυσέως, ΡΓ 44, 429CD). [2.2] «Σύνταξη περιλήψης»: Μελετούν πατερικό κείμενο με αναφορές στην ανακαίνιση της Δημιουργίας (ενδεικτικά: Συμμενός Θεολόγος, «Πῶς αὐθις ἡ κτίσις μέλλει ἀνακαινισθῆναι» στο Βίβλος των Ηθικῶν, Λόγος Α') και συνοψίζουν την πατερική θέση σε αυτό το θέμα. [2.3] «ΑΤ: Δημιουργικές συνδέσεις»: Μελετούν εικόνα των Αγίων Πάντων (ενδεικτικά: Άγιοι Πάντες, Νέα Σκῆπη - Κυριακό, Άγιω Όρος, 1770), την οποία συσχετίζουν με τον ύμνο «Ἰὼν ἐν ὄλω τῷ κόσμῳ Μαρτύρων σου» (Απολυτίκιο των Αγίων Πάντων, ἥχος δ') και το χωρίο «καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν» (Αποκ 21, 1). 	

	<p>Εφαρμογή/έκφραση/αναπλαισίωση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1.1] «ΑΤ: Συνδέοντας, Επεκτείνοντας, Προκαλώντας»: Διαβάζουν απόσπασμα από σύγχρονο θεολογικό κείμενο σχετικά με τη σημασία της Ανάστασης ως απαρχή της Βασιλείας (ενδεικτικά: Α. Schmemmann, <i>Για να ζήσει ο κόσμος</i>, μτφ. Ζ. Λορεντζάτος, εκδ. Αθηνά, Αθήνα 1970, σ. 172-173). Τεκμηριώνουν τη βασική παραδοχή του συγγραφέα με παραδείγματα από τη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας. 2. [1.2] «ΑΤ: Δίνοντας τίτλους»: Βάζουν έναν δικό τους τίτλο στο έργο του Δ. Θεοτοκόπουλου, <i>Το όραμα του Ευαγγελιστή Ιωάννη</i> (πρβλ. Αποκ 6, 9) και αιτιολογούν. 3. [2.3] «Εκφραση συλλογικού ρόλου»: Διαβάζουν απόσπασμα της προσευχής του αγίου Σιλουανού προς το Άγιο Πνεύμα «Πού είσαι, Φως μου; Πού είσαι, χαρά μου; (Αρχ. Σωφρόνιος, <i>Ο Γέροντας Σιλουανός</i>, Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Έσσεξ, 1978, σ. 411). Βιώνουν τα συναισθήματα του συγγραφέα και εκφράζονται με έναν δικό τους τρόπο (παγωμένη εικόνα, έκφραση σώματος, λόγος, κίνηση). <p>Αξιολόγηση/ανетроφodότηση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [1 / 2] «Εννοιολογικός χάρτης με ομαδοσυνεργασία»: Δημιουργούν χάρτη εννοιών με θέμα «Η ζωή του μέλλοντος αιώνας». Συνδέουν τις έννοιες με σχετικά βιβλικά χωρία. 2. [2.1] «Παίροντας θέση»: Ο εκπαιδευτικός ετοιμάζει δημιουργικές προτάσεις που αναφέρονται στο θέμα «από την πρωτολογία στην εσχολογία». Οι μαθητές στέκονται σε μια γραμμή, ο ένας δίπλα στον άλλο, και σε κάθε πρόταση που εκφωνείται κινούνται μπροστά ή πίσω ανάλογα με το κατά πόσον τους εκφράζει. Στο τέλος, αποτιμούν την εικόνα που διαμορφώθηκε. <p>Εναλλακτικές προτάσεις</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. [2.3] «Φωτογραφικές δημιουργίες»: Με έμπνευση από το χωρίο «ιδού καινά ποιῶ πάντα» (Αποκ 21, 5) οργανώνουν μια έκθεση φωτογραφιών, δικών τους ή άλλων, τις οποίες διανθίζουν με βιβλικές φράσεις που εκφράζουν αυτό το θέμα. 	

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Μαρούσι, 17 Σεπτεμβρίου 2020

Η Υπουργός

ΝΙΚΗ ΚΕΡΑΜΕΩΣ